ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থ

বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিৱেশ্য কলা বিভাগৰ
স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ ষান্মাসিকৰ (নৃত্য শাখা) ৪০১ নং কাকতৰ
পাঠ্যক্ৰমৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰা ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা পত্ৰ

প্ৰস্তুতকৰ্তা
সংগীতা লহকৰ
ৰোল নং- ১৪/২৩
স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ ষান্মাসিক
পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ (নৃত্য শাখা)
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
গুৱাহাটী চৌহদ

তত্ত্বাৱধায়ক
ড° জয়শ্ৰী চৌধুৰী
সহকাৰী অধ্যাপিকা,
নৃত্য শাখা
পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
গুৱাহাটী চৌহদ

২০২৩-২০২৫ বৰ্ষ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
MAHAPURUSHA SRIMANTA SANKARADEVA VISWAVIDYALAYA
[Recognised Under Section 2(f) of UGC Act, 1956]
Srimanta Sankaradeva Sangha Complex, Haladhar Bhuyan Path,
Kalongpar, Nagaon, PIN-782001, Assam, India

CIRTIFICATE OF SUPERVISER

This is to certify that **Ms. Sangita Lahkar,** student of Performing Arts 4th Semester bearing **Roll No. MA/PA- 14/23** with **Registration No. MSSV-0023-013-001578 of 2023**, Mahapurusha Srimanta Sankaradeva Viswavidyalaya, Guwahati Unit has successfully carried out her dissertation entitled "**বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন**)" as a student researcher under my supervision and guidance for the Partial fulfillment of the requirement for the award of the degree of Master of Arts in Performing Arts (Dance).

The work reported in this research has not been submitted elsewhere. I wish her all the very best for her future endeavor.

Dr. Jayashree Chowdhury
Assistant Professor
Department of Performing Arts
MSSV

ঘোষণা পত্ৰ

এই ঘোষণা পত্ৰখনিৰ দ্বাৰা জনাওঁ যে **'বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন'** শীৰ্ষক ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা পত্ৰখন মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিৱেশ্য কলা বিভাগৰ নৃত্য শাখাৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা ড° জয়শ্ৰী চৌধুৰীৰ নিৰীক্ষণত সম্পাদনা কৰিছো। এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখন বিশ্ববিদ্যালয় অথবা অন্য কোনো বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আন আনুষ্ঠানিক শিক্ষা গ্ৰহণত ব্যৱহাৰ নকৰো বুলি স্বীকাৰ কৰিলো।

সংগীতা লহকৰ
স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ ষান্মাসিক
পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ (নৃত্য শাখা)
কাকত নং- ৪০১
ৰোল নং-১৪/২৩
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
গুৱাহাটী চৌহদ

কৃতজ্ঞতা স্বীকাৰ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়, গুৱাহাটী চৌহদৰ পৰিৱেশ্য কলা বিভাগৰ নৃত্য শাখাৰ স্নাতকোত্তৰ মহলাৰ চতুৰ্থ যান্মাসিকৰ অন্তৰ্গত ৪০১নং কাকতখনৰ বাবে **'বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন'** শীৰ্ষক ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাৰ গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰোতে বিশেষভাৱে অনুপ্ৰেৰণা যোগোৱা ড° নিৰঞ্জন কলিতা ছাৰ (পৰিৱেশ্য কলা বিভাগৰ মুৰব্বী), ড° জয়শ্ৰী চৌধুৰী (সহকাৰী অধ্যাপিকা, পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ) আৰু লগতে বিশ্ববিদ্যালয়খনৰ আন আন অধ্যাপক-অধ্যাপিকাসকললৈ অশেষ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলো।

এই প্ৰকল্প প্ৰতিবেদনখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে প্ৰয়োজনীয় তথ্যপাতিসমূহ সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত সহায় কৰা বৰদোৱা থানৰ কেইজনমান বিশিষ্ট ব্যক্তি ইন্দ্ৰ বৰুৱা চাৰ, মণ্টু বৰাৰ লগতে বৰদোৱা থানৰ ভকত দুদুল আতৈলৈ আন্তৰিকতাৰে কৃতজ্ঞতা জনালোঁ।

অৱশেষত এই গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰি উলিওৱাৰ ক্ষেত্ৰৰ দিহা-পৰামৰ্শ লগতে সহায়ৰ বাবে সহপাঠীসকলৰ লগতে শিৱ প্ৰসাদ বৰাৈলে অশেষ ধন্যবাদ।

ধন্যবাদেৰে—

সংগীতা লহকৰ

স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ যান্মাসিক

পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ (নৃত্য শাখা)

কাকত নং- ৪০১

ৰোল নং-১৪/২৩

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়

গুৱাহাটী চৌহদ

সূচীপত্ৰ

০.০০ বিষয়বস্তু ঃ **'বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন'**

প্ৰথম অধ্যায় ঃ

১.০০	অৱতৰণিকা	১
১.০১	অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য	২
১.০২	অধ্যয়নৰ কাৰণ	২
১.০৩	বিষয়ৰ গুৰুত্ব	২
১.০৪	বিষয়ৰ পৰিসৰ	৩
১.০৫	বিষয়ৰ পৰিচয়	৩
১.০৬	গৱেষণাৰ অসুবিধা	৩
১.০৭	সাহিত্য পৰ্যালোচনা	৪
১.০৮	পূৰ্বকৃত অধ্যয়ন	৪
১.০৯	অধ্যয়নৰ পদ্ধতি	৪
১.১০	প্ৰশ্নাৱলী	৫
১.১১	বিষয় বস্তুৰ উপস্থাপন	৫
১.১২	মুখ্য বিষয়বস্তুৰ অধ্যায় বিভাজন	৬

দ্বিতীয় অধ্যায় ঃ মুখ্য বিষয়ৰ বিভাজিত অধ্যায়সমূহৰ আৰম্ভণি

২.০০	শঙ্কৰদেৱৰ উপৰিপুৰুষ আৰু শঙ্কৰদেৱৰ জন্ম	৭
২.০১	শঙ্কৰদেৱৰ বৰদোৱা থান নিৰ্মাণ	৮

তৃতীয় অধ্যায় ঃ বৰদোৱা থানৰ ইতিহাস আৰু বিভিন্ন দিশ

৩.০০	বৰদোৱা থানৰ ইতিহাস	১১
৩.০১	বৰদোৱা থানৰ পৰিচয়	১৩

৩.০২	গুৰুজনাৰ আবিৰ্ভাৱৰ কাৰণ	১৪
৩.০৩	বৰদোৱা থানৰ বিভিন্ন দিশ	১৬
৩.০৪	ধৰ্মীয় ইতিহাসত বৰদোৱা থানৰ স্থান	২৯

চতুৰ্থ অধ্যায় ঃ বৰদোৱা থানৰ বিভিন্ন উৎসৱ পৰ্ব

৪.০০	বৰদোৱা থানৰ কীৰ্ত্তন ঘৰত পৰিৱেশন কৰা চৈধ্য প্ৰসঙ্গ	৩১
৪.০১	বৰদোৱা থানৰ দৌল উৎসৱ	৩৪
৪.০২	বৰদোৱা থানৰ ৰাস উৎসৱ	৩৫
৪.০৩	বৰদোৱা থানৰ ভাদ মাহ	৩৬
৪.০৪	বৰদোৱা থানৰ পালনাম	৩৯
৪.০৫	বৰদোৱা থানৰ দোমাহী	৪০

পঞ্চম অধ্যায় ঃ অসমৰ আন আন সত্ৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব বিচাৰ

৫.০০	অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম	৪২
৫.০১	মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম	৪৪
৫.০২	সত্ৰৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ	৪৬
৫.০৩	সত্ৰ ব্যৱস্থা	৪৮
৫.০৪	সত্ৰৰ সংহতি বিভাজন	৫০
৫.০৫	সত্ৰৰ পদসমূহ আৰু মূল অংশসমূহ	৫৪
৫.০৬	অসমৰ আন আন কেইখনমান প্ৰধান সত্ৰ	৫৮
৫.০৭	অসমৰ আন আন থান-সত্ৰসমূহৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব	৬৬

	ফলাফল	৬৯
	সামৰণি	৭০
	গ্ৰন্থপঞ্জী	৭১
	সাক্ষাৎকাৰ লোৱা ব্যক্তিসকল	৭২
পৰিশিষ্ট	আলোকচিত্ৰ	৭৩

বিষয়বস্তু

বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন

প্ৰথম অধ্যায়

১.০০ অৱতৰণিকা ঃ

খ্ৰীষ্টীয় পঞ্চদশ শতিকাৰ আশে পাশে সময়খিনি সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ লগতে অসমৰ কাৰণেই এক যুগান্তকাৰী। এই সময়খিনিতে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ এক আলোড়নৰ সৃষ্টি হৈছিল অসমত। এই আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে। দুবাৰকৈ তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰি মহাপুৰুষজনাই শ্ৰীকৃষ্ণৰ মহিমা বুজি উঠিছিল আৰু এই কৃষ্ণ ভক্তিত বিলীন হৈ গুৰুজনাই অসমৰ জনসাধাৰণৰ মাজতো এই বীজ ৰোপণ কৰিবলৈ মনস্থ কৰি অসমত নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পাতনি মেলিছিল। অসমত নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰসাৰ আৰু প্ৰচাৰৰ বাবে গুৰুজনাই বিভিন্ন সাহিত্য-ৰাজি, নামঘৰ, সত্ৰ আদি নিৰ্মাণ কৰি ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ মহিমা সিঁচৰিত কৰিছিল। সেই সময়ৰ হোৱা ব্ৰাহ্মণ্য প্ৰথা, বলি বিধান, পূজা-পাতল আদিৰ বিপৰীতে শঙ্কৰগুৰুৱে সৃষ্টি কৰিছিল এই নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম।

সমাজ চেতনানো কি? সেই কথা মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে সেই সময়তে উপলব্ধি কৰি অসমত স্থাপন কৰিছিল বিভিন্ন নামঘৰ, থান-সত্ৰ। এই নামঘৰ, থান-সত্ৰ আদিতে গুৰুজনাই প্ৰচাৰ কৰিছিল নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম। এক দেৱ, এক সেৱ, এক বিনে নাই কেৱ অৰ্থাৎ এজন দেৱতাকে পূজা বা সেৱা কৰিব লাগে আৰু সেইজনে হৈছে বিষ্ণু বা কৃষ্ণ। নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মত কৃষ্ণকে উপাসনাৰ দেৱতা হিচাপে গুৰুজনাই প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। তেওঁৰ এই ধৰ্মত উচ্চ-নীচৰ ভেদাভেদ, ধনী-দুখীয়াৰ ভেদাভেদ, জাতি-কুলৰ ভেদা-ভেদ নাছিল।

শঙ্কৰোত্তৰ কালত অসমীয়া সংস্কৃতিয়ে বৈষ্ণৱ ধৰ্মক আশ্ৰয় কৰি নামঘৰ, সত্ৰ, থান আদি অনুষ্ঠানৰ মাজেদি এক নতুন ৰূপ প্ৰৱাহিত আৰু প্ৰসাৰিত হৈছিল। আলোচনাৰ বিষয়ত নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ উদ্দেশ্যে গঢ় লৈ উঠা থান-সত্ৰ অনুষ্ঠানসমূহৰ ভিতৰত বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমানৰ

এক অৱলোকনৰ অধ্যয়নত আলোচনা কৰা হ'ল। কাৰণ এই বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱাতে গুৰুজনাৰ জন্ম আৰু সেইবাবেই তেৰাৰ প্ৰথমখন নিৰ্মিত থানে হৈছে বৰদোৱা থান। বৰদোৱাতে নিহিত হৈ আছে গুৰুজনাৰ জন্ম, শৈশৱ, কৈশোৰ, কৰ্ম।

১.০১ অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ সৰ্ব্বপ্ৰথম সৃষ্টিকাৰী বৰদোৱা থানৰ বিষয়ে ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাৰ মাজেৰে জ্ঞানৰ আভাষ বিলোৱাৰ লক্ষ্য আগত ৰাখি এই বিষয়টোৰ ওপৰত চৰ্চা কৰিব বিচৰা হৈছে।

লগতে এই বিষয়টোৰ লগত জড়িত হৈ থকা কিছু উদ্দেশ্য হৈছে—

ক) বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থান গুৰুজনাই কি উদ্দেশ্যে সৃষ্টি কৰিছিল সেই বিষয়ে অধ্যয়ন।

খ) বৰদোৱা থানত গুৰুজনাই দি থৈ যোৱা ৰীতি-নীতি আৰু বৰ্তমান সময়ত ভকত-বৈষ্ণৱসকলে এই ৰীতি নীতি কেনেদৰে পালন কৰি আহিছে সেই বিষয়ে অধ্যয়ন।

গ) বৰদোৱা থানত পালন কৰি অহা উৎসৱ পৰ্ৱৰ বিষয়ে অধ্যয়নৰ প্ৰচেষ্টা।

ঘ) অসমৰ আন আন সত্ৰ আৰু বৰদোৱা থানৰ মাজত থকা মিল সমিলৰ বিষয়ে জানিবলৈ প্ৰচেষ্টা।

১.০২ অধ্যয়নৰ কাৰণ ঃ

নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰৱৰ্তক মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে বৰদোৱা আৰু বৰদোৱাতে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল গুৰুজনাৰ প্ৰথমখন থান যাক আমি বৰদোৱা থান বুলি জানো। বৰদোৱা থানত গুৰুজনাই কি কি কৰিছিল সেই সকলো দিশৰ তাৎপৰ্য্য, গুৰুজনাই সৃষ্টি কৰা নৃত্য-গীত, নাট, বাদ্য, শিল্পকলা আদি সকলো বিষয়ৰে এই অধ্যয়নৰ মাধ্যমেৰে জনাৰ চেষ্টা।

১.০৩ বিষয়ৰ গুৰুত্ব ঃ

৫০০ বছৰতকৈও অধিক পুৰণি বৰদোৱা থানক অসমীয়া সমাজে এখন পৱিত্ৰ তীৰ্থস্থান হিচাপে মানি আহিছে। গুৰুজনাৰ প্ৰথম প্ৰতিষ্ঠিত বৰদোৱা থানৰ বিষয়ে প্ৰজন্মৰ পৰা প্ৰজন্মলৈ জানি আহিছে

যদিও এই থানৰ উৎসৰ পৰৰ আদিৰ বিষয়ে বহু প্ৰজন্মই এতিয়াও অজ্ঞাত। শঙ্কৰদেৱৰ সৃষ্টিৰাজি বিশ্ব দৰবাৰলৈ গৈছে যদিও বৰদোৱা থানৰ কিছু সুকীয়া সংস্কৃতি যিবোৰ এতিয়াও সমাজৰ বহুলোকৰ অজ্ঞাত। বিশেষকৈ ভাদমাহত বৰদোৱা থানত কিছু সুকীয়া অনুষ্ঠান কৰা হয়। এই অনুষ্ঠানসমূহ বৃহত্তৰ সাংস্কৃতিক জগতৰ লগত চিনাকি হোৱাতো অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ।

১.০৪ বিষয়ৰ পৰিসৰ ঃ

এই অধ্যয়নৰ জৰিয়তে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে নব বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ বাবে সৃষ্টি কৰা আৰু সত্ৰসমূহৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ, সত্ৰৰ ব্যৱস্থা, সত্ৰৰ সংহতি বিভাজন, সত্ৰৰ পদ আৰু মূল অংশসমূহৰ বিষয়ে চমু আলোচনা আগবঢ়াই বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থানৰ ঐতিহ্য, উৎসৰ পৰৰ, অসমৰ আন আন সত্ৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব বিচাৰ সম্পৰ্কে সামৰি লোৱা হৈছে।

১.০৫ বিষয়ৰ পৰিচয় ঃ

অসমৰ এখন পবিত্ৰ তীৰ্থস্থান হিচাপে গণ্য কৰা বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থান নগাঁও জিলাত অৱস্থিত। নগাঁও চহৰৰ পৰা প্ৰায় ১৫ ৰ পৰা ১৮ কিলোমিটাৰৰ ভিতৰত অৱস্থিত এই বৰদোৱা থানখন প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে। বৰদোৱা থানৰ ইতিহাসলৈ দৃষ্টিগোচৰ কৰিবলৈ হ'লে ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে, অৰ্থাৎ 'এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম' প্ৰচাৰৰ বাবে গুৰুজনাই এই থানখন সৰ্ব্বোপ্ৰথম প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল।

১.০৬ গৱেষণাৰ অসুবিধা ঃ

বৰদোৱা থানৰ গৱেষণাত এটি মুখ্য অসুবিধা হ'ল থানৰ গুণী-জ্ঞানী ব্যক্তিৰ অভাৱ। থানখনত কেইজনমান বুঢ়া ভকতৰ বাহিৰে তেখেতসকলৰ পাছত গুণী ব্যক্তি থানৰ পৰিৱেশত থকা আশংকা দেখা যায়। কাৰণত ক'বলৈ হ'লে থান-সত্ৰৰ সংস্কৃতিয়ে আগবঢ়াই নিয়া ব্যক্তিৰ অভাৱ। থান-সত্ৰসমূহত ল'ৰা স্থান অধিক আৰু আজিৰ সময়ত থান-সত্ৰৰ পৰম্পৰাৰ মাজত থাকি জীৱন-নিৰ্বাহ কৰা ল'ৰাৰ অভাৱ দেখা যায়। বৰদোৱা থানৰ বিষয়ে বহুজনে গৱেষণা কৰিছে যদিও এই থানৰ সকলো দিশ সামৰি লৈ লিখা কিতাপ নোলোৱাত এক অসুবিধাৰ সৃষ্টি হয়।

১.০৭ সাহিত্য পৰ্যালোচনা ঃ

ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাৰ বিষয় হিচাপে লোৱা 'বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন'ৰ বাবে নিৰ্বাচিত সাহিত্য সন্দৰ্ভত পৰ্যলোচনা কৰিবলৈ লোৱা হৈছে—

১) ড০ দ্বিজেন্দ্ৰ নাথ ভকতৰ 'সত্ৰৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্তি' (১৯৯৫) গ্ৰন্থখনিত অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম লগতে আন আন সত্ৰসমূহৰ সমল উল্লেখ কৰা হৈছে।

২) ড০ কেশৱানন্দ দেৱ গোস্বামীৰ 'সত্ৰ সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা' (১৯৭৩) গ্ৰন্থখনিত সত্ৰৰ সংহতি বিভাজনৰ বিষয়ে উল্লেখ আছে।

৩) বাপ চন্দ্ৰ মহন্তৰ 'শঙ্কৰদেৱৰ ব্যক্তিত্ব আৰু সত্ৰ-ব্যৱস্থা' (২০০৫) গ্ৰন্থখনিত সত্ৰ ব্যৱস্থাৰ কথা উল্লেখ আছে।

৪) যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ মহন্তৰ 'শ্ৰীশ্ৰীবটদ্ৰৱা থানৰ কীৰ্ত্তনঘৰত পৰিৱেশন কৰা চৈধ্য প্ৰসংগ প্ৰণালী' (২০২৩) গ্ৰন্থখনিত কীৰ্ত্তন ঘৰৰ চৈধ্য প্ৰসংগৰ বিষয়ে উল্লেখ আছে।

৫) গিৰিশ বৰুৱাৰ 'আলিপুখুৰী বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা নাম সম্পৰ্কে বটদ্ৰৱা থানৰ কিছু কথা' (২০২০) গ্ৰন্থখনিত বৰদোৱা থানৰ বিভিন্ন দিশ সম্পৰ্কে উল্লেখ আছে।

১.০৮ পূৰ্বকৃত অধ্যয়ন ঃ

বৰদোৱা থানলৈ পূৰ্বতে গৈ থানত থকা ভকতসকলৰ কিছু কথাই মোৰ এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাটিত সহায় হৈছে লগতে পূৰ্বতে অধ্যয়ন কৰা গ্ৰন্থ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাদেৱৰ 'শ্ৰীশ্ৰী শঙ্কৰদেৱ আৰু শ্ৰীশ্ৰী মাধৱদেৱ' গ্ৰন্থখনিয়ে এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাটিত সহায় কৰিছে।

১.০৯ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি ঃ

এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাটিত গুণাত্মক পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে লগতে গুণাত্মক পদ্ধতিৰ অন্তৰ্গত ঐতিহাসিক আৰু বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতিৰো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

তথ্য সংগ্ৰহৰ বাবে মুখ্য আৰু গৌণ দুয়োটা পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। মুখ্যভাৱে বৰদোৱা থানৰ পৰা, সাক্ষাৎকাৰৰ পৰা আৰু গৌণভাৱে পুথিসমূহ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

১.১০ প্ৰশ্নাৱলী ঃ

ক) অসমত প্ৰথমখন থান-সত্ৰৰ নাম কি আৰু কোনে, কিয় প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল ?

খ) অসমৰ সত্ৰ থানসমূহ কেনেদৰে বিকাশ হৈছিল ?

গ) অসমৰ সত্ৰ ব্যৱস্থা কি ?

ঘ) সত্ৰ-থানসমূহৰ কেনেদৰে সংহতি বিভাজন হৈছিল ?

ঙ) সত্ৰৰ পদসমূহ আৰু মূল অংশসমূহ কি কি ?

চ) বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থানৰ ঐতিহ্য কি আছিল ?

ছ) বৰ্তমানৰ বৰদোৱা থানৰ এটি চমু আভাস দিয়া।

জ) বৰদোৱা থানৰ উৎসৱ-পৰ্ব্বৰ কিছু আভাস দিয়া।

ঝ) বৰদোৱা থানৰ ভাদমাহ আৰু দৌল উৎসৱৰ বিষয়ে কিছু আভাস দিয়া।

ঞ)বৰদোৱা থানৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমৰ আন আন সত্ৰৰ কিছু আভাস দিয়া।

বা

অসমৰ আন আন সত্ৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব কি ?

১.১১ বিষয় বস্তুৰ উপস্থাপন ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে অসমত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম বা এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে তেওঁৰ জন্মস্থানতে প্ৰথমখন থান-সত্ৰ সৃষ্টি কৰিছিল। সেই সময়ত অসমত প্ৰচাৰিত দেৱ-দেৱীৰ পূজা, বলি-বিধান আদিৰ বিপৰীতে গুৰুজনাই নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ জৰিয়তে নামধৰ্মৰ মাজেৰে যে ঈশ্বৰৰ সান্নিধ্য পাব পাৰি সেই কথা বুজাই দিছিল।

সেই সময়ত গুৰুজনাই নামঘৰ, থান-সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি নামঘৰত থাপনা পাতি তাত ভাগৱত থৈ ঈশ্বৰ আৰধনা কৰিছিল। বৰ্তমান সময়ত নামঘৰৰ ভিতৰত মণিকূট সজাই তাত সিংহাসন বহাই থাপনা পাতি কীৰ্তন, নামঘোষা, দশম, ভক্তি ৰত্নাৱলী এই চাৰিখন পুথিৰ ভিতৰত যিকোনো এখন থাপনাত ৰখাৰ নিয়ম আছে।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে প্ৰথমে প্ৰতিষ্ঠা কৰা এই বৰদোৱা থানতে আৰম্ভ কৰিছিল দৌল উৎসৱ গুৰুজনাই নিজে। এই দৌল উৎসৱ অৱশ্যে বৰ্তমান সময়তো বৰদোৱা থানাৰ ভকত বান্ধৱ তথা বৰদোৱাৰ নিবাসীসকলে পালন কৰি অহা দেখা যায়।

১.১২ মুখ্য বিষয়বস্তুৰ অধ্যায় বিভাজন ঃ

'বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন'

উক্ত বিষয়বস্তুটিৰ মুখ্যতে তিনিটা অধ্যায় হিচাপে বিভাজন কৰি লোৱা হ'ল।

❖ বৰদোৱা থানৰ ইতিহাস আৰু বিভিন্ন দিশ

❖ বৰদোৱা থানৰ বিভিন্ন উৎসৱ-পৰ্ব

❖ অসমৰ আন আন থান সত্ৰ পৰিপেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব বিচাৰ

দ্বিতীয় অধ্যায়
মুখ্য বিষয়ৰ বিভাজিত অধ্যায়সমূহৰ আৰম্ভণি

২.০০ শঙ্কৰদেৱৰ উপৰিপুৰুষ আৰু শঙ্কৰদেৱৰ জন্ম ঃ

অত্ৰি গোত্ৰসম্ভূত প্ৰেম পূৰ্ণানন্দ গিৰি আছিল গুৰু শঙ্কৰৰ আদি পুৰুষ। কৃষ্ণক আৰধনা কৰি প্ৰেম পূৰ্ণানন্দ গিৰিয়ে এটি পুত্ৰ সন্তান লাভ কৰা বাবে সেই সন্তানটিৰ নাম থলে কৃষ্ণগিৰি। কৃষ্ণগিৰিৰ পুত্ৰৰ নাম আছিল সুৱৰ্ণগিৰি। গন্ধৰ্বগিৰি আছিল সুৱৰ্ণগিৰিৰ পুত্ৰ। গন্ধৰ্বগিৰিৰ পুত্ৰৰ নাম আছিল ৰামগিৰি। ৰামগিৰিৰ পুত্ৰৰ নাম আছিল হেমগিৰি। হেমগিৰিৰ পুত্ৰ আছিল হৰিবৰ গিৰি। হৰিবৰ গিৰিয়ে বহু কষ্টেৰে কৃষ্ণক আৰধনা কৰিও পুত্ৰ সন্তান নাপালে। তেওঁৰ কন্যা এজনীহে আছিল। কন্যাজনীৰ নাম আছিল কৃষ্ণকান্তি। ভূঁঞাসকলে কৃষ্ণকান্তিৰ বিবাহৰ বাবে বহুবাৰ চেষ্টা চলাইছিল যদিও কৃষ্ণকান্তি বিবাহত বহিবলৈ সন্মত নহ'ল। সেই সময়ত কৃষ্ণকান্তিৰ লগত এক অলৌকিক ঘটনা ঘটিল। সপোনত সদাশিৱৰ লগত কৃষ্ণকান্তি গৰ্ভৱতী হ'ল। পূৰ্বকালত সেই সন্তানটি ভূমিস্থ হোৱাত সন্তানটিৰ নাম ৰাখিলে লণ্ডাবৰ। লণ্ডাবৰে চণ্ডীক ভক্তি কৰিছিল। চণ্ডীক আৰধনা কৰি লণ্ডাবৰে এটি পুত্ৰ সন্তান লাভ কৰি সন্তানটিৰ নাম ৰাখিলে চণ্ডীবৰ। চণ্ডীবৰে পুত্ৰ আছিল শঙ্কৰদেৱৰ পিতৃ কুসুম্বৰৰ ককাক ৰাজধৰ। ৰাজধৰৰ পুত্ৰ আছিল সূৰ্যবৰ আৰু ভাৰ্য্যা আছিল দেৱবতী। ৰাজধৰৰ আন তিনিজন পুত্ৰও আছিল। তেওঁলোকৰ নাম আছিল জয়ন্ত, মাধৱ আৰু হলায়ুধ। সূৰ্যবৰৰ ভাৰ্য্যাৰ নাম খেৰসূতী। আনহাতে জয়ন্ত, মাধৱ আৰু হলায়ুধে বিবাহ কৰাইছিল খেৰসূতী আইৰ তিনিজনী ভগ্নীক। সূৰ্যবৰৰ পুত্ৰ আছিল কুসুম্বৰ। জয়ন্তৰ পুত্ৰ আছিল শতানন্দ। মাধৱৰ পুত্ৰ আছিল মাধবী দলৈ। হলায়ুধৰ কোনো সন্তান হোৱা নাছিল। কুসুম্বৰৰ ভাৰ্য্যা দুগৰাকী আছিল। তেওঁলোকৰ নাম আছিল সত্যসন্ধা আৰু অনুধৃতি। শতানন্দৰ ভাৰ্য্যা আছিল নাৰায়ণ প্ৰিয়া। কুসুম্বৰ আৰু সত্যসন্ধাৰে পুত্ৰ আছিল মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ। কুসুম্বৰ আৰু অনুধৃতিৰ পুত্ৰ আছিল বনগয়া গিৰি। শতানন্দৰ পুত্ৰ জগতানন্দ বা ৰামৰায়। আনফালে মাধৱী দলৈৰ পুত্ৰ আছিল ৰতিকান্ত আৰু ৰতিকান্তৰ পুত্ৰ আছিল হাতীয়া।

শঙ্কৰদেৰৰ উপৰিপুৰুষসকল প্ৰাৰম্ভিকতে গৌড় ৰাজ্যৰ বাসিন্দা আছিল। গৌড় ৰাজ্যৰ ৰজা সেই সময়ত ধৰ্মনাৰায়ণ আছিল। গৌড় ৰাজ্যৰ ৰজা ধৰ্মনাৰায়ণৰ লগত কমতাপুৰৰ ৰজা দুৰ্লভৰ এবাৰ ৰণ লাগে। সেই ৰণত উভয়ে বল-বীৰ্যত সমকক্ষ হোৱাত কোনোৱে কাকো বলে নোৱাৰি শেষত দুয়ো ৰজাই মিত্ৰতা কৰে। তাৰ পাছত কমতাপুৰৰ ৰজা ধৰ্মনাৰায়ণে গৌড় ৰাজ্যৰ ৰজা দুৰ্লভক কেইজনমান উত্তম ব্ৰাহ্মণ আৰু কেইজনমান কায়স্থ লোক খুজিলে কাৰণ কমতাৰ ৰাজ্যত কোনো উচ্চ জাতীয় লোক নাছিল। কমতাপুৰৰ ৰজা দুৰ্লভৰ কথাত সন্মতি প্ৰকাশ কৰি গৌড় ৰজা ধৰ্মনাৰায়ণে কৃষ্ণপণ্ডিত প্ৰমুখ্যে সাতঘৰ ব্ৰাহ্মণ আৰু চণ্ডীবৰ প্ৰমুখ্যে সাতঘৰ কায়স্থ কমতাপুৰৰ ৰজাক দিলে। এওঁলোক কনৌজৰপৰা আহিহে গৌড় ৰাজ্যত আছিল। তাৰ পাছত তেওঁলোক গৌড় ৰাজ্যৰ ৰজা ধৰ্মনাৰায়ণৰ আদেশমতে কমতাপুৰৰ ৰজা দুৰ্লভৰ ঠাই পায় আৰু কমতাপুৰৰ লেঙামাগুৰি নামে ঠাইত থাকিবলৈ লয়। কমতাপুৰলৈ অহা এজন পণ্ডিতৰ সৈতে চণ্ডীবৰে বাদ লাগি পণ্ডিতক পৰাজিত কৰা কাৰ্যত সন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰি ৰজা দুৰ্লভে চণ্ডীবৰৰ নাম সলাই দেবীদাস নাম দি ধন-সম্পত্তি, মাটি-বাৰী দি সন্মান জনাই তেওঁক শিৰোমণি ভূঁঞা পাতি দিলে। তাৰ পাছত চণ্ডীবৰ লেঙামাগুৰিত কিছুদিন থাকি তাৰ পৰা উজাই আহি বৰদোৱাৰ টেম্বুৱানীত ঘৰ বাৰী পাতি থাকিবলৈ লয়। এই বৰদোৱাত চণ্ডীবৰৰ বংশ পৰিয়াল বৃদ্ধি হৈ কুসুম্বৰ আৰু সত্যসন্ধাৰ পুত্ৰ শঙ্কৰৰ জন্ম হয়। শঙ্কৰদেৰৰ জন্ম হৈছিল ১৩৭১ শকত আৰু শঙ্কৰদেৰৰ জন্মৰ তিনিদিনৰ অন্তত মাক সত্যসন্ধাৰ মৃত্যু হয়। মাতৃৰ মৃত্যুৰ পাছত শঙ্কৰদেৰক তুলি-তালি ডাঙৰ দীঘল কৰিছিল বুঢ়ীমাক খেৰসূতীয়ে।

২.০১ শঙ্কৰদেৰৰ বৰদোৱা থান নিৰ্মাণ ঃ

শিশুকালৰে পৰা শঙ্কৰদেৰৰ পঢ়া-শুনাত মন নাছিল। লগৰ সমনীয়া ল'ৰাবিলাকৰ সৈতে উমলি-জামলি, ৰং ধেমালি কৰি, নাচি-বাগি, খেলা-ধূলা কৰি সময় কটাইছিল। কোটোৰা খেল, লুকা-ভাকু, কুক্-ভাক্, ভটা খেলা আদি বিভিন্ন খেল খেলি-খেলি ঘূৰি ফুৰিছিল শঙ্কৰে। ধেমালিতে ভাদ মহীয়া ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদী সাঁতুৰি ইপাৰ সিপাৰ হোৱা, ব্ৰহ্মপুত্ৰত বুৰ মাৰি ভালেখিনি সময় পানীৰ পৰা ওলাই দেখা নিদি লগৰ সমনীয়াসকলক ভয় খুওৱা ইত্যাদি। ১২ বছৰ বয়সলৈ পঢ়া-শুনা নকৰি ঘূৰি ফুৰা শঙ্কৰক দেখি বুঢ়ীমাক খেৰসূতী চিন্তিত হৈ পৰিছিল। তেতিয়া বুঢ়ীমাক খেৰসূতীয়ে শঙ্কৰদেৰক লৈ গৈ মহেন্দ্ৰ

কন্দলিৰ টোলত নাম লগাই দিয়ে। পঢ়াশালিলৈ গৈয়ে শঙ্কৰদেৱে প্ৰথম ব্যঞ্জনবৰ্ণ শিকিয়ে আ-কাৰ, ই-কাৰ নোহোৱাকৈ এটি কবিতা লিখি অধ্যাপক মহেন্দ্ৰ কন্দলিক দেখুৱায়। এনেদৰে শঙ্কৰদেৱ অতি কম দিনৰ ভিতৰত বিদ্যা-শিক্ষাৰ লগতে অনেক শাস্ত্ৰ পঢ়ি বৰ পণ্ডিত হৈ পৰিছিল। পঢ়াশালি এৰাৰ পাছতে শঙ্কৰে যোগশাস্ত্ৰ পাই যোগভ্যাস কৰি সেই বিদ্যাতো পৰম নিপুন হৈ পৰিছিল। মহেন্দ্ৰ কন্দলি টোলত ছয় বছৰ পঢ়ি শঙ্কৰদেৱে চাৰিবেদ, চৈধ্যশাস্ত্ৰ, ওঠৰ পুৰাণ, অষ্টাদশ ভাৰত, নানা কাব্য, সংহিতা, ব্যাকৰণ, দৰ্শন আদি বিভিন্ন শাস্ত্ৰত পাৰ্গত হৈ টোলত থাকোতেই তেওঁ হৰিচন্দ্ৰ উপাখ্যান লিখি উলিয়ায়। প্ৰায় ১৭ বছৰ বয়সত শঙ্কৰদেৱ ঘৰলৈ উভতি আহে।

মহেন্দ্ৰ কন্দলি টোলৰ পৰা শিক্ষা আহৰণ কৰি গুৰু শঙ্কৰ ঘৰলৈ উভতি অহাৰ পাছত শিৰোমণি ভূঞাঁৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া হয় যদিও ২১ (একৈছ) বছৰ বয়সত তেওঁ এই দায়িত্ব ককাক জয়ন্ত আৰু মাধৱক অৰ্পণ কৰি নিজে শাস্ত্ৰচৰ্চাত নিয়োজিত হ'বলৈ মন মেলিলে। এই কথা দুইজনা ককাকে গম পাই নাতিয়েকৰ সংসাৰৰ প্ৰতি বিৰাগ ভাৱ জন্মা বুলি ভাবি ২১ বছৰ বয়সতে শঙ্কৰদেৱক ১৪ বছৰীয়া সূৰ্যৱতী কন্যাৰ লগত বিবাহ কৰাই দিলে। বিবাহৰ তিনিবছৰ পাছত সূৰ্যৱতীয়ে এজনী কন্যা সন্তান জন্ম দি খুব কম দিনৰ ভিতৰতে তেওঁৰ অকাল বিয়োগ ঘটে। সূৰ্যৱতীৰ বিয়োগৰ পিছতে শঙ্কৰদেৱৰ সংসাৰৰ প্ৰতি বিৰাগ জন্মাত তেওঁ বাৰ জন সংগীক লগত লৈ তীৰ্থ ভ্ৰমণলৈ যায়। এই তীৰ্থযাত্ৰা আছিল গুৰুজনাৰ প্ৰথম তীৰ্থযাত্ৰা। প্ৰথম তীৰ্থযাত্ৰা শঙ্কৰদেৱে বাৰ বছৰ কাল কৰিছিল। এই দৰে বছৰকালত শঙ্কৰে জগন্নাথ, পুৰী, সীতাকুণ্ড, মথুৰা, বৃন্দাবন, কাশী, বাৰাণসী আদি প্ৰায় সকলো তীৰ্থস্থান ভ্ৰমণ কৰি ঘৰলৈ ঘূৰি আহে।

বাৰ বছৰৰ মূৰত শঙ্কৰদেৱক পাই তেওঁৰ জ্ঞাতি কুটুম্ব সকলোৱে আনন্দত আত্মহাৰা হৈ পৰে আৰু লগতে শঙ্কৰক তেওঁৰ আপোন কাৰ্য শিৰোমণি ভূঁঞাৰ বিষয় গ্ৰহণ কৰি ৰাজকাৰ্য্য চৰ্চ্চা কৰিবলৈ কয়। বাৰ বছৰীয়া তীৰ্থ ভ্ৰমণে শঙ্কৰদেৱৰ দেহ মন সৰ্বস্ব ভগৱানৰ নামতহে উচৰ্গা কৰি আহিছিল। তীৰ্থ ভ্ৰমণত লগ পোৱা বহুজন সাধু-সন্তৰ বাণী, ভাগৱত পুৰাণৰ অৰ্থ এই সকলোবোৰে তেওঁৰ মন ঈশ্বৰ সাধনাত আপ্লুত হৈ পৰিছিল। আনহাতে এই বাৰ বছৰীয়া তীৰ্থ ভ্ৰমণৰ সময়তে শঙ্কৰে দেখা পাইছিল ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইত হোৱা ভক্তি আন্দোলন। এই ভক্তি আন্দোলনৰ মুখ্য উপাসনা দেৱতা আছিল

বিষ্ণু। এই ভক্তি আন্দোলনৰ প্ৰভাৱে শঙ্কৰদেৱৰ মনতো বাৰুকৈ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। সেইবাবে তেওঁ তীৰ্থ যাত্ৰাৰ পৰা ঘৰলৈ ঘূৰি আহি জ্ঞাতি কুটুম্বসকলৰ কথামতে ৰাজকাৰ্য্য শিৰোমণি ভূঞাঁৰ বিষয়ৰ বাপ ল'বলৈ অমান্তি হৈছিল লগতে তেওঁৰ যে এতিয়া ঈশ্বৰ নাম লৈ বহি থাকিবৰ মন সেয়াও জ্ঞাতি কুটুম্বক জনাইছিল।

মহাপুৰুষজনাই ঈশ্বৰক উপাসনাৰ বাবে যিদৰে মনতে ভাবিছিল তেনেদৰে কামৰ আৰম্ভণি কৰিলে। গুৰুজনাই নাম-ধৰ্ম লোকত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ মনস্থ কৰি তেৰাৰ ভাতৃ জগদানন্দৰ হতুৱাই সেই সময়ৰ সকলো ব্ৰাহ্মণ আৰু ভূঞাঁক মতাই আনি শঙ্কৰ শিলিখাৰ ওচৰত থকা পিতৃ কুসুম্বৰ ভূঞাঁৰ সৰিয়হ তলিত জোখ অনুপাতে কীৰ্ত্তন ঘৰ আৰু মণিকূট ভেটি নিৰ্মাণ কৰিলে।

কীৰ্ত্তন ঘৰ মণিকূট নিৰ্মাণ কৰি তিনি-প্ৰসঙ্গ হৰিৰ নাম, শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰি গুৰুজনাই সৃষ্টি কৰিলে প্ৰথমখন থান বৰদোৱাত।

তৃতীয় অধ্যায়
বৰদোৱা থানৰ ইতিহাস আৰু বিভিন্ন দিশ

৩.০০ বৰদোৱা থানৰ ইতিহাস

যেতিয়া পৃথিৱীৰ পৰা ধৰ্ম লোপ পায় তেতিয়াই অধৰ্মৰ প্ৰভাৱ বৃদ্ধি হয় আৰু ঠিক তেনে সময়তে একো একোজন মহান পুৰুষ পৃথিৱীলৈ আহে, বিপথে যোৱা লোকক সৎ পথলৈ আনি পৃথিৱীত নতুন সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ পাতনি মেলা দেখা যায়। অসমত জন্ম লাভ কৰা মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱো এক যুগান্তকাৰী তথা অদ্বিতীয় ঘটনা। গুৰুজনাৰ জন্ম লাভ কৰাৰ যেনেদৰে আধ্যাত্মিক তত্ত্ব আছে ঠিক তেনেদৰে গুৰুজনাই জন্ম লাভ কৰা বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা ধামৰো শাস্ত্ৰসন্মত বিশেষত্ব আছে। পূৰ্বতে 'হৰগৌৰী সংবাদ'ত বৰদোৱা নামে ঠাইত জন্ম গ্ৰহণ কৰিব বুলি শঙ্কৰে গৌড়ৰ আগত প্ৰকাশ কৰিছে। 'বিষ্ণু পুৰাণ'তো বটদ্ৰৱাতেই এজনা মহাপুৰুষৰ আবিৰ্ভাৱ হোৱাৰ কথা উল্লেখ আছে। কিম্বদন্তি আছে দ্বাপৰ যুগত কৃষ্ণই বেদনিধিক লগত লৈ ৰুক্মিণী দেৱীক হৰণ কৰিবলৈ আহোতে ৰথৰ তীব্ৰ বেগত বেদনিধি মুৰ্চা হৈছিল। কৃষ্ণই ৰথৰ গতি কমাই সাৰংগ ধনুখন বটবৃক্ষত আওঁজাই থৈ ওচৰতে থকা কূপ এটাৰ পৰা জল আনি বেদনিধিৰ মূৰত দি তেওঁৰ চেতনা ঘূৰাই আনিছিল। বেদনিধি চেতনা ঘূৰাই পোৱাৰ পাছত কৃষ্ণই পুনৰ যাত্ৰা কৰিবলৈ লৈ বটবৃক্ষত আওঁজাই থোৱা ধেনুখন আনিবলৈ যোৱাত ধেনুখন মাটিত পৰি থকা দেখা পালে আৰু তেতিয়া কৃষ্ণই সেই ঠাইতে এটা চিন ৰাখি থৈ যোৱাৰ কথা ভাবি কুণ্ডিললৈ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। কুণ্ডিল নগৰৰ পৰা যেতিয়া কৃষ্ণই ৰুক্মিণীক হৰণ কৰি সেই পথেৰে ঘূৰি আহে তেতিয়াও কৃষ্ণ সহিতে ৰুক্মিণী সেই বটবৃক্ষৰ তলতে ক্ষন্তেক জিৰণি লয়। কৃষ্ণ আৰু ৰুক্মিণীয়ে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পূবৰ পৰা পশ্চিমলৈ যোৱা সুঁতি এটিৰ পাৰতে বহি গুৱা খাবলৈ ধৰে। ৰুক্মিণীয়ে হাচতিত লৈ অনা চুণৰ টেমিত পানী শুকাই থকাত ৰুক্মিণী দেৱীয়ে সেই সুঁতিৰ পৰা চুণৰ টেমিত পানী ল'বলৈ ধৰোতেই টেমিটো পানীত পৰি যায়। সেই তেতিয়াৰ পৰা এই জানটোৰ নাম টেমেনিয়া জান বা টেম্বুনিয়া জান হয় বুলি জনবিশ্বাস আছে।

আন এক লোককথা অনুসৰি শ্ৰীকৃষ্ণই ৰুক্মিণী দেৱীক হৰণ কৰি দ্বাৰকালৈ উভতি যোৱাৰ বাটত বটবৃক্ষ তলত জিৰণি লোৱাৰ সময়ত শ্ৰীকৃষ্ণই মুখত লৈ অহা শিলিখা গুটি এটি কিছুদূৰলৈ নিক্ষেপ কৰাত সেই গুটিৰ পৰা এজোপা বৃক্ষ গজি উঠে। শ্ৰীকৃষ্ণৰ এনে কাৰ্য্য দেখি ৰুক্মিণীয়ে কৃষ্ণক এনেদৰে চিন ৰখাৰ কাৰণ সুধিছিল আৰু কৃষ্ণই কৈছিল যে তেওঁ পুনৰ মনুষ্য ৰূপত সেই ঠাইতে জন্ম লৈ শংখ, চক্ৰ, গদা, পদ্ম, চাৰি অস্ত্ৰৰ পৰিৱৰ্তে গছৰ গুটি, গছৰ ছাল, বাঁহৰ জেং আৰু গোমুত্ৰেৰে দুষ্টক দমন আৰু ভক্তসকলক উদ্ধাৰ কৰিব। ৰুক্মিণী আৰু কৃষ্ণৰ এই বাৰ্তালাপৰ পিছতেই দুয়ো ৰথত উঠি দ্বাৰকা নগৰলৈ যাত্ৰা কৰে।

শ্ৰীকৃষ্ণই মুখত লৈ অহা শিলিখ গুটিৰ পৰা গজি উঠা বৃক্ষজোপা আজিও বৰদোৱা থানত বিৰাজমান। এই শিলিখা জোপাৰ তলতে বহি গুৰুজনাই কীৰ্তন, দশম, ভাগৱত আদি ৰচনা কৰিছিল। এই শিলিখাজোপা বৰদোৱা থানৰ কীৰ্তনঘৰৰ পশ্চিমত বিদ্যামান। গুৰুজনাই জন্মগ্ৰহণ কৰা ঠাই বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা আৰু আলিপুখুৰী এই নাম দুটিৰ শাস্ত্ৰসন্মত তাৎপৰ্য আছে। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে পূৰ্বৰ শাস্ত্ৰৰ নাম অনুসৰি ঠাইখনৰ নাম বটদ্ৰৱা দিছিল। আলিপুখুৰী নামটো সেই সময়ত লোকসকলৰ মুখে মুখে প্ৰচাৰিত নাম। কাৰণ মহাপুৰুষজনাই আকাশী গংগা নমোৱাৰ পূৰ্বে সেই ঠাইত এটা পুখুৰীহে আছিল। সেই পুখুৰীটোৰ পাৰতে এজোপা বৃহৎ বটগছ আছিল। আনফালে বৰ্তমান কীৰ্তনঘৰৰ ভেটিটো যি স্থানত অৱস্থিত সেই স্থানত ঐতিহ্যতে সাস্ত্ৰ অনসৰি চাৰন মুনিৰ তপস্যাৰ স্থান আছিল। এই ভেটিৰ পৰা বট গছৰ পাৰৰ পুখুৰীলৈ এটা আলি আছিল। সেই আলিটোৰ পাৰতে পুখুৰীটো আছিল কাৰণে সেই সময়ৰে লোকসকলে এই পুখুৰীটোৰ নাম আলিপুখুৰী বুলিছিল। পিছত গুৰুজনাই যেতিয়া বৰদোৱাত সেই সময়ত বসবাস কৰা লোকসকলে খৰাং বতৰৰ বাবে কষ্ট পাবলৈ ধৰিলে তেতিয়া তেওঁ সেই বট বৃক্ষজোপাৰ তলত বহি যোগাসন কৰিলে। গুৰুজনাৰ যোগাাসনৰ বলত গংগা ধৰিত্ৰীলৈ নামি আহি জলময় কৰি দিলে। গংগাৰ জলধাৰাত বটবৃক্ষ দ্ৰৱিত হৈ এটা সুন্দৰ সৰোবৰৰ সৃষ্টি হয় আৰু সেই সৰোবৰটো আকাশৰ পৰা গংগা নামি আহি সৃষ্টি কৰা বাবে আকাশীগংগা নামেৰে জনজাত হ'ল। আনহাতে 'বট' বৃক্ষ দ্ৰৱিত হোৱা বাবে ঠাই ডোখৰৰ নাম ৰাখিলে 'বটদ্ৰৱা'। বটদ্ৰৱা নামৰ লগতে বৰদোৱা নামৰো কাৰণ আছে। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ উপৰিপুৰুষসকল যেতিয়া সেই ঠাইলৈ আহিছিল সেই সময়ত ঠাইডোখৰ

ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ পাৰত অৱস্থিত আছিল আৰু বৰ দ' লগতে জলময় আছিল। সেইবাবেই ঠাইডোখৰৰ নাম বৰদোৱা আছিল।

৩.০১ বৰদোৱা থানৰ পৰিচয় ঃ

অসমীয়া জাতিৰ মানদণ্ড নিৰ্ণয় কৰা পৃথিৱীৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ সমাজ সংস্কাৰক, চিত্ৰকৰ, নাট্যকাৰ, সাহিত্যকাৰ, নৃত্যকাৰ, পবিত্ৰ পূণ্যভূমি বৰদোৱা থানৰ প্ৰতিষ্ঠাপক, ঈশ্বৰস্বৰূপ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ জন্মস্থানখনেই হৈছে বৰদোৱা থান। বৰদোৱা থান নগাঁও জিলাত অৱস্থিত। নগাঁও জিলাৰ পৰা প্ৰায় ১৫ ৰ পৰা ১৮ কিলমিটাৰৰ ভিতৰত বৰদোৱা থান অৱস্থিত। ইয়াতেই গুৰুজনাই শিশুকাল, শৈশৱকাল, কৈশোৰকাল অতিবাহিত কৰিছিল। অসমৰ জনসাধাৰণৰ অন্তৰত স্থান লাভ কৰা বৰদোৱা থান এখন পবিত্ৰ তীৰ্থস্থান হিচাপে অসমীয়া সমাজৰ পৰা এক বিশেষ মৰ্য্যদা পায় আহিছে। বটদ্ৰৱা বা বৰদোৱা থানৰ পৰিচয়ৰ বৰ্ণনা দিবলৈ যাওঁতে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ নাতি ল'ৰা পুৰুষোত্তমে ৰচনা কৰা গীতটো উল্লেখ কৰিলো।

থান বৰ্ণনাৰ গীত

জয় জয় বটদ্ৰৱা বৈকুণ্ঠ দুতয়।
সেহি স্থানে নিজ গুৰু ভৈলন্ত উদয়।।
সেহি স্থানে নিজ গুৰু পাতিলন্ত পাট।
ৰাম নাম মহাৰত্ন বেশাইলন্ত হাট।।
মধ্যে পদশিলা স্থিত দক্ষিনে নামঘৰ।
মণিকূট গৃহ বান্ধি ৰহিলা শঙ্কৰ।।
টেম্বুৱানী জান পূৰে শস্যক মাৰিলা।
যোগমায়া শান্তী আনি ধৰক বান্ধিলা।।
দক্ষিণে যাত্ৰাৰ দৌল গুৰুৱে নিৰ্মিলা।

সাতো বৈকুণ্ঠৰ চিহ্ন আঁকিয়া দেখাইলা।।

পশ্চিমে শিলিখা বৃক্ষ হালিয়া আছয়।

তাহাতে আউজি গুৰু পুস্তক লিখয়।।

উত্তৰে আকাশী গঙ্গা ভক্তি সৰোবৰ।

মধ্যৰাত্রি নমাইলন্ত শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ।।

চাৰিওফালে চাৰি হাটী মহাভক্ত গণ।

চৈধ্যয় প্ৰসঙ্গ কৰে নামৰ কীৰ্ত্তন।।

সেহি থানে নিজ গুৰু কৰিলন্ত বাস।

কহয় পুৰুষোত্তম দাসকো দাস।।[১]

উক্ত থান বৰ্ণনাৰ গীতটোৰ জৰিয়তে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ নাতি ল'ৰা পুৰুষোত্তমে বটদ্ৰৱা বা বৰদোৱা থানক দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠ বুলি আখ্যা দি গৈছে। এনেখন দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠতে গুৰুজনাই জন্ম গ্ৰহণ কৰি থান পাতি ৰামনামৰ বজাৰ বহাই, নামঘৰ, মণিকূট সজাই শান্তিৰে জননীক বান্ধি ৰাখিছিল। এই থানতে গুৰুজনাই দৌল যাত্ৰা নিৰ্মাণ কৰিছিল, সাত বৈকুণ্ঠৰ চিত্ৰ আঁকিছিল, বৃহৎ শিলিখা বৃক্ষত আউজি পুস্তক, গীত ভাওঁনা ৰচিছিল। যোগাসনৰ বলেৰে গঙ্গাক পৃথিৱীলৈ আনি আকাশী গঙ্গা ভক্তি সৰোবৰৰ সৃষ্টি কৰি জলময় কৰি দিছিল মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে। চাৰিওফালে চাৰি হাটী নিৰ্মাণ কৰি ভক্তসকলৰ লগত নাম কীৰ্ত্তন, চৈধ্য প্ৰসঙ্গ কৰি থানতে তেওঁ ঘৰ পাতি থাকিছিল। এইখনেই বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থান দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠ বুলি পৰিচয় কৰি গীতটো লিখিছিল পুৰুষোত্তমে।

৩.০২ গুৰুজনাৰ আবিৰ্ভাৱৰ কাৰণ ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছিল সেই সময়ত যেতিয়া পৃথিৱীত অধৰ্ম হ'বলৈ লৈছিল। বলি বিধান, ব্ৰাহ্মণত্ব, দেৱ-দেৱীৰ পূজাৰ নামত কৰা বিভিন্ন অধৰ্ম আদি প্ৰথা প্ৰচলন হৈ পৰিছিল। সেই সময়তে এইজনা গুৰুৱে অসমী আইৰ কোলাত জন্ম লৈছিল। শ্ৰদ্ধেয় নলিনীবালা দেৱীয়ে কৈছিল—

'অধৰ্মৰ অভ্যুত্থান ধৰ্মৰ গ্লানিত

নামি আহে যুগে যুগে যুগৰ দেৱতা।'

পূৰ্বতে নিৰঞ্জন প্ৰভুৱে ব্ৰহ্মাক সৃষ্টি কৰিছিল আৰু ব্ৰহ্মাৰ পৰা চাৰিজন মানস পুত্ৰৰ জন্ম হৈছিল। এই চাৰি পুত্ৰই জন্ম লৈয়ে ব্ৰহ্মাদেৱক ব্ৰহ্মতত্ত্বৰ কথা সুধিলত ব্ৰহ্মাই ব্ৰহ্মতত্ত্ব একো উৱাদিহ নাপাই নিজে লজ্জিত অনুভৱ কৰিলে আৰু তেতিয়াই শ্ৰীনাৰায়ণে হংসৰ ৰূপ লৈ ব্ৰহ্মাদেৱৰ পদ্মচক্ৰত পৰিল। ব্ৰহ্মাই হংসক দেখি আচৰিত হৈ এইটো কি বুলি সোধাত তৎক্ষণাত হংস ৰূপী শ্ৰীনাৰায়ণে নিজৰ ৰূপ ব্ৰহ্মাৰ আগত দেখাই ব্ৰহ্মাদেৱক ভক্তিৰ তত্ব মাৰ্গ চাৰিবেদ, চৈধ্যশাস্ত্ৰ আৰু ওঠৰ পুৰাণৰ কথা ব্যাখ্যা কৰিলে তেতিয়া ব্ৰহ্মাই নিৰঞ্জনক সুধিলে যে এই তত্ত্বমাৰ্গ, চাৰিবেদ চৈধ্যশাস্ত্ৰ, ওঠৰ পুৰাণৰ জ্ঞানতত্ব মৰ্ত্যলোকত কেনেদৰে প্ৰচাৰ হ'ব আৰু তেতিয়া নাৰায়ণে ক'লে তেওঁ নিজেই কলিযুগত মৰ্ত্যলোকত শূদ্ৰ কুলত জন্মগ্ৰহণ কৰি এই ভক্তিতত্ত্ব প্ৰচাৰ কৰিব। লগতে শ্ৰীনাৰায়ণে এইটোও ক'লে যে বৈকুণ্ঠৰ লোকসকলেও একে সময়তে ভক্ত হিচাপে জন্মগ্ৰহণ কৰিব। তেতিয়া ব্ৰহ্মাই সুধিলে— শ্ৰীনাৰায়ণ কিয়নো শূদ্ৰকুলত জন্ম লভিব? তেতিয়া প্ৰভুৱে ক'লে— সত্যযুগত পাপ নাই সেইবাবে ভগৱানক ধ্যান কৰিলেই মুক্তি পাব। ত্ৰেতাযুগত এক চতুৰ্থাংশ পাপ হ'ব আৰু সৰ্বলোকৰ ক্ষত্ৰিয় ধৰ্ম হ'ব। যাগ-যজ্ঞ আদি কৰি সকলোৱে মুক্তি লাভ কৰিব। দ্বাপৰ যুগত অৰ্ধেক পাপ হ'ব আৰু বৈশ্যৰ দিন পৰিব। গতিকে সেৱা, পূজা আদি কৰি সৰ্বলোক উদ্ধাৰ হ'ব। কিন্তু কলি যুগত চাৰিওপদ পালেই হ'ব আৰু নৰবিলাকৰ আকাৰ আৰু শক্তি কমি আহিব। সেইবাবে উপবাসে থাকি তপস্যা যাগ-যজ্ঞ, সেৱা, পূজা আদি কৰিবলৈ অসমৰ্থ হ'ব আৰু পাপৰ প্ৰকোপত ব্ৰাহ্মণ আৰু বৈশ্যৰ ধৰ্মত বিশ্বাস নোহোৱা হ'ব। তেতিয়া একমাত্ৰ শূদ্ৰবিলাকেই ধৰ্মত বিশ্বাস ৰাখিব। সেই সময়ত নামধৰ্মইহে সৰ্বলোকৰ পাপ খণ্ডন কৰিব পাৰিব। গতিকে মই শূদ্ৰকুলত 'শঙ্কৰ' নামেৰে অৱতাৰ হৈ মৰ্ত্যলোকত নামধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰি সৰ্বলোকক উদ্ধাৰ কৰিম।

সত্যযুগত একমাত্ৰ হৰিৰ নাম ল'লৈই সকলো প্ৰাণী উদ্ধাৰ হৈছিল আৰু সেইবাবেই স্বৰ্গত মানুহে নধৰা হৈ পৰিছিল। তেনেকুৱা পৰিস্থিতিত সকলো দেৱতা মিলি দেৱদিদেৱ মহাদেৱক আৰধনা কৰি ইয়াৰ পৰা উদ্ধাৰ পোৱাৰ উপায় বিচাৰিলে আৰু তেতিয়া মহাদেৱে অন্তৰত কপট ভাৱ লৈ শ্ৰীনাৰায়ণক স্তুতি কৰিলে। মহাদেৱে কপট মুখেৰে স্তুতি কৰাৰ কাৰণ আছিল তেওঁ সকলো দেৱতাতকৈ শ্ৰেষ্ঠ দেৱতা

হৈয়ো শ্ৰীনাৰায়ণক স্তুতি কৰিবলগা হৈছিল। কিন্তু সেই মুহূৰ্ত্তত অন্তৰ্যামী নাৰায়ণে ভাবিলে যে মহাদেৱে যদি আগম শাস্ত্ৰ কৰি নাম লোপ কৰে তেতিয়াহ'লে সকলো লোকে নাম-ধৰ্ম এৰি দেৱ-দেৱতাৰ আৰাধনাত লাগিব। আনহাতে মহাদেৱে কপট আচৰণৰ বাবে অনুতপ্ত হৈ ভগৱন্তক ক'লে— হে প্ৰভু ! ব্ৰহ্ম হত্যাৰ পাপো 'নাম'ৰ দ্বাৰা খণ্ডন হয়, কিন্তু যিজনে তোমাক অহংকাৰ কৰে তেওঁৰ জানো মুক্তি আছে? তেতিয়া শ্ৰীনাৰায়ণে ক'লে— 'মই কলিৰ যুগত তোমাৰ ৰূপ ধৰি শঙ্কৰ ৰূপে অৱতাৰ হ'মগৈ। তেতিয়া শঙ্কৰ শঙ্কৰ বোলোতে তোমালৈ মনত পৰি তোমাৰ পাপ নাশ হ'ব। শ্ৰীনাৰায়ণৰ উপদেশমতে শঙ্কৰে কৰা আগম শাস্ত্ৰত সকলো দেৱ-দেৱতাৰ পূজাৰ নিয়ম আৰু মন্ত্ৰ আছে। সেই আগম শাস্ত্ৰৰ মত গুচাই নিৰ্গুণ নাম ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ নিমিত্তে ভগৱন্ত শ্ৰীনাৰায়ণ কলিযুগত শঙ্কৰ নামেৰে মৰ্ত্যলোকৰ মাজত নামধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিলে।

৩.০৩ বৰদোৱা থানৰ বিভিন্ন দিশ ঃ

কীৰ্ত্তন ঘৰ ঃ বৰ্তমান বৰদোৱা থানৰ যি ঠাইত কীৰ্তন ঘৰ অৱস্থিত সেই ঠাইতে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে ৰাম ৰাম গুৰু আৰু ভকত বন্ধু সকলক লগত লৈ প্ৰথম নামঘৰ সাজিছিল। এতিয়াৰ যি নতুন নামঘৰ আছে সেয়া ১৯৫৫ চনত সজা আছিল। নামঘৰকে আমি কীৰ্তনঘৰ বুলি জানো। সেই সময়ৰ অসমৰ মাননীয় প্ৰাক্তন মুখ্যমন্ত্ৰী বিষ্ণুৰাম মেধী ডাঙৰীয়া আহিন মাহৰ গুৰু জয়ন্তীৰ দিনাই আধাৰশিলা স্থাপন কৰিছিল আৰু ১৯৫৮ চনৰ অক্টোবৰ মাহৰ ১০তাৰিখ আহিন মাহৰ গুৰু জয়ন্তীৰ দিনতে সেই সময়ত মাদ্ৰাজৰ ৰাজ্যপাল পদত থকা মাননীয় বিষ্ণুৰাম মেধী ডাঙৰীয়াই এই কীৰ্ত্তনঘৰৰ দুৱাৰ মুকলি কৰিছিল। ইয়াৰ পৰৱৰ্ত্তী কালচোৱাতো কীৰ্ত্তনঘৰৰ কেইবাৰো ওপৰৰ চিলিং, মজিয়া, ৰংদিয়া আদি বিভিন্ন কাম কৰা হৈছে।

গুৰু শঙ্কৰদেৱে যেতিয়া দেৱমন্দিৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ উপায় চিন্তা কৰিছিল তেতিয়া তেওঁ সকলো ভকত-বৈষ্ণৱকে একগোট কৰাৰ অভিপ্ৰায়েৰে তেৰাৰ ভাতৃ জগদানন্দক কৈছিল—

সকলোকে জান দিয়া আশা এতিক্ষণ।
সৱে মিলি মন্দিৰক কৰো নিৰোপন।।

আপুনিও কীৰ্ত্তনঘৰ সাজিবাক লৈলা।
ভেটি বান্ধিবাক লাগি সমস্তে আসিলা।।
আপুনি শঙ্কৰে পাছে কোৰক ধৰিলা।
পৃথিৱীত চতৰ্ভুজ মূৰ্তিক দেখিলা।।
কোৰ এৰি তেতিক্ষণে মুৰ্তিক তুলিলা।
দেখিয়া সবাৰো মনে হৰিষ মিলিলা।।
শিলৰ প্ৰতিমাখনি অতি বিতোপন।
চিক্ চিক্ কৰে যেন গাঁৰৰ ভূষণ।।
ৰাম ৰাম গুৰুৰ আগত কহে কথা।
দেখা দেখা হৰিৰ মোহোত কেন বেথা।।
অনেক যতন কৰি মূৰ্তিক নপাই।
সেহি মূৰ্তি হৰি আনি দিলে এই ঠাই।।
পূজিবো ঈশ্বৰ ঐত সিদ্ধি হৈৰে কাল।
শক্তি পূজা কৰ্ত্তন ঘৰক নিৰ্মিলন্ত।
ভেটি বান্ধি আসনত মূৰ্তি থাপিলন্ত।। [২]

গুৰুজনাৰ অভিপ্ৰায় আছিল নামধৰ্ম সমাজৰ লোকৰ মাজত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ। সেই অভিপ্ৰায়েৰে তেওঁ তেৰাৰ ভাতৃ জগদানন্দৰ হতুৱাই সেই সময়ৰ সকলো ব্ৰাহ্মণ আৰু ভূএঞাঁক মতাই আনি শঙ্কৰে শিলিখাৰ ওচৰত থকা কুসুম্বৰ ভূএঞাঁৰ সৰিয়হতলিত জোখ অনুপাতে কীৰ্ত্তনঘৰ আৰু মণিকূটৰ ভেটি নিৰ্মাণ কৰিলে। লোককথা আছে— যদিও ব্ৰাহ্মণ আৰু ভূএঞাঁই মিলি কীৰ্ত্তন ঘৰৰ ভেটি নিৰ্মাণ কৰিছিল তথাপি গুৰুজনাই নিজেই তামৰ চৰিয়াত এচৰিয়া মাটি নি সেই ভেটিত দিয়াতহে কীৰ্ত্তনঘৰৰ ভেটি সম্পূৰ্ণ হৈছেল। এই কীৰ্ত্তনঘৰৰ ভেটি বান্ধিবলৈ খান্দোতে মাটিৰ তলত শঙ্কৰ গুৰুৱে এখনি বাসুদেৱ মূৰ্ত্তি পায় আৰু এই বাসুদেৱৰ মূৰ্ত্তিক নি কীৰ্ত্তন ঘৰৰ থাপনাত প্ৰতিষ্ঠা কৰি ৰাম ৰাম গুৰুক ভকত

হিচাপে লৈ সকলো বৈষ্ণৱক একগোট কৰি নাম-কীৰ্ত্তন কৰিছিল। ৰাম ৰাম গুৰুৱে যেতিয়া বিষ্ণুপুজা কৰিছিল তেতিয়া বাসুদেৱ মূৰ্ত্তি অৰ্থাৎ বিষ্ণু মূৰ্ত্তিৰ ওপৰত ফুল, চন্দন, তুলসী আদি অৰ্পন কৰিছিল। আচৰিত কথা এই সকলো ফুল, চন্দন, তুলসী গুৰুজনাৰ মূৰৰ ওপৰতহে পৰিছিল। এনে আচৰিত কাৰ্য্য সকলো ব্ৰাহ্মণ ভকতে দেখি গুৰুজনাক সাক্ষাৎ ঈশ্বৰ অৱতাৰ বুলি মানিবলৈ ধৰিলে।

মহাপুৰুষীয়া প্ৰথামতে শৰণ লগোৱা হৈছে আদিশাস্ত্ৰ। এদিনাখন ভকতসকল তেৰাৰ ওচৰলৈ অহাত গুৰুজনাই তেওঁলোকক গুৰু, দেৱ, নাম, ভকত এই চাৰি নিয়মেৰে শৰণ দিয়াই এক শৰণীয়া নামধৰ্মত দীক্ষিত কৰিলে। এনেদৰে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ গুৰুজনাই দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠ বৰদোৱা ধামত কীৰ্ত্তনঘৰ আৰু মণিকূট প্ৰতিষ্ঠা কৰি মহা সমাৰোহেৰে ৰাম নামৰ ঘাট পাতি দিনে-ৰাতিয়ে হৰিৰ নাম-কীৰ্ত্তনৰ ধ্বনিৰে সমগ্ৰ অসম তোলপাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। এই ৰাম-নামৰ ধ্বনি-প্ৰতিধ্বনিয়ে গগণ ভেদিলে, দশোদিশ পুৰিলে। তাকে শুনি ধৰ্মপ্ৰাণ লোকসকলে এই নামধৰ্মত যোগ দিলে। সকলোৱে অন্য দেৱ-দেৱীৰ পূজা বৰ্জন কৰি অতি আগ্ৰহ আৰু আনন্দৰে হৰি নামৰ অমৃত ৰস প্ৰাণ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিল। বৰদোৱাত প্ৰথম কীৰ্ত্তন ঘৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি গুৰুজনাই যি ৰাম নামৰ অমৃত ভাণ্ডাৰ দি থৈ গ'ল সেই অমৃত ভাণ্ডাৰ আজিও অসমবাসী ৰাইজে পান কৰি আছে। গুৰুজনাৰ এই ৰাম নামৰ ভাণ্ডাৰ কেতিয়াও ক্ষয় নহয়।

মণিকূট ঃ

অসমৰ বৈষ্ণৱ সংস্কৃতিৰ এটি উল্লেখযোগ্য সম্পদ হ'ল গুৰু শঙ্কৰদেৱে প্ৰতিষ্ঠিত কৰা মণিকূট। গুৰুজনাই গুৰুসেৱা উদ্দেশ্যে নিৰ্মাণ কৰা এই মণিকূটতে তেৰাই গৃহ বান্ধি থাকিবলৈ লৈছিল আৰু দিনে-ৰাতিয়ে সময়ে সময়ে গুৰুক সেৱা কৰিছিল। মণিকূটৰ ভিতৰত এখন সিংহাসন ৰাখিছিল আৰু প্ৰতিদিনে শৰাই সজাই, বন্তি জ্বলাই গুৰুজনাই ভকত-বান্ধৱৰ সৈতে গুৰুৰ সেৱা জনাইছিল। মণিকূটত এগছি 'অক্ষয় বন্তি' ৰখা হয়। মণিকূটত থকা গুৰু আসনখনত শঙ্কৰ মাধৱ ৰচিত চাৰি পুথি— কীৰ্ত্তন, দশম, নামঘোষা, ভক্তি-ৰত্নাৱলীৰ যিকোনো এখন পুথি ভক্তি ভাৱেৰে, সযত্নেৰে স্থাপন কৰাৰ নিয়ম আছে। গুৰুৰ-আসন স্থাপন কৰি তাৰ ওপৰত এখন চন্দ্ৰতাপ দিয়া হয়। সকলো কীৰ্ত্তন ঘৰৰ পূৱত

মণিকূট গৃহ সজোৱা হয়। সিংহাসন মণিকূটৰ সোঁমাজত ৰখা হয়। মণিকূট শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'ৰত্ন থোৱা ঘৰ'। সেই অৰ্থত কীৰ্ত্তনঘৰৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ যেনে— ভাগৱত, অক্ষয় বন্তি, দৌল শৰাই, কাঁহ, ঘণ্টা, খোল, বৰতাল, ডাঙৰ শৰাই, সৰু শৰাই, ডবা, নাগাৰা, চাকি-বন্তি, ভক্ত হনুমানৰ মূৰ্ত্তি এজনা, ৰাম ভক্ত হনুমানৰ মূৰ্ত্তি এজনা, চন্দ্ৰতাপ আৰু লগতে আপুৰুগীয়া পুথিসমূহ মণিকূটত ৰখা হয়। আনহাতে বৈষ্ণৱ গুৰুসকলে সাঁচিপাতত যিসমূহ পুথি লিখিছিল সেই পুথিসমূহো মণিকূটত ৰখা হয়। মনিকূটৰ প্ৰৱেশ পথ দুটা। এটা পুৱফালে আৰু আনটো কীৰ্ত্তনঘৰৰ লগত সংলগ্ন হৈ আছে।

নাটঘৰ বা নাটগৃহ ঃ

কীৰ্ত্তন ঘৰৰ সন্মুখতে নাটঘৰ অৱস্থিত। মূল প্ৰৱেশ পথেৰে বা উত্তৰ দিশেৰে নাইবা দক্ষিণ দিশেৰে কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ প্ৰৱেশ কৰোঁতে নাটঘৰ পাৰ হৈ কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ যাব পাৰি। ১২০ X ৮০জোখৰো নিৰ্মাণ কৰা বৰদোৱা থানৰ এই নাটঘৰত উৎসৱৰ সময়ত ভাওনা মঞ্চস্থ কৰা হয়। এই নাটঘৰত সাধাৰণ সভা, ধৰ্মীয় আলোচনা, সমাগম আদি বিভিন্ন কাৰ্য্যত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। দৌল যাত্ৰাৰ সময়ত বৰদোৱা থানৰ এই নাটঘৰত বহুসংখ্যক সমাগম হয়।

নাটঘৰৰ বেৰৰ ওপৰত অংশত চিত্ৰ ভাগৱতৰ ছবিসমূহ আঁৰি থোৱা আছে। এই চিত্ৰসমূহ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ গুৰুজনাই অংকণ কৰা মূল চিত্ৰ-ভাগৱতৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। বৰদোৱা থানৰ নাটগৃহত দেখিবলৈ পোৱা চিত্ৰসমূহ হ'ল—

- বসুদেৱৰ লগত দৈৱকীৰ বিবাহ।
- কংসৰ ৰাজসভা।
- কৃষ্ণৰ হাতত পুতনাৰ বধ।
- কৃষ্ণৰ হাতত চক্ৰৱাত বধ।
- দধিমথন, যশোদাৰ দ্বাৰা কৃষ্ণক বন্ধন লগতে যমলা অৰ্জুন-ভঞ্জন কৰি নম-কুৱেৰৰ মুক্তি।

- বক বধ।
- অঘাসুৰ বধ।
- কালীয় দমন।
- ৰাসলীলা।
- অৰিষ্টক বধ।
- কংসৰ ধনু কৃষ্ণৰ দ্বাৰা ভঙ্গ।
- অক্রুৰে অনন্ত শয্যাত শ্রীকৃষ্ণক দৰ্শন।
- শ্রীকৃষ্ণৰ দ্বাৰা কংস বধ।

হাটীপুখুৰী ঃ

শ্রীশ্রী বৰদোৱাবা বটদ্রৱা থানৰ মণিকূট পূব দিশত ইতিহাস প্রসিদ্ধ হাটীপুখুৰী অৱস্থিত। এই পুখুৰীৰৰ পাৰতে ভকতসকলৰ হাটীবহাবোৰ থকা বাবেই এই পুখুৰীৰ নাম হাটীপুখুৰী বুলি কোৱা হয়। ১৫০০ শতিকাত কীৰ্ত্তন ঘৰ নিৰ্মাণৰ সময়ত হাটীবহাত থকা ভকতসকলৰ পানীৰ সমস্যা সমাধানৰ উদ্দেশ্যে গুৰুজনাই এই পুখুৰীটো খন্দাইছিল। আজিৰ সময়তো ভকতসকলৰ লগতে থানৰ প্রয়োজনীয় কামত এই হাটীপুখুৰীৰ পানী ব্যৱহাৰ কৰা হয়। অৱশ্যে বৰ্তমান সময়ত পুখুৰীৰ পানী ফিল্টাৰৰ দ্বাৰা বিশুদ্ধ কৰি সকলো কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। শ্রীকৃষ্ণৰ দৌল মহোৎসৱৰ সময়ত বিভিন্ন তীৰ্থযাত্রীয়ে হাটীপুখুৰীৰ পাৰতে নাম-কীৰ্ত্তন কৰে আৰু পাগ কৰি নিজে খোৱা বোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা দেখা যায়।

হাটীবহা ঃ

হাটীপুখুৰীৰ পাৰতে নিজৰ ঘৰৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ অকলশৰীয়া জীৱন-যাপন কৰা ভকতসকলে বাস কৰা ঘৰসমূহকে হাটীবহা বুলি কোৱা হয়। হাটী পুখুৰীৰ পূব দিশৰ পাৰত হাটীবহাসমূহ অৱস্থিত। ঘৰৰ মোহ-মায়া, সংসাৰ আদি সকলোৰে লোভ ত্যাগ কৰি ঈশ্বৰৰ সেৱাৰ নামত নিজকে উচৰ্গা কৰা হাটীবহাত ভকতসকল থকা কীৰ্ত্তনঘৰত নিতৌ অনুষ্ঠিত চৈধ্য প্রসংগ অনুস্থানত পুৱাৰ পৰা গধুলিলৈকে থাকে।

এই ভকতসকলক উদাসীন ভকত বুলি কোৱা হয়। এই 'উদাসীন' ভকতসকলে থানৰ বন্তি জ্বলোৱা, মাহ-প্ৰসাদ তিওৱা, চাউল তিওৱা, শৰাই পতা, তীৰ্থযাত্ৰীসকলক আশীৰ্বাদ দিয়া আদি বিভিন্ন ধৰণৰ থানৰ সৈতে জড়িত কাম কৰে। ইয়াৰ উপৰিও আজৰি সময়ত পুঁথি-পাজি অধ্যয়ন কৰা, ধৰ্মীয় আলোচনা, বাহৰ কাঠি কামি চচাৰ কাম, ডলা-চালনী-খৰাহী বনোৱা, ধূলমিট্টিকা বনোৱা আদি কামৰ মাজত ভকতসকল ব্যস্ত থাকে।

শঙ্কৰ শিলিখা ঃ

বৰদোৱা থানৰ কীৰ্ত্তন ঘৰৰ কাষতে থকা বৃক্ষজোপা শংকৰ শিলিখা বুলি কোৱা হয়। এই শিলিখা জোপাৰ তলতে কলিযুগৰ বেদব্যাস মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে গীত-মাত, কীৰ্ত্তন ভাগৱত আদি ৰচনা কৰিছিল আৰু ভকতসকলৰ সৈতে সদায় আবেলি ধৰ্ম আলোচনা কৰিছিল। শিলিখা জোপাৰ তলত বহি অকল শাস্ত্ৰ গীত, গীত আদি ৰচনা কৰাই নহয়, গুৰুজনাই এইজোপা শিলিখা বৃক্ষৰ গুটিৰ পৰা চিয়াহী তৈয়াৰ কৰি সেই চিয়াহীৰে শাস্ত্ৰসমূহ লিখিছিল।

শিলিখাজোপা এসময়ত পশ্চিমফালে হালি আছিল। সময়ৰ লগে লগে শিলিখাজুপি বেছিকৈ হালি গৈ মাটিৰ লগত প্ৰায় সমান হৈ পৰাত শ্ৰী শ্ৰী মৰোৱা সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ বংশীধৰ আতা, প্ৰয়াত নৰাম নাম লগোৱা আৰু শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি সত্ৰৰ জীৰেন্দ্ৰ দেৱ মহন্তৰ উদ্যোগত শিলিখাজোপাৰ চাৰিওফালে বেৰ নিৰ্মাণ বিহিত ব্যৱস্থা লোৱাৰ ফলত শিলিখাজোপা সজীৱ হৈ পৰিল। শঙ্কৰ শিলিখাজোপাৰ গুৰিৰ পৰা ওলোৱা আন এজোপা প্ৰকাণ্ড ডাঙৰ শিলিখা বৃক্ষ বৰদোৱা থানত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

উত্তৰ পদশিলা ঃ

কীৰ্ত্তনঘৰৰ উত্তৰফালে থকা মন্দিৰক উত্তৰ পদশিলা বুলি কোৱা হয়। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ গুৰুজনাই শিলিখা বৃক্ষৰ তলত বহি সেই বৃক্ষতে আউজি শাস্ত্ৰ ভাগৱত আদি লিখোতে যিবোৰ শিলৰ ওপৰত গুৰুজনাই নিজৰ পদ ৰাখিছিল সেই শিলবোৰ কালক্ৰমত মাটিৰ তলত পোত গৈছিল যদিও পৰৱৰ্ত্তী সময়ত শিলবোৰ মাটিৰ তলৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি সংৰক্ষিত কৰা হয়। এই শিলবোৰত গুৰুজনাৰ

পদচিহ্ন থকাৰ বাবে ইয়াক পদচিহ্ন বোলা হয়। গুৰুজনাৰ পদচিহ্ন থকা শিলবোৰ য'ত সংৰক্ষিত কৰি ৰখা হৈছে সেই ঠাইত মন্দিৰ বনাই থোৱা হৈছে আৰু এই মন্দিৰত ৰাতিপুৱা অতি সোনকালে ভকতসকলে নাম গায়। আকৌ কীৰ্ত্তন ঘৰৰ পুৱাৰ নামৰ আগতে ১০ বজাত সমূহীয়াকৈ নাম-কীৰ্ত্তন কৰে। এই মন্দিৰত সদায় বন্তি জ্বলাই শৰাই সজোৱা হয়। সদায় সন্ধিয়া ইয়াত গুণমালা গায় আৰু তাৰ পাছত ভকতসকলে ৰাতিৰ নাম-কীৰ্ত্তন কৰে। আইসকলেও নিতৌ পুৱা ৮ বজাত আৰু আবেলি ৪ বজাত দুবাৰকৈ নাম-প্ৰসঙ্গ কৰে। উত্তৰ পদশিলাত বৈকুণ্ঠৰ পাৰিষদ জয় আৰু বিজয়ৰ মূৰ্ত্তি আছে। যাত্ৰীসকলে নামৰ পাছত ইয়াত থকা শঙ্কৰদেৱৰ পদচিহ্ন দৰ্শন কৰিব পাৰে। উত্তৰ পদশিলাৰ ধৰ্মীয় কাম-কাজসমূহ শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভূৰ তত্ত্বাৱধানত পৰিচালিত কৰা হয়।

দক্ষিণ পদশিলা ঃ

উত্তৰ পদশিলা যেনেদৰে কীৰ্ত্তন ঘৰৰ উত্তৰ ফালে আছে ঠিক তেনেদৰে দক্ষিণ পদশিলা কীৰ্ত্তন ঘৰৰ দক্ষিণ দিশত অৱস্থিত। দক্ষিণ পদশিলাতো প্ৰতিদিনে শৰাই, চাকি-বন্তি সজোৱা হয়। এই পদশিলাত গুৰু পুৰুষ সকলৰ পদচিহ্ন সংৰক্ষিত থাকে। দক্ষিণ পদশিলা অকল দৌল যাত্ৰাৰ সময়ত দৰ্শন কৰিব নোৱাৰি। অন্য প্ৰতিদিনতে দৰ্শনাৰ্থীসকলে দক্ষিণ পদশিলা দৰ্শন কৰিব পাৰে। দক্ষিণ পাদশিলাৰ বেৰবোৰত ভীষ্মৰ শৰ শয্যা, উদ্ধৱ বিদুৰ সংবাদ, কপিল মুনি, মাতৃ-দেৱহুতি, গ্ৰহ গজেন্দ্ৰ, শ্ৰীকৃষ্ণৰ বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াণ, বৌদ্ধ অৱতাৰ, সাগৰ মন্থন, উগ্ৰসেনক কংসৰ দ্বাৰা বন্ধন আদি বিভিন্ন ছবি খোদিত আছে। শ্ৰীকৃষ্ণৰ দশ অৱতাৰৰ ছবিসমূহ দক্ষিণ পদশিলা মন্দিৰৰ ওপৰৰ অংশত অংকিত আছে। দক্ষিণ পদশিলাৰ ধৰ্মীয় কাম-কাজসমূহ শ্ৰী শ্ৰী শলগুৰি সত্ৰৰ সত্ৰধিকাৰ প্ৰভুৰ তত্ত্বাৱধানত পৰিচালিত কৰা হয়।

পাটশিলা ঃ

দক্ষিণ পদশিলাৰ কাষতে এটি সৰু মন্দিৰ বৰদোৱা থানত দেখিবলৈ পোৱা যায়। ইয়াত মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ নাতি ল'ৰা চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰদেৱৰ পাটশিলা আছে। এই পাটশিলাত প্ৰতিদিনে শৰাই, বন্তি জ্বলাই ৰাতিপুৱা আৰু আবেলি দুয়ো বেলাতে ভকতসকলে নাম-কীৰ্ত্তন কৰে। চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰ-দেৱৰ ভাৰ্য্যা কনকলতাই ইয়াত নাম কীৰ্ত্তন কৰিছিল।

ৰভাঘৰ ঃ

বৰদোৱা থানলৈ সিংহ বাটচ'ৰাৰ কাষেদি দক্ষিণ ফালৰ পথেৰে আহিলে এটা ডাঙৰ ঘৰ পোৱা যায়। ইয়াকে ৰভাঘৰ বুলি কোৱা হয়। তেনেদৰে জাপি বাটচ'ৰাৰ কাষেদি উত্তৰ ফালৰ পথেৰে বৰদোৱা থানলৈ প্ৰৱেশ কৰিলে অন্য এটা ঘৰ পোৱা যায় আৰু এই ঘৰটোকো ৰভাঘৰ বুলি কোৱা হয়। গুৰুজনাৰ সৃষ্টি অংকীয়া ভাওনাসমূহ ইয়াত পৰিৱেশন কৰা হয়। দৌলযাত্ৰাৰ সময়ত এই ৰভাঘৰত গোঁসাই ৰাখি থয় আৰু দৌলযাত্ৰাৰ তৃতীয় দিনা গোঁসাই উলিয়াই আনি ফুৰাবলৈ নিয়া হয়। ফাকুৱা অনুষ্ঠানৰ কেইদিন তীৰ্থযাত্ৰীসকলে নাম কীৰ্ত্তন কৰি ৰভাঘৰত জিৰণি লয়।

সভাঘৰ ঃ

জাপি বাটচৰাৰৰ উত্তৰফালেৰে বৰদোৱা থানৰ কীৰ্ত্তনঘৰলৈ প্ৰৱেশ কৰোতে পোৱা ডাঙৰ ঘৰটিয়ে হ'ল সভাঘৰ। সভাঘৰ মুখ্যতে, বৰদোৱা থানৰ সভা-সমিতিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু সেইবাবেই এই ঘৰটিত সভাঘৰ বুলি লিখা আছে। ভাওনাৰ আখৰাৰৰ লগতে যাত্ৰীসকলক ৰাতি থকাৰ বাবেও এই সভাঘৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। আনকি দৌল যাত্ৰাৰ যাত্ৰীসকলকো ইয়াত বিচনা কৰি ৰাতি থাকে।

শান্তিজান ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ সময়ছোৱাত বৰদোৱা ঠাই দোখৰ বৰ দ' আছিল। সেই সময়ত 'মিনিয়া' নামৰ জান এটাৰ পানীয়ে বৰদোৱাবাসীৰ খেতি পথাৰসমূহ নষ্ট কৰাত গুৰুজনাই মিনিয়া জানটো বন্ধ কৰাৰ কথা ভাবি গাঁৱৰ ভকত-বৈষ্ণৱ সকলৰ লগত লগ-লাগি জানটোৰ মুখ বন্ধ কৰিব খুজিও কোনোপধ্যে বন্ধ কৰিব নোৱাৰিলে। তেতিয়া গুৰু শঙ্কৰদেৱে শ্ৰী বৎস চিন্তাৰ উপাখ্যানৰ উদ্ধৃতি দি সতী তিৰোতাৰ মাহত্মৰ কথা কৈ এগৰাকী শান্তি তিৰোতাৰ সন্ধান কৰিবলৈ ভকত সকলক কোৱাত ভকতসকলে চাৰিওদিশত শান্তি তিৰোতাৰ সন্ধান চলালে। শান্তিৰ পুৰস্কাৰ আৰু যশস্যা লাভৰ অৰ্থে পণ্ডিত সকলৰ ভাৰ্য্যাসকল আগবাঢ়ি আহিছিল যদিও গুৰু শঙ্কৰদেৱৰ পৰীক্ষা দিবলৈ কোনোৰে আগবাঢ়ি নাহিল। গুৰুজনাই পণ্ডিতৰ ভাৰ্য্যাসকলক পৰীক্ষা ল'বলৈ তিনিটা কাঠিৰ পল এটাত পানী এপল

আনিবলৈ কৈছিল। পুনৰ শান্তি বিচৰাৰৰ কামত হুলস্থুলৰ সৃষ্টি হ'ল। সেই সময়তে মিনিয়া জানত জাল মাৰি থকা এহাল দম্পতিৰ তিৰোতাগৰাকীয়ে তেওঁৰ স্বামীক কিহৰ হুলস্থুল বুলি সোধাত স্বামীয়ে সকলো কথা বিৱৰি ক'লে। সকলো কথা শুনি তিৰোতাগৰাকীয়ে শান্তি হ'ব পাৰিব বুলি গিৰিয়েকৰ আগত কৈ থাকোতে এজন বাটৰুৱাই দম্পত্তিহালৰ কথোপকথন শুনি গুৰুজনাৰ কাণত পেলালে। গুৰুজনাই তেওঁলোক দুয়োজনকে মাতি নি তিৰোতাগৰাকীকক তিনিটা কাঠিৰে তৈয়াৰী পলত পানী আনিবলৈ কোৱাত তিৰোতগৰাকীয়ে গুৰুৰ আদেশ পালন কৰি সেই তিনিটা কাঠিৰ পলত পানী আনিলে যদিও পলটোত চাৰি আঙুল পানী কমকৈ আহিল। চাৰি আঙুল পানী কমকৈ কিয় আহিল বুলি যেতিয়া গুৰুজনাই তিৰোতাজনীক প্ৰশ্ন কৰিলে তেতিয়া তেওঁ উত্তৰত ক'লে যে এদিনাখন তেওঁৰ স্বামী ঘৰত নথকা অৱস্থাত ভনী জোঁৱায়েক আহিছিল আৰু তেওঁ ভনী জোঁৱাইৰ বাবে ভাত পানী বনাই খাবলৈ দিবলৈ পাত কাচিবলৈ যাওঁতে ভনী জোঁৱায়েকে তেওঁৰ মুখখন দেখাত তেওঁৰ পাপ হ'ল বাবে এই চাৰি আঙুল পানী কমকৈ আহিল। তিৰোতাগৰাকীৰ উত্তৰত তাত উপস্থিত থকা শঙ্কৰগুৰুৰ লগতে সকলো ভকত-বৈষ্ণৱ ৰাইজে অতি সন্তোষ পাই তিৰোতাগৰাকীৰ সেইকণ পাপ সকলোৱে ভগাই ল'ম বুলি কৈ আকৌ নতুনকৈ তিনিটা কাঠিৰ পলেৰে পানী আনিব ক'লে। লগে লগে তেওঁ পুনৰ পানী আনিবলৈ গ'ল আৰু এইবাৰ পলত পানী চাৰি আঙুল বেছিকৈ আহিল। সেই পলৰ পানী মিনিয়া জানৰ মুখত ঢালি দিয়াত নিমিষতে পানী পৰিষ্কাৰ হৈ পৰিল আৰু পানীৰ গতি সলনি হৈ বাহিৰে বাহিৰে দক্ষিণ দিশলৈ গতি কৰিলে। তাৰ পাছত জানৰ মুখত এপল মাটি দি সকলো ৰাইজে লগ লাগি ভেটা মাৰি জানৰ মুখ বন্ধ কৰিলে। দম্পতিহালৰ তিৰোতাগৰাকীৰ নাম আছিল ৰাধিকা আৰু তেওঁৰ স্বামীৰ নাম আছিল পূৰ্ণানন্দ। ৰাধিকাৰ অন্য এটা নাম আছিল সুমথিৰা। ৰাধিকা আৰু পূৰ্ণানন্দ দুয়োজনে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ বিশাল মহানতাত প্ৰভাৱিত হৈ গুৰুজনাৰ ওচৰত শৰণ ল'লে। তিনিটা কাঠিৰে সজা পলত পানী অনা পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ ৰাধিকা সতী নামেৰে বিশ্ববিখ্যাত হৈ পৰিল। সতী ৰাধিকাৰ স্মৰণাৰ্থে শান্তি জানৰ পাৰতে এটি নামঘৰৰ স্থাপন কৰিলে বৰদোৱাবাসী ৰাইজে আৰু প্ৰতি বছৰে ব'হাগ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত বৰদোৱাৰ স্থানীয় ৰাইজে সতী ৰাধিকাৰ জন্ম তিথিভাগ আজিলৈ পালন কৰি আহিছে।

আকাশীগঙ্গা ঃ

সতী ৰাধিকাৰ দ্বাৰা শান্তিজান বান্ধি পানী বন্ধ কৰি দিয়াৰ ফলত সেইবাৰ খৰালীত বৰদোৱাবাসী ৰাইজে অশেষ কষ্ট সহিবলগীয়া হৈছিল। পানীৰ কাৰণে মানুহ, গৰু, ছাগলী, ম'হ আদি সকলোৱে কষ্ট পোৱাত গুৰুজনাই ভকত-বৈষ্ণৱ আৰু বাৰভূঞাঁসকলৰ লগত আলোচনা কৰি এটা পুখুৰী খন্দাৰ কথা ভাবিলে। ভৰামতে বৰদোৱাৰ উত্তৰফালে এজোপা প্ৰকাণ্ড বট বৃক্ষৰ ওচৰতে পুখুৰী খান্দিবলৈ চিন দি লৈ তাত ৰাতি নাম-কীৰ্ত্তন কৰিলে। ৰাতি নাম কীৰ্ত্তন কৰি সকলো ভকত-বৈষ্ণৱ ঘৰলৈ উভতি যোৱাত মাজৰাতি গুৰু শঙ্কৰদেৱে তেৰাৰ প্ৰিয় ভক্ত সৰ্বজয় আৰু বলোৰামক লগত লৈ বটবৃক্ষৰ ওচৰৰ পুখুৰী খান্দিবলৈ লোৱা ঠাই পালেহি। সেই ঠাইতে এটা সৰু হুদো আছিল। সৰ্বজয় আৰু বলোৰামক কিছু দূৰৈত থৈ গুৰুজনাই হুদটোত নামি পানী আঁতৰাই পিন্ধি থকা কাপোৰ নিতিতাকৈ একেৰাহে আকাশলৈ চাই বহু সময় যোগাসন কৰাত আচৰিতভাৱে আকাশৰ পৰা গঙ্গা নামি আহি বৃহৎ বটবৃক্ষজোপাৰ ওপৰত পৰে আৰু তৎক্ষণাতে বটবৃক্ষজোপা দ্ৰৱ হৈ সেই ঠাইত এটা মনোৰম সৰোবৰৰ সৃষ্টি হ'ল। সৰোবৰৰ সৃষ্টি কৰি গুৰুজনাই ভকত-বৈষ্ণৱ সকলৰ লগতে ৰাইজৰ পানীৰ কষ্ট দূৰ কৰিলে। আকাশৰ পৰা গঙ্গা নামি আহি এই সৰোবৰৰ সৃষ্টি কৰিছিল বাবেই সৰোবৰটোৰ নাম আকাশীগঙ্গা হৈ পৰিল।

সাঁচিপাত ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে গীত, নাট, শাস্ত্ৰসমূহত লিখিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা পাতবিধক সাঁচিপাত বুলি কোৱা হয়। সাঁচিপাত গুৰুজনাই নিজেই সৃষ্টি কৰিছিল। তেৰাৰ সময়ছোৱাত কাগজৰ সৃষ্টি হোৱা নাছিল। সেইসময়ত প্ৰচুৰ পৰিমাণে সাঁচি নামৰ এবিধ গছ পোৱা গৈছিল। এই সাঁচি গছৰ বাকলি গুচাই শিলত ঘঁহি ঘঁহি পাতল কৰি গুৰুজনাই কাগজৰ লেখিয়াকৈ নিজে সৃষ্টি কৰি লৈ শিলিখাৰ পৰা মহি নামেৰে চিয়াহীও তৈয়াৰ কৰি পুথি, শাস্ত্ৰ, গীত, নাটসমূহ লিখিছিল। বৰদোৱা থানৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ গৱেষণা কেন্দ্ৰত সাঁচিপাতত লিখা পুথি আৰু গুৰুজনাই লিখিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা নিজ হাতৰ তৈয়াৰী কলম সংৰক্ষিত কৰা আছে। ২০২৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহৰ ১৮ তাৰিখে বৰদোৱাৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ গৱেষণা কেন্দ্ৰৰ গ্ৰন্থকাৰ শ্ৰীমণ্টু বৰা ডাঙৰীয়াৰ লগত হোৱা এটি প্ৰত্যক্ষ সাক্ষাৎ কাৰৰ জৰিয়তে গুৰুজনাৰ

দিনৰে সাঁচিপাত আৰু কলম দেখিবলৈ পাই নিজকে ধন্য মানিলো। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ গৱেষণা কেন্দ্ৰত সাঁচিপাতৰ লিখনিসমূহত ৰঙা কাপোৰেৰে মেৰিয়াই থোৱা দেখি ইয়াৰ কাৰণ সোধাত মণ্টু বৰা ডাঙৰীয়াই পোক পৰুৱাৰ পৰা বচাই ৰাখিবলৈ এনেদৰে সযতনাই থৈছে বুলি কয়।

টেম্বুৱানী জান বা বান্ধ ঃ

টেম্বুৱানী জান বা বান্ধে ঐতিহাসিক বৰদোৱাক আঙুলিয়াই দিয়ে। এই জান বা বান্ধ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ লগতে অসমৰ ভূঞাঁসকলৰ ইতিহাসৰ সৈতে গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে জড়িত। টেম্বুৱানী জানৰে আন এটা নাম ‘মিনিয়া’ জান। বাৰিষা কালত ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ পানী টেম্বুৱানী জানেৰে বৰদোৱা অঞ্চলত সোমাই খেতি-বাতি, ঘৰ-দুৱাৰ নষ্ট কৰিছিল আৰু সেইবাবে গুৰুজনাই এগৰাকী ৰাধিকা নামেৰে শান্তি কন্যাৰ হাতেৰে শান্তি পলেৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পৰা পানী আনি এই টেম্বুৱান জানৰ সোঁত বন্ধ কৰিছিল। বৰদোৱা অঞ্চলৰ জনবসতি সময়ে সময়ে বাঢ়ি যোৱাত টেম্বুৱানী জানৰ প্ৰায় চিন নোহোৱা হৈ পৰাত থানৰ ওচৰৰ জানৰ কিছু অংশ শ্ৰী শ্ৰী বটদ্ৰৱা থান পৰিচালনা সমিতিয়ে পকী দেৱাল দি সংৰক্ষণ কৰি থৈছে।

পাটনাদ ঃ

উত্তৰ পদশিলাৰ কাষতে এটি নাদ আছে। এই নাদটোক পাটনাদ বুলি কোৱা হয়। মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ গুৰুজনাই এই পাটনাদৰ পানী তেৰাৰ বিভিন্ন কামত ব্যৱহাৰ কৰিছিল। উত্তৰ পদশিলাৰ কাষতে এই পাটনাদ আজিও বিৰাজমান। বৰ্তমান বৰদোৱা থানৰ ভক্ত ভকত-বান্ধৱসকলে এই পাটনাদৰ পানী প্ৰসাদ ধোৱা আদি কামত ব্যৱহাৰ কৰে। বৰদোৱা থানৰ সমিতিয়ে পাটনাদটিৰ সংৰক্ষণৰ বাবে গৃহ নিৰ্মাণ কৰিছে।

নৈবেদ্য গৃহ ঃ

বৰদোৱা থানলৈ অহা তীৰ্থযাত্ৰী ভক্তসকলে শৰাইৰ বাবে আগবঢ়োৱা ধূপ-চাকি আদি বস্তুবোৰ নৈবেদ্য গৃহত জমা লোৱা হয়।

সংগ্ৰহালয় ঃ

বিভিন্ন আপুৰুগীয়া সম্পদ সংগ্ৰহ কৰি থোৱা আছে বৰদোৱা থানৰ সংগ্ৰহালয়ত। গুৰুজনে নিজ হাতেৰে কাঠত কাটি বিভিন্ন মূৰ্ত্তি বনাইছিল। এই মূৰ্ত্তিসমূহ বৰদোৱা থানৰ সংগ্ৰহালয়ত সংগ্ৰহ কৰি সংৰক্ষিত কৰি ৰখা হৈছে। ১৯৮৫ চনত চৰকাৰে স্থাপন কৰা বৰদোৱা থানৰ সংগ্ৰহালয়টি বৰ ডাঙৰ নহ'লেও সংগ্ৰহালয়টি সুচাৰুৰূপে চলাবলৈ চৰকাৰী বেতনেৰে দুগৰাকী কৰ্মচাৰী নিয়োজিত কৰি ৰখা আছে।

নিমিষা ক্ষেত্ৰ ভৱন বা নৈমিষা অৰণ্য ঃ

কীৰ্ত্তন ঘৰৰ উত্তৰ কোণত অৰ্থাৎ শ্ৰীশ্ৰী বটদ্ৰৱা বা বৰদোৱা থানৰ কাৰ্যালয়ৰ কাষেৰে আকাশীগঙ্গালৈ যোৱাৰ পথৰ কাষৰতে নিমিষা ক্ষেত্ৰ বা নৈমিষা অৰণ্য অৱস্থিত। নিমিষা ক্ষেত্ৰৰ ভিতৰৰ দেৱালবোৰত আটক ধুনীয়া চিত্ৰসমূহ খোদিত কৰি গৃহটি আকৰ্ষণীয় কৰি তুলিছে। পৌৰাণিক কালৰ ঋষিসকলে কৰা ভাগৱত গীতাপাঠক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে নিমিষা ক্ষেত্ৰই। পৌৰাণিক কালত আঠাইশ সহস্ৰ ঋষি লগত লৈ শুকমুনিয়ে নৈমিষা অৰণ্যত যিদৰে ভাগৱত পাঠ কৰিছিল সেই আৰ্হিতে তৈয়াৰ কৰা হৈছে নিমিষা ক্ষেত্ৰ।

আলহীৰ ঘৰ ঃ

দূৰ-দূৰণিৰ পৰা অহা তীৰ্থযাত্ৰীসকলৰ বাবে সকলো সা-সুবিধাৰে সু-সজ্জিত কৰি আলহীঘৰ বনোৱা হৈছে। ৯০×৩০ ফুট ব্যাসাৰ্দ্ধৰে অসম আৰ্হিত বনোৱা এই আলহী ঘৰটিক যাত্ৰী নিবাস বুলিও জনা যায়। এই আলহীঘৰ বা যাত্ৰীনিবাস গৃহটো দুটি নামেৰে নামকৰণ কৰি দুটা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছে। এভাগ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৰৰ নাতি বোৱাৰী আই কনকলতাৰ নামেৰে আৰু এভাগ দামোদৰ আতা ভৱন নামেৰে নামকৰণ কৰি তেওঁলোকৰ স্মৃতি জীৱিত কৰি ৰখা হৈছে।

আই খেৰসূতী মুকলি মঞ্চ ঃ

বৰদোৱা থানত নিৰ্মাণ কৰা হৈছে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ গুৰুজনাৰ বুঢ়ীমাক আই খেৰসূতীৰ নামেৰে এখন মুকলি মঞ্চ। ২০২৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহত বৰদোৱা থানৰ প্ৰাক্তন সম্পাদক শ্ৰী ইন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱৰ সৈতে হোৱা এটি প্ৰত্যক্ষ সাক্ষাৎকাৰত আমাক জানিব দিয়ে যে গুৰুজনাৰ বুঢ়ী আই খেৰসূতীৰ স্মৃতিৰ অৰ্থে এই মঞ্চখনি নাম ৰখা হৈছে। মাননীয় ইন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱে এইটোও জানিবলৈ দিয়ে যে আই খেৰসূতী মুকলি মঞ্চখনি শ্ৰীকৃষ্ণৰ দৌল উৎসৱৰ বিভিন্ন কাৰ্যসূচীৰ লগতে থানৰ বিভিন্ন সভা অনুষ্ঠিত কৰা কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। অংকীয়া ভাওনাত ব্যৱহাৰ হোৱা 'আৰিয়া'ৰ আৰ্হিৰে আই খেৰসূতী মুকলি মঞ্চখনিৰ প্ৰৱেশদ্বাৰত তোৰণ নিৰ্মাণ কৰা হৈছে।

মহেন্দ্ৰ কন্দলি সংস্কৃতি বিদ্যাপীঠ ঃ

'মহেন্দ্ৰ কন্দলি সংস্কৃতি বিদ্যাপীঠ'খন বৰদোৱা ৰাইজে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ শিশুকালৰ অধ্যাপক মহেন্দ্ৰ কন্দলিৰ নামেৰে তেৰাৰ স্মৃতি জীয়াই ৰখাৰ উদ্দেশ্যে প্ৰতিষ্ঠা কৰে। বৰদোৱা থানৰ দৌল মন্দিৰৰ নিচেই কাষৰতে মহেন্দ্ৰ কন্দলি সংস্কৃত বিদ্যাপীঠখন অৱস্থিত।

শ্ৰী শ্ৰী দৌল মন্দিৰ ঃ

বৰদোৱা থানৰ পৰা দক্ষিণ দিশে প্ৰায় ১ কিলমিটাৰ দূৰত্বত শ্ৰী শ্ৰী দৌল মন্দিৰ অৱস্থিত। পাহাৰ লেখিয়াকৈ ওখকৈ ভেটি বান্ধি শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ গুৰুজনাই ইয়াতেই সাত বৈকুণ্ঠৰ চিহ্ন আঁকি দেখুৱাইছিল। প্ৰতি বছৰে ফাগুণ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত বৰদোৱা থানৰ দৌল মন্দিৰত ৩ দিনীয়াকৈ দৌল উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰা হয়। দৌল উৎসৱত আনুমানিকভাৱে ২ ৰপৰা ৩ লক্ষৰ লোক সমাগম হয়। এই উৎসৱৰ প্ৰথম দিনটোক 'গোন্ধ' বুলি কোৱা হয়। ইয়াৰ পিছত দিনা অৰ্থাৎ দ্বিতীয় দিনা পূৰ্ণিমা তিথি। তৃতীয় দিনা অৰ্থাৎ শেষৰ দিনা গোসাঁই দৌলত ফুৰাই কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ অনা হয়। ২১ বছৰ বয়সত গুৰুজনাই ৰাইজৰ লগত লগ-লাগি দৌল মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰিছিল বুলি লোক কথা আছে। সময়ৰ লগে লগে গুৰুজনাই

নিৰ্মাণ কৰা মন্দিৰভাগ পুৰণি হৈ পৰিছিল আৰু তেতিয়া দৌল মন্দিৰ নতুনকৈ নিৰ্মাণ কৰা হয়। পুৰণি স্থানতে নতুনকৈ দৌল মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰি গুৰুজনাই সৃষ্টি কৰা দৌল যাত্ৰা পৰম্পৰা আজিৰ সময়তো বৰদোৱা থানৰ ভকত-বান্ধৱসকলে পালন কৰি আছে।

৩.০৪ ধৰ্মীয় ইতিহাসত বৰদোৱা থানৰ স্থান ঃ

অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ খুব কম পৰিমাণে হ'লেও পূৰ্বৰ পৰাই আছিল যদিও মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ পাছত বৈষ্ণৱ ধৰ্মই এক নতুন ধাৰাত গতি কৰে। পুৰণি বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ধাৰাকে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে নৱ-দৃষ্টিভংগীৰে সৃষ্টি কৰি নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম বুলি পৰিচিত কৰালে। নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ আৰু বিস্তাৰৰ অৰ্থে গুৰু শঙ্কৰে সৃষ্টি কৰা নামঘৰ, থান-সত্ৰ সমূহৰ স্থাপনৰ জৰিয়তে অসমৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকক একত্ৰিত কৰি যি সমন্বয়ৰ সৃষ্টি কৰিলে সেয়াই অসমীয়া জাতিৰ ধৰ্মীয় আৰু সাংস্কৃতিক দিশৰ পৰিচয় ডাঙি ধৰে।

নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰচাৰৰ অৰ্থে স্থাপন কৰা গুৰুজনাৰ প্ৰথমখন থান তেৰাৰ জন্মভূমি বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থান আজিৰ সময়ত এখন পূৰ্ণাংগ পবিত্ৰ বৈষ্ণৱ থান হিচাপে পৰিগণিত হয়। বৰদোৱা থানৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ পাছত গুৰুজনাই অসমৰ চুকে-কোণে আৰু বহুতো থান-সত্ৰ স্থাপন কৰি নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰিসৰ দূৰ-দিগন্তলৈ প্ৰসাৰিত কৰে। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পূৰ্বতেও অসমত বহুতো ধৰ্মীয় স্থান আছিল আৰু সেই ধৰ্মীয় স্থানসমূহকে সাধাৰণতে থান বুলি জনা যায়। আনহাতে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ আৰু বৈষ্ণৱ গুৰুসকলৰ দ্বাৰা নিৰ্মিত ধৰ্মীয় ক্ষেত্ৰ সমূহকো থান আৰু সত্ৰ বুলি কোৱা হয়। বৰ্তমান বৰদোৱা থান পৰিচিত হয় বৰদোৱাত থকা আন দুখন সত্ৰৰ মিলনৰ সংযোগত ২০২৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহত বৰদোৱালৈ গৈ বহুকেইজন গুণী ব্যক্তিৰ সান্নিধ্য পাওঁ। তেখেতসকলৰ মাজৰে 'জাতীয় বিদ্যালয় বটদ্ৰৱা'ৰ শিক্ষক শ্ৰীগিৰিশ বৰুৱাদেৱৰ লগত হোৱা প্ৰত্যক্ষ সাক্ষাৎকাৰত জানিবলৈ দিয়ে যে শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰ আৰু শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি সত্ৰ মিলি হৈছে বৰদোৱা থান।

গুৰুজনাৰ দ্বাৰা বৰদোৱা থান প্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ পাছত অসমৰ নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ শিপা সমগ্ৰ অসমতে বিয়পে আৰু এতিয়া এই শিপা বিশ্ব দৰবাৰলৈ বিয়পি উঠিছে।

পাদটিকা ঃ

১) গিৰিশ বৰুৱা ঃ আলিপুখুৰী বা বটদ্ৰৱা নাম সম্পৰ্কে কিছু কথা, পৃষ্ঠা-৮

২) যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ মহন্ত ঃ কীৰ্ত্তনঘৰ, পৃষ্ঠা-১০

চতুৰ্থ অধ্যায়
বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থানৰ বিভিন্ন উৎসৱ পৰ্ব্ব

৪.০০ বৰদোৱা থানৰ কীৰ্ত্তন ঘৰত পৰিৱেশন কৰা চৈধ্য প্ৰসঙ্গ ঃ

বৰদোৱা থানত প্ৰসংগ বুলি ক'লে চৈধ্য প্ৰসঙ্গকে বুজোৱা হয়। চৈধ্য প্ৰসংগ নিতৌ কৰা হয় গুৰুজনাৰ নিৰ্মিত এই বৰদোৱা থানত। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে বৰদোৱা থানত দি থৈ যোৱা পুৱা, আবেলি আৰু সন্ধ্যা এই তিনি প্ৰসংগৰ নীতি আৰ্হি লৈ সকলোৱে বুজিব পৰাকৈ গুৰুজনাৰ বৰ নাতি পুৰুষোত্তম ঠাকুৰে সজাই পৰাই বিস্তৃত ৰূপ চৈধ্য প্ৰসংগ প্ৰণালীৰে গাঠি থৈ গৈছে।

গুৰুজনাৰ নাতি ল'ৰা পুৰুষোত্তম ঠাকুৰে গাঠি থৈ যোৱা চৈধ্য প্ৰসংগ ৰীতি-নীতি আজিও বৰদোৱা থানৰ অন্তৰ্গত শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰ আৰু শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি সত্ৰৰ কীৰ্ত্তন ঘৰত নিজা নিজা পৰম্পৰাৰে পালন কৰি আছে। বৰদোৱা থানৰ কীৰ্ত্তন ঘৰক মধ্য স্থানত ৰাখি চাৰিহাটীৰ ভকত অৰ্থাৎ কীৰ্ত্তন ঘৰৰ চাৰিওফালে যিসকল ভকত বহে সেই ভকতসকলে একে বহাতে বহি চৈধ্য-প্ৰসংগ দৈনন্দিন সুকলমে চলাই নিয়ে। বিষ্ণুলোকৰ ওপৰতে চৈধ্য ব্ৰহ্মাণ্ড আশ্ৰয়ী আৰু এই বিষ্ণুলোকৰ প্ৰতীক নামঘৰ বা কীৰ্ত্তনঘৰত পৰম্পৰাগত আৰু অবিৰতভাৱে চলি আহিছে বৰদোৱা থানৰ চৈধ্য-প্ৰসংগৰ নীতি।

চৈধ্য প্ৰসংগৰ ভাগসমূহ ঃ

ক) পুৱাৰ প্ৰসংগ ঃ তিনিটা স্তৰত পুৱাৰ প্ৰসংগ কৰা হয়।

তাল কোবোৱা প্ৰসংগ ঃ তাল কোবোৱা প্ৰসংগত এটি গীত আৰু চাৰিটা ঘোষা গাই গাই চাৰিহাটিৰে আগে আগে ফুৰে আৰু বহাৰ মূৰ পোৱাৰ লগে লগে 'ভকত বান্ধৱ হৰি বোল' বুলি তালত কোবাই ঘোষণা কৰি দিয়ে। তাৰ পাছত বহাৰ মূল ঠাইখিনিৰ পৰা আহি কীৰ্ত্তন ঘৰৰ দুৱাৰ মুখতহে প্ৰসংগ সামৰে।

মঞ্জীৰা নাম ঃ নামৰ প্ৰসংগ যেনেদৰে সামৰে ঠিক তেনেদৰে এটি গীত, চাৰিটা ঘোষা আৰু এটা কীৰ্ত্তন গাই মঞ্জীৰা নামৰ সামৰণি মাৰে।

আইসকলৰ পুৱাৰ নাম প্ৰসংগ ঃ পুৱা আঠ বজাৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা আইসকলৰ পুৱাৰ নাম প্ৰসংগত আইসকলে দিহা নাম গায় আৰু ৰাম-ৰাম বুলি তিনিবাৰ হৰিধ্বনি দি এই নামৰ সামৰণি মাৰে।

খ) ডেৰপৰীয়া প্ৰসংগ ঃ পুৱাৰ প্ৰসংগৰ দৰে ডেৰপৰীয়া প্ৰসংগও তিনিটা স্তৰত পৰিৱেশন কৰা হয়।

- **ঘোষা ঃ** গায়ন বায়নৰ খোল-তাল আৰু ডবা-কাঁহৰ ধ্বনিৰে ঘোষা গাই এই প্ৰসংগ কৰা হয়। ঘোষা প্ৰসংগৰ সামৰণিত কোনো নিৰ্দ্দিষ্ট ঘোষাহে গায়।

- **ঘাই প্ৰসংগ ঃ** ঘাই প্ৰসংগত পাতি তাল বা ভোৰতালৰ লগত হাতত চাপৰি বজাই, নাম, ঘোষা গায় আৰু সামৰণিত হৰি ধ্বনি দি মাহ-প্ৰসাদ, ফল বিতৰণ কৰে।

- **প্ৰসংগ বা উপদেশ ঃ** ভাগৱত, ৰত্নাৱলী, কীৰ্ত্তন পুথিসমূহৰ পিছৰফালে বা শেষৰ ফালে কিছুমান 'উপদেশ' বুলি লিখা থকা লেখনি থাকে। এই 'উপদেশ'বোৰ ডেৰপৰীয়া প্ৰসংগৰ তিনিওটা স্তৰ শেষ হোৱাৰ পাছত সামৰণি হিচাপে পুথি পঢ়া ৰাগত গোৱা হয় আৰু এয়াই প্ৰসংগ বা উপদেশ। অৱশ্যে কেতিয়াবা কেতিয়াবা কোনো এখন পুথিৰ পৰা যিকোনো এটা অধ্যায় পাঠ কৰিও ইয়াৰে সামৰণি কৰে।

গ) বিয়লিৰ প্ৰসংগ ঃ তিনিওটা স্তৰত বিয়লিৰ প্ৰসংগ কৰা হয়।

- **বিয়লি প্ৰসংগ ঃ** ডেৰপৰীয়া প্ৰসংগৰ দৰেই বিয়লি প্ৰসংগ কৰা হয়। ঘোষা গোৱা, চাপৰিৰে নাম কীৰ্ত্তন কৰা এক সকলো নীতি মিল আছে ডেৰপৰীয়া প্ৰসংগৰ লগত।

- **ঘোষা কীৰ্ত্তন ঃ** ঘোষা কীৰ্ত্তন প্ৰসংগত ভকতসকলে ঘোষা আৰু কীৰ্ত্তন দুয়োটা গায়।

- **আবেলি আইকলৰ নাম প্ৰসংগ ঃ** আবেলি আইসকলৰ নাম-প্ৰসংগত আইসকলে প্ৰথমে ঘোষা গায় আৰু তাৰ পাছত নাম-কীৰ্ত্তন কৰে বা কীৰ্ত্তনৰ পৰা নাম গায়। কোনো সময়ত আইসকলে দিহা নামো গায় আৰু অ' হৰি অ' ৰাম ধ্বনিৰে প্ৰসংগৰ সামৰণি মাৰে।

ঘ) সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগ ঃ সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগত পাঁচটা স্তৰ আছে।

◆ **তাল কোবোৱা প্ৰসংগ ঃ** এই প্ৰসংগ পুৱাৰ তাল কোবোৱা প্ৰসংগৰ সৈতে এনে নীতিৰে পালন কৰা হয়। তাল কোবোৱা প্ৰসংগত ঘোষা, গীত তাল কোবাই কোবাই গায় আৰু বেলি অস্ত যোৱাৰ পাছত চাকি-বন্তি জ্বলাই লগতে ডবা-কাঁহৰ ধ্বনিৰে এই প্ৰসংগৰ সামৰণি মাৰে।

◆ **সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগ বা গুণমালা ভটিমা প্ৰসংগ ঃ** কীৰ্ত্তন ঘৰত সন্ধিয়া ডবা কোবোৱাৰ পাছত সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগ বা গুণমালা ভটিমা প্ৰসংগৰ আৰম্ভ হয়। এই প্ৰসংগত প্ৰথমে গুণমালাৰ অধ্যায় পাঠ কৰে। গুণমালাৰ অধ্যায় পাঠ শেষ কৰি লীলামালা, উপদেশ, চপয়, দেৱভটিমা, টোটয়, গুৰু ভটিমা আদি গায় আৰু শেষত জয়ধ্বনিৰে সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগৰ সামৰণি কৰে।

◆ **খোল প্ৰসংগ ঃ** বৰদোৱা থানত চৈধ্য প্ৰসংগত প্ৰথম প্ৰহৰ অৰ্থাৎ পুৱাৰ প্ৰসংগৰ বাহিৰে বাকী তিনি প্ৰহৰৰ অৰ্থাৎ দেৱপৰীয়া, আবেলি আৰু সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগত তিনিবাৰ খোল প্ৰসংগ কৰা হয়। খোল প্ৰসংগৰ সামৰণিত গায়ন-বায়নে যুটীয়া তাল বজাই সামৰে।

◆ **গধুলি নাম বা ঘোষা কীৰ্ত্তন প্ৰসংগ ঃ** গধুলি নাম প্ৰসংগ বা কীৰ্ত্তন প্ৰসংগত ভকতসকলে ঘোষা-কীৰ্ত্তন গায় আৰু ঘোষা-কীৰ্ত্তন গাই গাই ইয়াৰ সামৰণি কৰে।

◆ **পাঠ প্ৰসংগ বা শেষ পাল জোৰা ঃ** পাঠ প্ৰসংগ বা শেষ পাল জোৰা প্ৰসংগৰ দ্বাৰাই বৰদোৱা থানৰ কীৰ্ত্তন ঘৰত প্ৰতিদিনে পৰিবেশন হোৱা চৈধ্য প্ৰসংগৰ সমাপ্ত হয়। প্ৰসংগীয়া নামৰ শেষত যিদৰে বিয়লিৰ প্ৰসংগ কৰে ঠিক তেনেদৰে কীৰ্ত্তনৰ দিহানাম গাই উঠি গায়ন-বায়নে খোল-তাল বজাই গীত গায় আৰু এনেদৰে গীত গাই জয়ধ্বনিৰে পাঠ প্ৰসংগ বা শেষ পাল জোৰা প্ৰসংগৰ লগতে দিনজোৰা চৈধ্য-প্ৰসংগৰ সামৰণি কৰে।

উল্লেখযোগ্য যে বৰদোৱা থানত বছৰৰ ১১ মাহৰ প্ৰতিদিনে চৈধ্য প্ৰসংগ হয় কিন্তু ভাদ মাহত ১৮ প্ৰসংগ কৰা হয়।

৪.০১ বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থানৰ দৌল উৎসৱ ঃ

বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থানৰ দক্ষিণ দিশত সাত সাত বৈকুণ্ঠৰ শক্তি স্থাপন কৰাৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখি মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ গুৰুজনাই দৌল মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰি মাঘৰ পূৰ্ণিমাত তেৰাৰ প্ৰথমখন ভাওঁনা 'চিহ্নযাত্ৰা' অনুষ্ঠিত কৰিছিল। ফাগুণ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিৰ দিনা গুৰুজনাই এই দৌল মন্দিৰতে ফাকুৱা উৎসৱৰ আয়োজন কৰিছিল আৰু সেই ফাকুৱা উৎসৱৰ দিনা তেৰাই গোবিন্দ গোসাঁইৰ মূৰত ফাকু দিছিল। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে তীৰ্থযাত্ৰাৰ পৰা ঘূৰি আহি বৰদোৱাত কৃষ্ণ গোঁসাইৰ দৌল উৎসৱৰ পাতনি মেলিছিল।

যিহেতু বৰদোৱাত দুখন সত্ৰ (শ্ৰী শ্ৰী নৰোৱা সত্ৰ আৰু শ্ৰী শ্ৰী শলগুৰি সত্ৰ)ৰ মিলনেৰে বৰদোৱা থানৰ সৃষ্টি সেয়েহে এই দুইখন সত্ৰই নিজা নিজা পৰম্পৰাৰে গুৰুজনাই দি থৈ যোৱা দৌল যাত্ৰা পৰম্পৰা আজিলৈ পালন কৰি আহিছে। শ্ৰী শ্ৰী নৰোৱা সত্ৰৰ পৰম্পৰা অনুযায়ী দৌল উৎসৱ ফাগুণ মাহৰ শুক্লা চতুৰ্দশীৰ দিনা সন্ধিয়া গন্ধঘৰ পোৰা অনুষ্ঠান পালন কৰে আৰু শ্ৰী শ্ৰী শলগুৰি সত্ৰৰ পৰম্পৰা অনুযায়ী ফাগুন মাহৰ শুক্লা চতুৰ্দশী তিথিৰ দিনা শলগুৰি সত্ৰৰ ভকতসকলে বাঁহ আৰু খেৰেৰে সত্ৰৰ ভিতৰতে গন্ধঘৰ তৈয়াৰ কৰি সন্ধিয়া হোৱাৰ আগতেই শ্ৰীকৃষ্ণ গোঁসাইৰ মূৰ্ত্তি কীৰ্ত্তনঘৰৰ পৰা উলিয়াই আনি সুগন্ধি জলেৰে গা-ধোৱাই নতুন বস্ত্ৰ-অলংকাৰ পিন্ধাই আইসকলৰ নামৰ ধ্বনিৰ লগতে গায়ন-বায়নে গায়-বায়, আইসকলৰ উৰুলিৰে গোঁসাই মূৰত তেল দি গন্ধঘৰলৈ লৈ যায় আৰু গন্ধঘৰত পূৰ্বতে সজাই থোৱা থাপনাত গোসাইক ৰখাই পূজা-অৰ্চনা, গীত-মাত কৰি পুনৰ কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ ওভতাই নিয়ে। আনহাতে শ্ৰী শ্ৰী নৰোৱা সত্ৰই ফাগুণ মাহৰ শুক্লা চতুৰ্দশীৰ দিনা সন্ধিয়া গন্ধঘৰ পোৰা অনুষ্ঠান পালন কৰি সত্ৰৰ ভকতসকলে গায়ন-বায়ন, শংখ-ঘণ্টাৰ ধ্বনিৰে কৃষ্ণ গোঁসাইৰ মূৰ্ত্তিভাগ কীৰ্ত্তন ঘৰৰ পৰা নিয়ম অনুসৰি উলিয়াই আনি গা-ধুৱাই ন-বস্ত্ৰ পিন্ধাই, অলংকাৰ পিন্ধাই, মূৰত তেল দি, উৰুলি ধ্বনি দি গায়ন-বায়নে গাই গাই পূজা-অৰ্চনা কৰে। পিছদিনা অৰ্থাৎ পূৰ্ণিমা তিথিৰ দিনা দুয়োখন সত্ৰতে গায়ন বায়নে গীত গাই গাই, ফাকু খেলাই গোঁসাইক পূজা কৰি ফাকু দিয়াৰ পাছত সকলো ভক্তপ্ৰাণ ৰাইজে বৈ যোৱা ফাকুখিনি নিৰ্মালি হিচাপে লয় আৰু সেইদিনা ৰাতিটো গোঁসাইৰ মূৰ্ত্তিটো ৰাইজে সেৱা কৰিব পৰাকৈ ৰভাৰ তলিতে নিৰ্দিষ্ট স্থানত ৰখা হয়।

পূৰ্ণিমা তিথিৰ পিছদিনা অৰ্থাৎ প্ৰতিপদ তিথিৰ দিনা সুসজ্জিত আসনত গোঁসাইৰ মূৰ্ত্তিভাগ তুলি আইসকলৰ নাম লগতে গীত-মাত, তাল-খোল, কালি-পেঁপা আদি বাদ্যৰ ধ্বনিৰে ভক্তমান ৰাইজৰ আনন্দ উৎসৱৰ মাজেৰে দৌললৈ লৈ গৈ দৌলৰ চাৰিওফালে ৭ পাক ঘূৰাই নিৰ্দিষ্ট আসনত বহুৱাই পূজা অৰ্চনা কৰি ফাকু ছটিয়াই নানা ৰং ধেমালিৰ মাজেৰে গোঁসাইক ঘূৰাই অনাৰ পথত বৰদোৱা থানৰ দুয়োখন সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ আৰু ডেকা সত্ৰাধিকাৰৰ গৃহলৈ আদৰি নি পূজা কৰি সন্ধিয়া সময়ত দুয়োখন সত্ৰৰ মুখ্য পথেৰে ঘূৰাই কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ ওভতাই নিয়ে। কীৰ্ত্তন ঘৰৰ মুখ্য প্ৰৱেশ দ্বাৰত ভকত বৈষ্ণৱসকলে সেই সময়ত ঘোষা গাই থাকে আৰু প্ৰতিপদ তিথিৰ দৌল যাত্ৰা উৎসৱ গোঁসাইক কীৰ্ত্তন ঘৰত বহুৱাই সমাপ্ত কৰে। প্ৰতিপদ তিথিৰ দিনা শ্ৰী শ্ৰীনৰোৱা সত্ৰ আৰু শ্ৰী শলগুৰি সত্ৰই একে নিয়মেৰে দৌল উৎসৱ পালন কৰে। বৰদোৱা থানৰ ৫ দিনীয়া দৌল উৎসৱৰ বাকী থকা কেইদিনত দুয়োখন সত্ৰতে নাম-প্ৰসংগ, যাত্ৰা ভাওঁনা, নৃত্য-গীত আদি চলি থাকে। ফাকু যাত্ৰাত গোঁসাই ফুৰাই আনি কীৰ্ত্তনঘৰৰ মুখ্য প্ৰৱেশদ্বাৰত দুৱাৰ ধৰা অনুষ্ঠান শ্ৰী শ্ৰী নৰোৱা সত্ৰই পালন নকৰে। [১]

৪.০২ বৰদোৱা থানৰ ৰাস উৎসৱ ঃ

শৰতকালৰ চন্দ্ৰাৱলী ৰাতি শ্ৰীকৃষ্ণই গোপাঙ্গনাসকলৰ সৈতে প্ৰবৃত্ত হোৱা ক্ৰীড়াৰ ৰূপকাত্মক নৃত্যানুষ্ঠানৰ নামেই হ'ল ৰাস।[২] মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে প্ৰৱৰ্তন কৰা ৰাসক্ৰীড়াৰ ধ্ৰুপদী পৰম্পৰা বৰদোৱা থানতো অতি আনন্দেৰে পালন কৰা হয়। ৰাস উৎসৱ শৰৎ কালৰ ৰাতি বা আঘোণ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত সমগ্ৰ অসমতে পালন কৰা হয়। ৰাস উৎসৱ অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে দুই ধৰণে পালন কৰে আৰু সেই দুই প্ৰকাৰ হ'ল— মূৰ্ত্তি ৰাস আৰু মানুহ ৰাস। মূৰ্ত্তি ৰাসত ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ বিভিন্ন লীলাসমূহৰ মূৰ্ত্তি সজোঁৱা হয় আৰু মানুহ ৰাসত শ্ৰীকৃষ্ণৰ লীলা মানুহে নিজে দেখাই গুৰুজনাৰ ৰচিত 'কেলি গোপাল' নাটখনৰ জৰিয়তে।

বৰদোৱা থানত শৰৎ কালৰ পূৰ্ণিমা দিনা পুৱা গীত প্ৰসংগ কৰে। গীত-প্ৰসংগৰ পিছতে ভকতসকলে ঘোষা গায় আৰু কীৰ্ত্তনৰ পৰা ৰাস-ক্ৰীড়াৰ তিনিটা অধ্যায় গায়। বৰদোৱা থানত ৰাস

উৎসৱৰ দিনা ভাগৱত ব্যাখ্যা আৰু চৰিত তোলাও হয়। শৰৎকালৰ পূৰ্ণিমা ৰাতিৰ দিনা আইসকলে নাম-কীৰ্ত্তন, প্ৰসংগ আদি কৰি ৰাস উৎসৱ অতি অনন্দৰে উদ্‌যাপন কৰে বৰদোৱা থানত।

৪.০৩ বৰদোৱা থানৰ ভাদ মাহ ঃ

অসমীয়া সমাজত বছৰৰ ১২ মাহৰ ভিতৰত ভাদ মাহটো এটা বিশেষ মাহ হিচাপে গণ্য কৰা হয়। এই মাহতে গুৰু শঙ্কৰদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ উপাসনাৰ দেৱতা শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্ম হৈছিল লগতে গুৰুজনা শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰো জন্ম, মৃত্যু এই মাহতে হৈছিল আৰু সেইবাবেই অসমীয়া সমাজে ভাদ মাহটো পবিত্ৰ মাহ হিচাপে সমগ্ৰ অসমতে পালন কৰি আহিছে। অসমৰ থান-সত্ৰসমূহত কেইটামান বিশেষ অনুষ্ঠানেৰে ভাদ মাহ পালন কৰা হয়। শাওন-ভাদৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনাই সত্ৰৰ কীৰ্ত্তনঘৰত আৰু অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে থকা নামঘৰ সমূহত শৰাই দি নাম ৰখা হয়। সংক্ৰান্তিৰ দিনাৰ পৰাই ভাদ মাহৰ শেষৰ দিনালৈ শৰাই দি নাম কীৰ্ত্তন, প্ৰসংগ কৰা হয়। থান-সত্ৰসমূহত ভাদ মাহৰ দুটি সংক্ৰান্তিয়ে পতা হয় যদিও শেষৰ সংক্ৰান্তি অৰ্থাৎ ভাদ আহিনৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা পতা অনুষ্ঠান বেছি আকৰ্ষণীয় হয়। ভকতসকলে তিনি বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি কীৰ্ত্তন ঘৰৰ অনুষ্ঠানসমূহ চলাই নিয়ে। বৰদোৱা থানত প্ৰত্যেক বছৰৰ ভাদ মাহত নিৰ্দিষ্ট তিথি নক্ষত্ৰত পালন কৰা অনুষ্ঠানসমূহ হ'ল—

ক) শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মাষ্টমী

খ) গুৰু-কীৰ্ত্তন ঃ শঙ্কৰদেৱৰ তিথি

গ) নন্দোৎসৱ ঃ বোকাযাত্ৰা

ঘ) মাধৱদেৱৰ তিথি

ঙ) নাম সামৰা

ক) শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মাষ্টমী ঃ নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ উপাসক দেৱতা শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মৰ তিথিত জন্মাষ্টমী পালন কৰা হয়। ভাদ মাহৰ এক বিশেষ অনুষ্ঠান হিচাপে অসমৰ আন আন সত্ৰৰ দৰে বৰদোৱা থানেও এই জন্মাষ্টমী অনুষ্ঠান পালন কৰি আহিছে। জন্মাষ্টমীৰ আগদিনা ৰাতি ঘোষা এটি গায় তাল খোলেৰে গন্ধ গায়। পিছদিনা পুৱা তাল প্ৰসংগৰ অন্তত মঞ্জীৰা নাম গোৱা হয়। আইসকলে পুৱাৰ নামত এটি মাত্ৰ

গীত গায়। তাৰ পাছত ঘোষা গায় আৰু নাম গায়। আইসকলে এই নামত অনেক দিহা-কীৰ্ত্তনৰ মাজেৰে শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্ম-কৰ্মৰ বিষয়ে বুজাই দিয়ে। দিনটো এনেদৰে নাম-কীৰ্ত্তন কৰি ৰাতিলৈ ভাওঁনা কৰে।

খ) গুৰু-কীৰ্ত্তন শঙ্কৰদেৱৰ তিথি ঃ ভাদ মাহৰ প্ৰতিদিনে কৰা প্ৰসংগৰ নিয়ম বেলেগ বেলেগ। ভাদ মাহৰ শুক্লা দ্বিতীয়া তিথিৰ দিনা গুৰু-কীৰ্ত্তন কৰা হয়। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিৰোধান তিথিত বৰদোৱা থানৰ লগতে অসমৰ আন আন সত্ৰই এই গুৰু-কীৰ্ত্তন অনুষ্ঠান কৰি আহিছে। গুৰু-কীৰ্ত্তন তিথিৰ আগদিনা নিৰ্দিষ্ট গীত গোৱাৰ পাছত তাল-খোলৰ সৈতে এটি ঘোষা গোৱা হয় আৰু এই নিয়মক 'গন্ধ' বুলি কোৱা হয়। বৈষ্ণৱ সকলৰ বাবে আটাইতকৈ ডাঙৰ উৎসৱটোৱেই হ'ল গুৰু কীৰ্ত্তন বা শঙ্কৰদেৱৰ তিথি। তিথিৰ দিনা পুৱাৰ পৰাই বিভিন্ন প্ৰসংগ, নাম-কীৰ্ত্তন, গীত-মাত, কীৰ্ত্তন ঘোষা আদিৰে দিনজোৰা কাৰ্য্যসূচী চলি থাকে।

গ) নন্দোৎসৱ / বোকাযাত্ৰা ঃ শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মোষ্টমীৰ পিছত সুবিধা অনুসৰি পুৰুষসকলে এটা দিনত আৰু আইসকলে এটা দিনত নন্দোৎসৱ অনুষ্ঠান পালন কৰে। ঘোষা, নাম-কীৰ্ত্তন, দিহানাম আদি পৰিৱেশনেৰে অতি আকৰ্ষিত কৰি তোলা এই নন্দোৎসৱ অসমৰ আন আন সত্ৰৰ অসমৰ চুকে-কোণে থকা নামঘৰ সমূহতো অতি আনন্দৰে পালন কৰা হয়। বৰদোৱা থানত নন্দোৎসৱক বোকাযাত্ৰা বুলিও কোৱা হয়। উল্লেখযোগ্য যে বৰদোৱা থানত নন্দোৎসৱ অকল পুৰুষসকলেহে কৰে।

ঘ) মাধৱদেৱেৰ তিথি ঃ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰধান শিষ্য শ্ৰীশ্ৰী মাধৱদেৱৰ মৃত্যু অৰ্থাৎ তিৰোধান হোৱা তিথিত মাধৱদেৱৰ তিথি পালন কৰা হয়। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিথিৰ দৰে মাধৱদেৱৰ তিথিও অসমৰ সত্ৰসমূহৰ লগতে অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে থকা সকলো নামঘৰতে পালন কৰা হয়। ভাদ মাহৰ কৃষ্ণা পঞ্চমী তিথিত মাধৱদেৱৰ তিৰোধান হৈছিল আৰু এই তিথিটো মাধৱদেৱৰ তিথি হিচাপে বৰদোৱা থানতো পালন কৰি আহিছে। শঙ্কৰদেৱৰ তিথি বা গুৰু কীৰ্ত্তন তিথিত পালন কৰাৰ দৰে তিথিৰ আগদিনা ৰাতি খোল প্ৰসংগৰে এটি ঘোষা গাই 'গন্ধ' কৰে আৰু তিথিৰ দিনা পুৱা দোকমোকালিৰে পৰা প্ৰসংগ, নাম-কীৰ্ত্তন আদি দিনযোৰা কাৰ্য্যসূচীৰে বৰদোৱা থানত পালন কৰি ৰাতিলৈ ভাওনা কৰা হয়।

ঙ) নাম-সামৰা ঃ ভাদৰ শেষৰ দিনা নাইবা আহিন মাহৰ প্ৰথম দিনা ভাদ মাহৰ নাম-সামৰা অনুষ্ঠান পালন কৰা হয়। অসমৰ সমগ্ৰ সত্ৰৰ দৰে বৰদোৱা থানতো নাম-সামৰা অনুষ্ঠান পালন কৰা হয়। বিয়লি কৰা সাধাৰণ নাম-প্ৰসংগৰ দৰে এটি গীতেৰে ইয়াৰ আৰম্ভ হয়। তাৰ পাছত নান্দীঘোষা গায়— 'দীন দয়াশীল দেৱ দামোদৰ হৰি দামোদৰ' আদি ছয়টি ঘোষা একাদিক্ৰমে গোৱা হয়। শেষৰ ঘোষাটিত এটি দিহা দিয়ে 'ৰাম ৰাম ৰাম ৰাম ৰাম' বুলি লেছাৰি ছন্দৰ ঘোষাৰ 'কৃষ্ণ এক দেৱ দুখহাৰী'ৰ পৰা যথাক্ৰমে ছয়টি ঘোষা গায়। [৩] তাৰ পাছত কেইবাটাও ঘোষা গায় আৰু কীৰ্ত্তন দিয়ে। ইয়াৰ পাছত 'এ ৰাম জয়, হৰি জয়' আদিৰ পৰা 'কহয় মাধৱ দাসে' পৰ্য্যন্ত একত্ৰিশটি ঘোষা গোৱা হয়। তাৰ পাছত ৰাম নিৰঞ্জন, ওঁ ৰাম নিৰঞ্জনৰ পৰা 'দয়াশীল দেৱ দিনবন্ধু ৰে ৰাম ৰাম', 'কহয় মাধৱ দাসে' পৰ্য্যন্ত তিনিটা ঘোষা গোৱা হয়। ইয়াৰ পাছতে কীৰ্ত্তনৰ ৰাসলীলাৰ 'হেৰা পাইলো পাইলো ৰে, প্ৰাণধন মুকুন্দ মুৰাৰি' এই কীৰ্ত্তনটি দিয়ে। [৪] এই কীৰ্ত্তনৰ পাছতে দ্বিতীয় কীৰ্ত্তনত বলিচৰণৰ প্ৰথম অধ্যায়ৰ কীৰ্ত্তনৰ উঠি 'কতো কতো কীৰ্ত্তন কৰন্ত তাল ধৰি' পদটি দিওঁতে সকলো উঠি ঠিয় হৈ 'বোলহু ৰাম ৰাম ভাবিয়ো ৰাম ৰাম' দিহাটি কীৰ্ত্তনৰ সমাপ্তি কৰি থিয় হৈয়ে হাতত একযোৰকৈ তাল লৈ বাৰটি ঘোষা গায় আৰু লগতে ডিম্বাকৃতিৰে ঘূৰি ঘূৰি নাচ নচা হয়।

বাৰটি ঘোষা শেষত অন্য এক সুৰত টোটয় গোৱা হয় আৰু তাৰ পাছতে নাম লগোৱাজনে গুণমালাৰ প্ৰথম অধ্যায়টি লগাই দিয়ে, বাকীসকলে হাতেৰে তাল বজাই বজাই 'অ' হৰি' বুলি গাই গাই এটা মূৰৰপৰা শাৰী পাতি নাচি নাচি ঘূৰি থাকে। থিয় হৈ নাম লগাই দিয়া ভকতসকল আৰু বহি থকা বুঢ়া ভকতসকলৰ বাহিৰে বাকী থকা ভকতসকলে কীৰ্ত্তনঘৰৰ চৌহদত ঘূৰণীয়া আকৃতিত জঁপিয়াই জঁপিয়াই তাল বজাই ঘূৰি থাকে। শেষৰ অধ্যায়ৰ শেষ হোৱাৰ আগে আগে কীৰ্ত্তনঘৰৰ চৌহদত বৃত্ত আকাৰত তাল বজাই ঘূৰি থকা ভকতসকল অৰ্দ্ধ বৃত্তাকাৰ আকৃতিত নিজৰ নিজৰ ঠাই লয়। অধ্যায় শেষ কৰি নাম লগোৱাজন আগৰ আসনত বহি দুটা দুলড়ি ঘোষা গায় আৰু ভাদ মাহৰ নাম সামৰে। ভাদ মাহৰ নাম সামৰা অনুষ্ঠানটি অসমৰ থানসমূহৰ লগতে আন আন সত্ৰসমূহৰো এটি মুখ্য অনুষ্ঠান। বৰদোৱা থানৰ নাম সামৰা অনুষ্ঠানটি ভাদ-আহিনৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা বিয়লি প্ৰায় ১ মান বজাৰ পৰা আৰম্ভ হয়। নিৰ্দ্দিষ্ট নীতি-নিয়ম অনুসৰি ভকত, বৈষ্ণৱ, ডেকা-বুঢ়া সকলোৱে হাতত তাল লৈ থিয় হৈ চাৰি চৰণৰ ঘোষাৰে নামৰ আৰম্ভনি কৰে। হাতত থকা তাল ঘূৰি ঘূৰি বজাই বজাই চাৰি চৰণৰ নামঘোষা গায় গায় সকলোৱ

পদশিলা আৰু কীৰ্ত্তনঘৰৰ চাৰিওফালে ঘূৰে। পদশিলা আৰু কীৰ্ত্তনঘৰৰ চাৰিওফালে ঘূৰা এই নিয়মক 'ঢেৰপাক' বুলিও কোৱা হয়। ঢেৰপাকৰ পিছত সকলো ভকত-বৈষ্ণৱ কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ আহি লেছাৰী ঘোষা কীৰ্ত্তন কৰি ভাদ মহীয়া নাম সামৰা অনুষ্ঠানৰ সামৰণি কৰে।

উল্লেখযোগ্য যে ভাদ মাহত বৰদোৱা থানত ১৮ প্ৰসংগ কৰা হয়। বছৰৰ ১১ মাহত নিতৌ পুৱাৰ পৰা সন্ধিয়ালৈ ১৪ প্ৰসংগ কৰে। বৰদোৱা থানে মাত্ৰ ভাদ মাহতহে ১৮ প্ৰসংগ কৰে। বৰদোৱা থানত ভাদ মাহত কৰা ১৮ প্ৰসংগ এনেধৰণৰ — ১) তাল কোবোৱা, ২) প্ৰাতঃ প্ৰসংগ, ৩) গোপিনীৰ নাম, ৪) খোল প্ৰসংগ, ৫) নাম প্ৰসংগ, ৬) পাঠ প্ৰসংগ, ৭) শূন্য পাঠ, ৮) শেষ পাল, ৯) বাহাৰ গোৱা, ১০) বিয়লি প্ৰসংগ, ১১)পাঠ প্ৰসংগ, ১২) তাল কোবোৱা, ১৩) সন্ধ্যা ডবা, কাহ বজোৱা, ১৪) গুণমালা পাঠ, ১৫) খোল প্ৰসংগ, ১৬) নাম প্ৰসংগ, ১৭) পাঠ পঢ়া আৰু ১৮) শেষ পাল গোৱা।

৪.০৪ বৰদোৱা থানৰ পালনাম ঃ

বৰদোৱা থানৰ অন্তৰ্গত শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰ আৰু শ্ৰী শ্ৰী শলগুৰি সত্ৰ বাৰ্ষিক হিচাপে এই পালনাম ভাগ পাতি আহিছে। পাল নাম পোনপ্ৰথমে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে আৰম্ভ কৰিছিল। এক প্ৰকাৰ সকামী সেৱা হিচাপে। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল— মহাপুৰুষ গুৰুজনা লক্ষীমপুৰত তেৰাৰ শিষ্য মাধৱ পুৰুষ আৰু জোঁৱেয়েক হৰিৰ লগতে কেইবাজনো ভকত বান্ধৱ, ভূঁএগ্রাসকলৰ লগত থাকোতে দিহিঙীয়া ৰজাই ভূঁএগ্রাসকলক হাতী ধৰাৰ পাল দিয়াত ভূএগ্রাঁসকল এই কামত বিফল হয়। ইয়াৰ সুযোগ লৈ ৰজাৰ মন্ত্ৰীয়ে ৰৌটোকে ঢৌটো কৰি বিভিন্ন কথাৰে শঙ্কৰদেৱকে দোষী কৰি ধৰি নিবলৈ দূত পঠায় আৰু এই কথা মাধৱদেৱ আৰু ভূএগ্রাঁসকলে গম পাই গুৰুজনাক তাৰ পৰা পলাই পঠায়। মাধৱদেৱে নিজে শঙ্কৰদেৱ বুলি আৰু হৰিদেৱক মাধৱদেৱ বুলি ৰজাৰ আগত চিনাকি কৰি দিয়ে। ৰজাই তেতিয়া মাধৱদেৱক ঘৰত কোন কোন আছে বুলি সোধাত মাধৱদেৱে নিজকে উদাসীন বুলি কয় আৰু একে প্ৰশ্ন হৰিদেৱক সোধোতে তেওঁ ল'ৰা-ছোৱালী, তিৰোতা সকলো থকা বুলি কয়। দুয়োৰে উত্তৰ শুনি ৰজাই মাধৱদেৱক বন্দী কৰিবলৈ আদেশ দিয়ে আৰু হৰি জোঁৱাইক শিৰচ্ছেদৰ আদেশ দিয়ে।

মাধৱদেৱ আৰু হৰিজোঁৱাইৰ মুক্তিৰ কাৰণে গুৰুজনাই ছকুৰি ছজন ভকতক লৈ বৈকুণ্ঠৰ পালনাম ভাগ পাতে আৰু এই পালনামতে মাধৱদেৱে 'হৰিভাই মাধৱ' গীত ভাগ গায়। গীত শেষ হোৱাৰ লগে লগে হৰি জোঁৱাইক শিৰচ্ছেদ কৰে। সেইবাবে পালনামক এক প্ৰকাৰৰ সকামী নাম হিচাপে গণ্য কৰা হয়। অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে পালনাম পতা হয়।

দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠ বৰদোৱা থানৰ অন্তৰ্গত শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰই প্ৰতি বছৰৰ ব'হাগ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত নীতি-নিয়ম অনুসৰি পালন কৰি আহিছে আৰু বৰদোৱা থানৰ অন্তৰ্গত আনখন সত্ৰ শ্ৰী শ্ৰী শলগুৰি সত্ৰই প্ৰতি বছৰে চ'ত মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত সত্ৰৰ নিয়ম পালন কৰি এই পালনাম ভাগ অনুষ্ঠিত কৰে।

বৰদোৱা থানত প্ৰতি বছৰে বিভিন্ন সময়ত পালন কৰা আন আন উৎসৱসমূহ—

- গুৰুজনাৰ জন্ম জয়ন্তী
- মাধৱদেৱৰ জন্ম জয়ন্তী
- নামোৎসৱ
- মাঘ বিহুৰ ভেলাঘৰ পোৰা উৎসৱ
- সতী ৰাধিকাৰ জন্ম তিথি

৪.০৫ বৰদোৱা থানৰ দোমাহী ঃ

বৰদোৱা থানত অসমীয়া সমাজৰ তিনিটা বিহু অৰ্থাৎ ব'হাগ, কাতি বিহু আৰু মাঘৰ বিহুৰ দোমাহীৰ দিনা কীৰ্ত্তনঘৰত নাম-প্ৰসংগ, আইসকলৰ নাম, চৌধ্য প্ৰসংগ অনুষ্ঠান হয়। দোমাহীৰ আগদিনা মাঘৰ বিহুত হাটী মতাই চিঞৰি চিঞৰি অঞ্চলৰ ৰাইজক ভেলাঘৰ সাজিব মাতি থৈ আহে। ভেলাঘৰ সাজিবলৈ অহা কথাটোক বৰদোৱা অঞ্চলত হজলৈ যোৱা বুলি কয়। দোমাহীৰ দিনা কীৰ্ত্তন ঘৰত নাম গাই উঠি গুৰুজনাৰ পদশিলা প্ৰদৰ্শন কৰি নাম সামৰে। তাৰ পিছত সত্ৰৰ ৰাইজে গুৰুসেৱা, ভকতসেৱা কৰে। সেইদিনা হাটীবহাত থকা ভকতসকলক চাউলপাত, বস্ত্ৰ আদি দিয়ে। ব'হাগ বিহুৰ গৰু বিহুৰ দিনা গন্ধ তেল সত্ৰৰ দেউৰীয়ে অঞ্চলৰ ৰাইজক দিয়ে। ব'হাগ বিহুত মানুহ বিহুৰ দিনা গন্ধ তেল দিয়াৰ লগতে

অঞ্চলৰ ৰাইজে মাহ-হালধিৰে গা-ধুই উঠি ৰং ধেমালি কৰি সত্ৰাধিকাৰৰ ঘৰত যায় আৰু গধূলি সময়ত হাটীবহাত থকা ভকতসকলক চাউলপাত, বস্ত্ৰ আদি দি সেৱা জনায়। কাতি বিহুৰ দোমাহীতো নাম-কীৰ্ত্তন কৰি গুৰুজনাৰ পদশিলা প্ৰদৰ্শন কৰি নাম সামৰে। প্ৰতিটি বিহুৰ দোমাহীৰ দিনা বৰদোৱা থানত চৌধ্য প্ৰসঙ্গ নাম-কীৰ্ত্তনৰ এই পৰম্পৰা আজিলৈ চলি আহিছে।

পাদটিকা ঃ

১) যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ মহন্ত, বটদ্ৰৱা থানৰ দৌল উৎসৱ, পৃষ্ঠা- ৪ (চাৰি)

২) গুণ শইকীয়া ঃ (বৈষ্ণৱ বিচাৰণা বিচিত্ৰা, পৃষ্ঠা- ১০৭ (একশ সাত)

৩) ড০ কেশৱানন্দ দেৱ গোস্বামীঃ সত্ৰ-সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা, পৃষ্ঠা-২৭ (সাতাইশ)

৪) ড০ কেশৱানন্দ দেৱ গোস্বামীঃ সত্ৰ-সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা, পৃষ্ঠা-২৭, ২৮ (সাতাইশ, আঠাইশ)

পঞ্চম অধ্যায়
অসমৰ আন আন সত্ৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব বিচাৰ

৫.০০ অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম ঃ

বৈদিক ধৰ্ম আৰু সংস্কৃতি, শৈৱ ধৰ্ম, শাক্ত সম্প্ৰদায় থকাৰ প্ৰমাণ পোৱাৰ দৰে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম আৰু সম্প্ৰদায়ো যে অসমত আছিল সেই কথাৰ প্ৰমাণ অসম বুৰঞ্জীত সন্নিবিষ্ট উপাদানসমূহৰ পৰা পোৱা যায়। কামৰূপৰ সপ্তম শতিকাৰ ৰজা কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মাৰ পঞ্চম পূৰ্বপুৰুষ মহাভূমি বৰ্ম্মা 'পৰম ভাগৱত' বুলি উল্লেখিত খোদিত শিলালিপি এটা আবিস্কৃত হৈছিল অসমৰ নগাঁওৰ বৰগঙ্গাত আৰু এই শিলালিপি খ্ৰীঃ চতুৰ্থ শতিকাৰে খোদিত আছিল। খ্ৰীঃ চতুৰ্থ শতিকাৰ খোদিত শিলালিপিৰ 'পৰম ভাগৱত' লিখনিৰ পৰা পণ্ডিতসকল একমত আছিল যে মহাভূমি বৰ্ম্মা বিষ্ণুভক্ত আছিল আৰু সেই সময়ত বিষ্ণু উপাসনাৰ বিস্তাৰ ৰূপত প্ৰচাৰ হৈছিল। কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্ম্মাক 'বৈষ্ণৱ বংশ' বুলি আখ্যা দিয়া হৈছে বাণভট্টৰ হৰ্ষচৰিতত। তাম্ৰ শাসনবোৰত উল্লেখিত কামৰূপীয়া ৰজাসকলৰ ভিতৰত বৰ্ম্মা বংশ আৰু পাল বংশৰ ৰজাসকলৰ বৰাহৰূপী বিষ্ণুৰ বংশধৰ ৰূপে পৰিচিত আছিল আৰু তেওঁলোকৰ উপাস্য দেৱতা শিৱ আছিল যদিও বিষ্ণুৰ নামো জড়িত হৈ আছিল। ৮ শতিকাতো বিষ্ণুৰ প্ৰাধান্য বহল ৰূপত আছিল বুলি প্ৰমাণ পোৱা যায় সেই সময়ৰ ৰজা হৰ্জৰ বৰ্ম্মাৰ তাম্ৰ শাসনত থকা লোকসকলৰ নামৰ পৰা। আনুমানিক নৱম শতিকাৰ বনমাল দেৱৰ তাম্ৰ শাসনকালত ৰজা হৰ্জৰ বৰ্ম্মাক লক্ষ্মীপতি, গোপীবল্লভ শ্ৰীকৃষ্ণৰ লগত তুলনা কৰা হৈছে। [১] ৰজা ৰত্নপালৰ তাম্ৰ শাসনকালত বিষ্ণুক জনাৰ্দ্দন আৰু পুৰোষোত্তম বুলি কোৱা কথাই দশম শতিকাৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ কথা কয়। একাদশ শতিকাৰ ৰজা ইন্দ্ৰপালৰ তাম্ৰ শাসকালত ৰজা ৰত্নপালক ৰামকৃষ্ণৰ লগত তুলনা কৰি বৈষ্ণৱী ধৰ্মৰ প্ৰমাণ দিয়ে আৰু ৰজা ধৰ্মপালৰ পুষ্পভদ্ৰা তাম্ৰশাসনত বিষ্ণুৰ বৰাহ ৰূপৰ জয়ধ্বনি কৰাৰ কথাই দ্বাদশ শতিকাৰ বৈষ্ণৱী ধৰ্মক আঙুলিয়াই দিয়ে। 'স্মৃতিৰত্নাকৰ' আৰু 'মল্বপ্ৰদীপ' গ্ৰন্থ দুয়োখনেৰ ৰচয়িতা দুয়োজন পণ্ডিতে গ্ৰন্থৰ মঙ্গলাচৰণত হৰিহৰৰ

অভিন্ন মূৰ্ত্তিত বন্দনা কৰাৰ কথা লক্ষ্য কৰিলে অনুমান কৰিব পাৰি দুয়ো পণ্ডিত বৈষ্ণৱী আছিল বুলি আৰু এয়া হৈছিল আনুমানিক ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ ভিতৰত। উত্তৰ লক্ষীমপুৰত আৱিষ্কৃত চতুৰ্দশ-পঞ্চদশ শতিকাৰ স্বধয়াপুৰীৰ ৰজা সত্য নাৰায়ণ আৰু লক্ষ্মী নাৰায়ণৰ তাম্ৰ শাসনতো বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ কথা পোৱা যায়।[২] বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ অস্তিত্ব যে অসমত পূৰ্বৰে পৰা আছে ইয়াৰ প্ৰমাণ সেই সময়ৰ স্থাপত্য ভাস্কৰ্য্যসমূহেও দি আহিছে। উদাহৰণস্বৰূপে—

◆ গোলাঘাটৰ দেওপানীৰ ওচৰত প্ৰাপ্ত এটি শিলৰ বিষ্ণুমূৰ্ত্তি যিটো পণ্ডিতসকলৰ দ্বাৰা নিৰ্ণয় কৰা হৈছিল যে বিষ্ণুমূৰ্ত্তিটো খ্ৰীঃ নৱম শতিকাৰ।

◆ ডিব্ৰুগড়ৰ ওচৰৰ এটি পুৰণি মন্দিৰত পোৱা পিতলৰ এটি বিষ্ণুমূৰ্ত্তি একাদশ-দ্বাদশ শতিকাৰ বুলি চিনাক্ত কৰি অসমৰ যাদুঘৰত সংৰক্ষিত কৰা হয়।

◆ পণ্ডিত সকলে প্ৰমাণ কৰামতে অসমৰ উত্তৰ গুৱাহাটীৰ অশ্বক্ৰান্ত মন্দিৰৰ বিষ্ণুমূৰ্ত্তিটো দ্বাদশ শতিকাৰ।

◆ পণ্ডিতসকলে প্ৰমাণ কৰিছে যে অসমৰ শুক্লেশ্বৰ মন্দিৰত থকা বিষ্ণু-জনাৰ্দ্দন মূৰ্ত্তিটো অষ্টম নৱম শতিকাৰ।

◆ অসমৰ গুৱাহাটীত অৱস্থিত কামাখ্যা মন্দিৰৰ দুৱাৰত থকা শিলত কটা বেণু গোপালৰ মূৰ্ত্তিটো সপ্তম-অষ্টম শতিকাৰ বুলি অনুমান কৰা হয়।

◆ পণ্ডিতসকলে নিশ্চিত কৰিছে যে নগাঁওৰ ডবকা অঞ্চলত পোৱা এটি পুৰণি নটি বিষ্ণুমূৰ্ত্তি সপ্তম-অষ্টম শতিকাৰ।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আগৰ কালছোৱাতো যে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম বা বিষ্ণু পূজা হৈছিল তাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায় আন আন কিছুমান গ্ৰন্থৰপৰাও। সেইসমূহৰ ভিতৰত আছে দ্বাদশ শতিকাত ৰচিত 'কালিকা পুৰাণ' আৰু চতুৰ্দশ শতিকাৰ পূৰ্বে ৰচিত 'যোগিনী তন্ত্ৰ', য'ত বিষ্ণুৰ অৱস্থান, বিষ্ণু পূজাৰ পদ্ধতি, বিষ্ণুৰ মাহাত্ম্য আদি কথাৰ উল্লেখ পোৱা যায়। আনহাতে প্ৰাক শঙ্কৰী কবি মাধৱ

কন্দলী আৰু হেম সৰস্বতীৰ ৰচনাসমূহতো বিষ্ণু বা বৈষ্ণৱ প্ৰভাৱ দেখা যায়। খ্ৰীঃ চতুৰ্থ শতিকাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি প্ৰাক্ শঙ্কৰী যুগলৈ চলি অহা এই বৈষ্ণৱী ধাৰা প্ৰাচীন কামৰূপত ক্ষীণকৈ হ'লেও ধাৰাবাহিকভাৱে প্ৰচলিত আছিল যদিও অকল মন্দিৰ আৰু ব্যক্তি বিশেষৰ মাজতে বান্ধোন খাই থকাৰ বাবে জনসাধাৰণক মোহিত কৰিব পৰা নাছিল। বাসুদেৱীয়, পাঞ্চৰাত্ৰীয়, নাৰায়ণীয় আদি সম্প্ৰদায়সমূহ আছিল মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ পূৰ্বতে থকা বৈষ্ণৱী সম্প্ৰদায়। পঞ্চদশ শতিকাৰ শেষৰ ফালে গুৰুজনাই এই বৈষ্ণৱী ধৰ্মকে এক নতুন ৰূপত অসমত প্ৰচাৰ কৰি বিস্তাৰ কৰে।

৫.০১ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে পূৰ্বতে অসমত প্ৰচলিত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আধাৰত এটা নতুন ৰূপেৰে পাতনি মেলিছিল পঞ্চদশ শতিকাৰ শেষৰ ফালে। গুৰুজনাৰ প্ৰচাৰিত এই ধৰ্মৰ নাম দিছিল নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম বা এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম। অসমত এই ধৰ্মৰ সৃষ্টি আৰু প্ৰচাৰ কৰি গুৰু শঙ্কদেৱে এক প্ৰকাৰ আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল। অসমৰ বিভিন্ন ভাষা-ভাষী, বিভিন্ন মতাবলম্বী, বিভিন্ন জাতি-জনজাতিৰ জনসাধাৰণৰ মাজত ঐক্যতা স্থাপন কৰা আৰু আধ্যাত্মিক ভাৱ জগাই তুলিবলৈ গুৰুজনাই প্ৰাচীন বৈষ্ণৱী ধৰ্মৰ আদৰ্শেৰে সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকে গ্ৰহণ কৰিব পৰাকৈ সহজ-সৰল সাধন পন্থ নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম অৰ্থাৎ এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰে। তেৰাৰ এই ধৰ্ম আছিল একঈশ্বৰবাদী। নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মাজেৰে গুৰুজনাই 'ভাগৱত গীতা' আৰু ভাগৱত পুৰাণৰ একঈশ্বৰবাদীৰ স্পষ্ট ৰূপ দাঙি ধৰে। একঈশ্বৰবাদী ভক্তি ধৰ্মৰ স্পষ্ট ৰূপ পাইছিল গীতা-ভাগৱতৰ যুগতে।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ সময়ছোৱাত অসমৰ সামাজিক পৰিস্থিতি অতি বিশৃঙ্খল আছিল। সেই সময়ত অসমত বিভিন্ন ভাষা, বিভিন্ন উপভাষা, নানা ধৰণৰ ধৰ্ম, আচাৰ-ব্যৱহাৰ আদিৰ প্ৰচলন আছিল। ঈশ্বৰ সাধনাৰ সত্য ধৰ্মৰ পথ নথকাৰ বাবে সমাজত বহুতো কু-সংস্কাৰ, ব্যভিচাৰ আদিয়ে স্থান পাইছিল। জনসাধাৰণে অতি সহজে উপলব্ধি কৰিব পৰা সত্য ধৰ্মৰ আদৰ্শ নথকাৰ বাবে যাৰ যিটো মন যায় সেইটোকে কৰিবলৈ লৈছিল। আনহাতে সেই সময়ত ব্ৰাহ্মণ প্ৰথাই খোপনি পুতি লৈছিল। অসমৰ বিভিন্ন মন্দিৰত তান্ত্ৰিক প্ৰথাইও ঠন ধৰি উঠিছিল। নানা দেৱ-দেৱীৰ পূজা, বিভিন্ন ধৰ্মীয় মতামত,

নানা আচৰণ, দেৱ-দেৱীৰ পূজাৰ অৰ্থে কৰা বলি-বিধান আদিয়ে জনসাধাৰণৰ মনবোৰ ভাঙি পেলাইছিল। সেই সময়ৰ এনেবোৰ পৰিস্থিতিৰ পৰা জনসাধাৰণক মুক্ত কৰিবলৈ পূৰ্বতে থকা বৈষ্ণৱ ধৰ্মক আদৰ্শ হিচাপে লৈ এটা নতুন ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে স্থিৰ কৰে আৰু এই উদ্দেশ্য আগত ৰাখি গুৰুজনাই বাৰ বছৰীয়া তীৰ্থ ভ্ৰমণত যায়। তীৰ্থ ভ্ৰমণত যোৱা এইবাৰ বছৰত গুৰুজনাই বিভিন্ন তীৰ্থস্থান, মঠ মন্দিৰ আদি দৰ্শন কৰি বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ কাৰ্য কলাপ আদি সকলো আয়ত্ত কৰে। গুৰুজনাই এই বাৰ বছৰীয়া তীৰ্থ ভ্ৰমণতে সন্মুখীন হৈছিল সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষতে আলোড়ন সৃষ্টি কৰা ভক্তি আন্দোলনৰ আৰু সেইবাবেই তেওঁ বিভিন্ন বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায়ৰ পণ্ডিতসকলক লগ পাইছিল। এই সকলোৰে পৰা বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সমল গোটাই নিজৰ দেশ, নিজৰ ঠাইত আহি সকলোৰে উপযোগী হোৱাকৈ সহজ সৰল ধৰ্ম 'নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম'ৰ প্ৰচাৰ কৰে।

গুৰুজনাৰ এই 'নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম' বা 'এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম' সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত প্ৰচলিত বৈষ্ণৱ ধৰ্মতকৈ কিছু ব্যতিক্ৰম। ভাৰতবৰ্ষৰ আন আন বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ উপাসনা দেৱতা নাৰায়ণ, কৃষ্ণ ৰাম আদিৰ লগত লক্ষ্মী, ৰাধা, সীতা, আদিৰো নাম জড়িত হৈ থাকে। কিন্তু গুৰুজনাই প্ৰৱৰ্তন কৰা নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ উপাসক কেৱল 'কৃষ্ণ'। সেইবাবেই নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মক এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্মও বুলি কোৱা হয়। একশৰণ হৰিনাম ধৰ্মৰ অৰ্থ হ'ল— এজন হৰি অৰ্থাৎ কৃষ্ণতে শৰণ লৈ তেওঁৰ নাম ল'লেই ধৰ্ম হয়। কৃষ্ণৰ নাম-গুণ গালেই পাপৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰিব পাৰি। এই ধৰ্মৰ মূল মন্ত্ৰ হৈছে—এক দেৱ, এক সেৱ, এক বিনে নাই কেৱ, অৰ্থাৎ এজন দেৱতাকে সেৱা কৰিলে অইন দেৱতাক পূজা বা সেৱা নকৰিলেও হয়। সেই দেৱতাজনে হ'ল কৃষ্ণ আৰু তেওঁৰেই সকলোকে মুক্তি দিয়ে। এইজনা দেৱতা কৃষ্ণৰ বাহিৰে আন কোনো নাই। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে প্ৰচাৰ কৰা নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্মত নৱধা ভক্তিৰ ভিতৰত শ্ৰৱণ আৰু কীৰ্ত্তনৰ প্ৰাধান্য অধিক। কৃষ্ণ ভগৱানৰ গুণ-গান মহিমা আদি কীৰ্ত্তন কৰা জনৰ যিমান পূণ্য হয় সেই একে পূণ্য 'কৃষ্ণ'ৰ গুণ-গান, মহিমা শুনা জনৰো হয়। জনসাধাৰণে সহজে উপলব্ধি কৰিব পৰাকৈ গুৰুজনাই সৃষ্টি কৰা সৰল পদ্ধতিৰ নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম অসমত প্ৰচাৰৰ অৰ্থে বিভিন্ন গীত, নাট, চিত্ৰ, বাদ্য, সাহিত্য আদি ৰচনা কৰি দূৰ দিগন্তলৈ এক আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল। নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে তেওঁ অসমত বিভিন্ন থান-সত্ৰ, নামঘৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি জনসাধাৰণক একগোট হৈ ধৰ্মালোচনা কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। মহাপুৰুষ জনাই সৃষ্টি কৰাৰ থান-সত্ৰ, নামঘৰৰ প্ৰথমখন থান নিৰ্মাণ কৰিছিল তেৰাৰ জন্মস্থান বৰদোৱাত।

৫.০২ সত্ৰৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ ঃ

সত্ৰৰ উৎপত্তিৰ ক্ষেত্ৰত 'সত্ৰ' শব্দটো ক'ৰ পৰা আহিছে এই কথা জানিব লাগিব। শব্দকোষত সত্ৰ সম্বন্ধে পোৱা মতে 'সত্ৰম বা সত্ৰ = সদ্ + ষ্ট্ৰ ১) যজ্ঞানুষ্টান ব্যাপ্তিকাল (যিটো সাধাৰণতে ১৩ দিনৰ পৰা ১০০ দিন পৰ্যন্ত হোৱা বুলি ধৰা হয়। ২) যিকোনো যজ্ঞ মাত্ৰ, ৩) যজ্ঞৰ আহুতি (উৎসৰ্গা, উপহাৰ), ৪) উদাৰতা, ৫) সদ্গুণ, ৬) ঘৰ (নিবাস বা স্থান), ৭) আৱৰণ, ৮) ধন-সম্পত্তি, ৯) অৰণ্য, ১০) পুখুৰী, ১১) ঠগিবলৈ কৰা চেষ্টা, ১২) আশ্ৰয় স্থান (আশ্ৰয়) যজ্ঞবিলাকত এই দীৰ্ঘকালীন কাৰ্যসূচীৰে যজ্ঞ কৰা হয়।

শুক্ল যজুৰ্বেদৰ অন্তৰ্গত শতপথ ব্ৰাহ্মণৰ দ্বাদশ স্কন্ধৰ দ্বাদশৰ সত্ৰৰ প্ৰাচীন বৰ্ণনা মতে সত্ৰ শব্দটো যজ্ঞ বিষয়ক সময়বাচক। অৰ্থাৎ যি যজ্ঞ একেৰাহে ১২ দিন ধৰি অনুষ্ঠিত হয় সেই সজ্ঞক ক্ৰতু বোলা হয় আৰু ১২ দিনতকৈ অধিক দিন ধৰি ছমাহ, অথবা বহু বছৰ জোৰা যজ্ঞক সত্ৰ বোলা হয়। অৰ্থাৎ দীৰ্ঘকাল ধৰি চলিত ডাঙৰ যজ্ঞানুষ্ঠানসমূহকে সত্ৰ বুজাইছিল।

ভট্টদেৱৰ 'শৰণ মলিতা' গ্ৰন্থত সত্ৰৰ সংজ্ঞা এনেধৰণে দিছে—

"যি স্থান দেৱতা আৰু বৈষ্ণৱৰ দ্বাৰা বন্দিত, যি স্থানত একান্ত ভক্তসকলে ঈশ্বৰৰ প্ৰিয় কাম সাধনা কৰে আৰু যি স্থানত দৈনিক নৱবিধি ভক্ত বিৰাজ কৰে, সেই শ্ৰেষ্ঠ স্থানকেই সত্ৰ বুলি কোৱা হয়। তাত বাস কৰা সকলো বৈষ্ণৱ হৰিনাম পৰায়ণ।" (ড° দ্বিজেন্দ্ৰ নাথ ভকত)

অসমত সত্ৰ ব্যৱস্থা কেতিয়া আৰম্ভ হৈছিল এই সম্পৰ্কে কিছু মতভেদ আছে। ৫০০ বছৰমানৰ পূৰ্বে গুৰু শঙ্কৰদেৱে অসমত প্ৰথম সত্ৰ স্থাপন কৰা বুলি স্বীকৃতি আছে যদিও খ্ৰীঃ কুৰি শতিকাৰ মাজভাগৰ পৰা অসমৰ বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায়ৰ হৰিদেৱ পন্থী নামে এটা ভাগে অসমত প্ৰথম সত্ৰ স্থাপন কৰোতাজন হৰিদেৱ বুলি মত পোষণ কৰে। অসমত ধৰ্ম স্থাপনৰ অৰ্থে সত্ৰ স্থাপনৰ আদৰ্শটো হৰিদেৱে কোনটো বৈষ্ণৱ পৰম্পৰাৰ পৰা গ্ৰহণ কৰিলে এই কথাটোৰ সিদ্ধান্ত হৈ নপৰিল লগতে পুৰী, কাশী আদি ঠাই তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰি কামৰূপলৈ ঘূৰি আহোতে কোনো ঠাইতে তেওঁ সত্ৰানুষ্ঠান ৰূপত ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ কেন্দ্ৰ পোৱা হোৱা

নাছিল। আনহাতে হৰিদেৱৰ জন্মৰ সময়ো নিশ্চিত নোহোৱাত অসমত প্ৰথম সত্ৰ স্থাপন কৰোতা ব্যক্তি তেওঁ বুলি গ্ৰহণযোগ্য নহয়। সেয়হে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে অসত প্ৰথম সত্ৰ অনুষ্ঠান সৃষ্টি কৰা পুৰুষ বুলি স্বীকৃত আছে।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে তেওঁ সৃষ্টি কৰা নৱ- বৈষ্ণৱ ধৰ্ম বা এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ আৰু সম্প্ৰসাৰৰ বাবে অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে সত্ৰ, থান, প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। গুৰুজনাৰ প্ৰথমখন থান-সত্ৰ স্থাপন কৰিছিল তেওঁৰ জন্ম বৰদোৱাত। প্ৰথম অৱস্থাত সৰুকৈ থাপনা পাতি এগছি বন্তি জ্বলাই হৰি নাম ল'বলৈ কৰা দুৰুজনা এই ব্যৱস্থাই পিছলৈ থান-সত্ৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল। ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে যোৱা নতুন নতুন ঠাইত গুৰুজনাই থাপনা পাতি এগছি বন্তি জ্বলাই 'প্ৰাৰ্থনা ঘৰ' বা 'হৰি গৃহ' ৰূপে প্ৰতিষ্ঠা কৰি পিছলৈ সাংস্কৃতিক কেন্দ্ৰৰূপেও স্থাপিত হয়। গুৰুজনাৰ এই ব্যৱস্থাক থান বুলি কোৱা হয়। অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ তেওঁৰ একশৰণ হৰিনাম ধৰ্ম বা নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে যোৱা যাত্ৰা পথত ঠায়ে ঠায়ে এনে থান স্থাপন কৰি ধৰ্ম প্ৰচাৰ আৰু বিকাশ কৰিছিল।

প্ৰথমবাৰ তীৰ্থ ভ্ৰমণৰ পাছত খ্ৰীঃ ১৫ শতিকাৰ একেবাৰে শেষ ভাগত গুৰুজনাই নিজৰ বাসস্থানত নিজৰ প্ৰথমখন সত্ৰ-গৃহ পাতি গীত-নাট, গায়ন-বায়ন, নাম-কীৰ্ত্তন আৰম্ভ কৰিছিল। বৰদোৱাত থকা সময়তে কছাৰীৰ উপদ্ৰৱ বৰকৈ হোৱাত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে থকা নাৰায়ণপুৰৰ ওচৰৰ ধুৱাহাটত শঙ্কৰদেৱৰ ভূঞাসকলে সত্ৰ পাতি প্ৰায় ১৪ বছৰমান একেলগে আছিল। খ্ৰীঃ ১৫৩৯ চনৰ পাছত স্বৰ্গদেউ চুক্লেংমুং বাগড়গঞা ৰজাৰ শাসনকালতে হোৱা ভূঞা দমন আৰু ১৫৪৩ চনৰ কোচসেনাৰ ওপৰত হোৱা অত্যাচাৰৰ পৰিৱেশত তিষ্ঠিব নোৱাৰি শঙ্কৰ গুৰু কোচ ৰাজ্যলৈ যাবলগা হৈছিল। কোচ ৰাজ্যলৈ গৈ থাকোতে বাটত ছমাহ-বছৰেক বৈ বৈ যাবলগা হোৱাত সেই ঠাইবোৰত সত্ৰ-থান, পাতি ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল। আহোম ৰাজ্য ধুৱাহাটৰ পৰা কোচবিহাৰলৈ গৈ থাকোতে গুৰুজনাই গাংমৌ, কোমোৱাকটা, শিঙৰি আদি ঠাইবোৰৰ লগতে বৰপেটাৰ ওচৰে-পাজৰে কেইবাখনো ঠাইত বৈ বৈ গৈহে পাটবাউসী পাইছিল। এই পাটবাউসীতে গুৰু শঙ্কৰে প্ৰায় ১৪ বছৰ কাল থাকিছিল। পাটবাউসীত থকা এই কালছোৱাত গুৰুজনে দ্বিতীয়বাৰৰ তীৰ্থভ্ৰমণ যাত্ৰা কৰিছিল।

পাটবাউসী যোৱাৰ বাটত যিমানবোৰ ঠাইত গুৰুজনাই থাকিবলগীয়া হৈছিল প্ৰতিখন ঠাইতে সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি কৰি গৈছিল আৰু শেষত পাটবাউসী হৈ পাটবাউসী সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। শঙ্কৰদেৱৰ লগতে তেওঁৰ শিষ্য মাধৱদেৱ আৰু আন আন ভকত শিষ্যসকলেও বিভিন্ন ঠাইত থান-সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। হৰদেৱে মানৰিত, দামোদৰদেৱে বৈকুণ্ঠপুৰত আৰু মাধৱদেৱে সুন্দৰীদিয়া, গণককুছি আৰু বৰপেটাত সত্ৰসমূহ সম-সাময়িকভাৱে সত্ৰসমূহ প্ৰতিষ্ঠা কৰি গৈছিল। শঙ্কৰদেৱে দিয়া দায়িত্ব পালন কৰি গোপালদেৱে পৰৱৰ্ত্তীকালত উজনি অসমৰ ডেবেৰাপাৰাত প্ৰথমখন সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে। অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে এই সত্ৰসমূহত ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উপৰিও সাহিত্য, সংগীত, নৃত্য, নাট, স্থাপত্য, ভাস্কৰ্য্য আদি কলাসমূহৰ চৰ্চ্চাৰ কেন্দ্ৰস্থান হৈ পৰে। থাপনা পাতি এগছি বন্তি জ্বলাই শৰাই এভাগ দি হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে প্ৰতিষ্ঠা কৰা গুৰুজনাৰ সৃষ্টি এই থান-সত্ৰসমূহ লাহে লাহে বিশাল ৰূপ ল'বলৈ ধৰিলে। নামঘৰ, মণিকূট, গুৰুগৃহ, ভকতৰ হাটী, ভঁৰাল ঘৰ, অতিথিশালা, কৰাপাট আদিৰ নিৰ্মাণ কৰি সত্ৰৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি হ'ল। এনেধৰণৰ পূৰ্ণপৰ্য্যায়ৰ সত্ৰ স্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল মাধৱদেৱ আৰু দামোদৰদেৱে। শঙ্কৰদেৱে দায়িত্ব দি থৈ যোৱা তেওঁৰ প্ৰধান শিষ্য মাধৱদেৱে এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ দয়িত্ব ১২ জন মুখ্য শিষ্যক ন্যস্ত কৰিছিল। এইজন শিষ্যইও অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে বিভিন্ন থান প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল আৰু এই থানবোৰেই কালক্ৰমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ 'সত্ৰ' নামেৰে প্ৰচলিত হ'ল। এনেদৰেই গুৰু শঙ্কৰে অসমত সত্ৰৰ উৎপত্তি কৰি দিছিল আৰু তেওঁৰ শিষ্যসকলে অসমত সত্ৰৰ বিকাশ কৰিছিল।

৫.০৩ সত্ৰ ব্যৱস্থা ঃ

সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত প্ৰতিষ্ঠিত বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায়ৰ মাৰ্গ সাধনসমূহত সকলোতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ বস্তুটো হ'ল মন্দিৰ আৰু মন্দিৰৰ ভিতৰত থকা পূজাৰ বিষ্ণুৰ যিকোনো নামেৰে পৰিচত মূৰ্ত্তিৰ পূজা কৰা। কিন্তু মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰা এই সত্ৰ ব্যৱস্থাত উপাসনা দেৱতাজনৰ মূৰ্ত্তিটো একান্ত অপৰিহাৰ্য বস্তু নহয়। গুৰুজনাৰ সত্ৰ ব্যৱস্থাত মূৰ্ত্তি থাকিলেও সেই স্থান গৌণ হৈ থাকে। মূৰ্ত্তিটো হৈছে পৰমতত্ব বাসুদেৱৰ স্থুল তথা জড় অৱস্থাৰ প্ৰতীকহে মাথোন। সত্ৰৰ মুখ্যবস্তু হৈছে প্ৰজ্ঞাময় নাম। শত শত ভকত

বান্ধৱে শ্ৰৱণ-কীৰ্ত্তনৰ সময়ত একেলগে কায়, মন আৰু বাক্যেৰে পূজ্য দেৱতাজনক উপাসনা কৰাৰ যি আনন্দৰ অনুভৱ সেই আনন্দ কেৱল থান-সত্ৰ, নামঘৰতহে পোৱা যায়। মন্দিৰৰ পূজাত সেই সাত্বিক অনুভৱৰ আনন্দ কেৱল মাত্ৰ পূজাৰীয়েহে উপলব্ধি কৰে, তাত থকা ভক্তসকলে এই আনন্দ উপলব্ধি নকৰে বা কৰিব নোৱাৰে। সত্ৰৰ মূল উদ্দেশ্য হ'ল সাত্বিক বিচাৰ- বুদ্ধিৰ আধাৰত পাৰস্পৰিক বুজাবুজিৰ দ্বাৰাই সমাজত শান্তি আৰু সমৃদ্ধিৰ পথ প্ৰশস্ত কৰা। সত্ৰত ভাগৱতহে অধিক গুৰুত্ব দিয়া হয়। ভাগৱত শব্দৰ অৰ্থ হ'ল ভগৱান সম্বন্ধীয় বা ভগৱানৰ উপাসক ভক্ত। কীৰ্ত্তন গ্ৰন্থত গুৰু শঙ্কৰদেৱে লিখিছে—

নিষ্পাপ পুৰুষ আছে গৰ্ভত।

সাক্ষাতে ইটো মহাভাগৱত।। (১৫৩, প্ৰহ্লাদ চৰিত)

ভগৱত পুৰাণত বৰ্ণিত তত্ত্ব-জ্ঞান আৰু তাৰ লগত জড়িত সাধনাসমূহে সত্ৰত মুখ্য স্থান অধিকাৰ কৰিছে। সত্ৰত সৰ্বাধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ সাধনাৰ মূল ৰূপ হিচাপে ভগৱানে ব্ৰহ্মাক দিয়া তত্ত্ব জ্ঞানৰে ৪ টা তত্ত্ব বুলি ধৰি লোৱা হয়। জ্ঞান, বিজ্ঞান, তৰংগ আৰু ৰহস্যময় ভক্তিৰ উপদেশ এই ৪ টা তত্ত্বৰ যোগেদিয়ে দিয়া হৈছে। এই ৪টা তত্ত্বৰ বিহৰংগ স্থুল ৰূপকেইটা ক্ৰমে—

১) উপদেশদাতা ব্যক্তিগত, গুৰুপ্ৰদত্ত উপদেশৰ সূক্ষ্ম ৰূপটো জ্ঞান।

২) 'দেৱ' অৰ্থাৎ জ্ঞানৰ সাধনাৰ ফলস্বৰূপে অনুভৱৰ স্তৰলৈ অহা আধ্যাত্মিক শক্তি। ইয়াৰ তুলনাত ইন্দ্ৰিয় গ্ৰাহ্য দেৱতাৰ মূৰ্ত্তিটো জড় প্ৰতীক মাত্ৰ।

৩) 'নাম' ঃ দেৱতাৰ শুদ্ধসাত্ত্বিক স্বৰূপটোৰ মানসিক সংস্কাৰ দৃঢ় কৰিবলৈ আৰু সেই বিষয়ক ধাৰণা সমাজত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ বাণীবদ্ধ সাধনৰূপে এটা বহল পৰিসৰত 'নাম' শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰিছে। এই নামকে কীৰ্ত্তন ৰূপত ভক্তি সাধনাৰ তৰংগ বুলি কোৱা হৈছে।

৪) ভকত ঃ ভক্তি সাধনা পথ চৈতন্য সত্ত্বাৰ অভিমুখীহে। সেয়েহে এই জীৱন আৰু ভক্তিসাধনাৰ সকলো ব্যৱস্থা ৰহস্যময়ী কিছুমান প্ৰতীকৰ মাধ্যমেৰে কৰা হয়। এই ৰহস্যটো অনুভৱধৰ্মী জ্ঞান মাত্ৰ, এই জ্ঞান ইন্দ্ৰিয়গ্ৰাহ্য নহয়। ভক্তসকলে এই জ্ঞানময় ৰহস্যৰ অনুভৱো শব্দব্ৰহ্ম নামৰ সহায়তহে কৰিব পাৰে।

সেয়েহে ভকতকে কীৰ্ত্তন ৰূপত ভক্তি সাধনৰ ৰহস্য বুলি কোৱা হৈছে। ভাগৱত পুৰাণত ৰহস্য শব্দটোৰ ঠাইত 'সহৰস্য' শব্দটোহে প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। মহাপুৰুষীয়া সম্প্ৰদায়ৰ সত্ৰসমূহত গুৰু, দেৱ, নাম, ভকত এই চাৰিটা প্ৰতীকৰ সমষ্টিক প্ৰধান আদৰ্শ ৰক্ষাৰ নিমিত্তে মূৰ্ত্তিৰ পৰিৱৰ্তে, জ্ঞান, বিজ্ঞান, তৰংগ আৰু ৰহস্যবোধৰ লগত জড়িত ভাগৱতক সৰ্বোপৰি স্থানত ৰখা হৈছে।

সত্ৰত কোনো পুৰোহিত বা পুজাৰী নাথাকে। কাৰণ সত্ৰ ব্যৱস্থা মন্দিৰ প্ৰধান নহয়। সত্ৰ ব্যৱস্থাত সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ বা সত্ৰৰ সঞ্চালক গুৰু থাকে। এই গুৰুসকলৰ আদেশ, উপদেশমৰ্মে 'এক দেৱ, এক সেৱ' ধৰ্মত বিশ্বাসী গাঁৱৰ নিবাসী শিষ্যসকলে নিজৰ জীৱনক সত্ৰৰ অনুকূল ব্যৱস্থাৰে সমাজত থকা আৰ্থিক আৰু সামাজিক ক্ষেত্ৰত সকলো স্তৰৰ লোকে নিজৰ নিজৰ যোগ্যতা আৰু ৰুচিৰ ভিত্তিত আত্মবিকাশ আৰু আত্মপ্ৰকাশৰ সুবিধা লাভ কৰে। কৃষক, শিল্পী, বণিক আদি বিভিন্ন বৃত্তিধাৰী, লোকৰ লগত সত্ৰ ব্যৱস্থাৰ পোনপটীয়া সম্পৰ্ক আছিল। শঙ্কৰদেৱৰ পৰম্পৰাৰ পাছৰ যুগৰ গুৰুসকলেও তেওঁলোকৰ শিষ্যসকলৰ লগত এই আদৰ্শ ৰক্ষা কৰি সু-সম্পৰ্ক ৰাখি আহিছে। এনে আৰ্হিৰ মূলতে আছিল শঙ্কৰদেৱৰ সৰ্বতোমুখী আৰ্থিক, সামাজিক, কলাত্মক আৰু আধ্যাত্মিক ব্যক্তিত্ব।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সৃষ্টি কৰা এই সত্ৰসমূহৰ মূলতে তিনিটা স্তৰ থাকে। সেই তিনিটা স্তৰ ক্ৰমে— মূলসত্ৰ, আজ্ঞাসৰ সত্ৰ আৰু শাখা সত্ৰ। মূল সত্ৰসমূহ প্ৰতিষ্ঠা হয় কোনোবা এগৰাকী মহাপুৰুষৰ পোনপটীয়া আজ্ঞাত। আনহাতে সেই সত্ৰৰ গুৰুৰ আজ্ঞা লৈ কোনো প্ৰসিদ্ধ শিষ্য বা ভক্তই আন এটা ঠাইত এখন সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে সেই সত্ৰক আজ্ঞাপৰ সত্ৰ আখ্যা দিয়া হয়। শাখা সত্ৰ হ'ল মূলসত্ৰৰ বিশেষ প্ৰতীক লৈ সত্ৰীয়াৰ আৰ্হিত প্ৰতিষ্ঠা কৰা সত্ৰ।

৫.০৪ সত্ৰৰ সংহতি বিভাজন ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ পাছত সমাজৰ ৰীতি-নীতি আৰু বাহ্যিক কেতবোৰ, আচাৰ-অনুষ্ঠানৰ ক্ষুদ্ৰ ইফাল-সিফালৰ মতভেদত অসমৰ বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায়টো চাৰিটা ভাগত বিভক্ত হৈ পৰে। মূল ধৰ্মীয় কথাত সিবিলাকৰ মাজত বৰ বিশেষ পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত নহয়। আলোচকসকলে বহু ঠাইত উনুকিয়াইছে

যে এই বিভাজন কৃত্রিম আৰু ভেদাভেদৰ পৰা উপজা। ৰজা ৰুদ্ৰসিংহ আৰু শিৱসিংহৰ দিনত সত্ৰ-সভা চলাবলৈ দিয়া কোনো লোকৰ অভিসন্ধি মতে মূৰ্ত্তি পূজাৰ সুৰুঙা উলিয়াই দিয়াত কোনো কোনো সত্ৰত বিষ্ণু নাৰায়ণৰ লগতে আন পূজা-উপাসনাৰো পথ মুকলি কৰি দিয়া হ'ল।

গুৰুজনাৰ অব্যৱহি পৰৱৰ্ত্তী কালতে বৈষ্ণৱ ভক্তসকলৰ মাজত প্ৰথম মতানৈক্য ঘটে। তেওঁৰ সহযোগী শিষ্য দামোদৰ বিপ্ৰই মাধৱদেৱে আয়োজন কৰা মহাপুৰুষৰ তিথি পৰৱত কৰিব নোখোজাৰ পৰাই সত্ৰৰ সংহতি বিভাজনৰ সূত্ৰপাত হৈছিল বুলি কোৱা হয়। মহাপুৰুষজনাৰ পাছত ধৰ্মচাৰ্য্য বাব আৰু উত্তৰাধিকাৰী হোৱাৰ আশা বহুজন শিষ্যই কৰিছিল যদিও শঙ্কৰদেৱে নিজৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ ৰামানন্দ ঠাকুৰ অথবা ব্ৰাহ্মণ বুলি দামোদৰ বিপ্ৰক সেই দায়িত্বভাৰ নিদি সেই ভাৰৰ বাবে যিজন শিষ্য যোগ্য অৰ্থাৎ গুৰুজনাৰ পৰম শিষ্য মাধৱদেৱক 'শক্তি, ভক্তি, বল, পৰাক্ৰম সহিতে উত্তৰধিকাৰীৰ দায়িত্ব দি থৈ যোৱা তাৎপৰ্যপূৰ্ণ কাৰ্য্যই বহুজনৰ মনত অসন্তুষ্টি সৃষ্টি নকৰাকৈ থকা নাছিল। এনে এটি অসন্তুষ্টিৰ মনোভাৱেৰে দামোদৰ দেৱ আৰু তেৰাৰ শিষ্য, সহযোগীসকল মূল সম্প্ৰদায়ৰ পৰা ওলাই আহি নিজে এটি বেলেগ গোট বুলি ঘোষণা কৰিলে। নতুনকৈ সৃষ্টি হোৱা এই গোটৰ নাম হ'ল দামোদৰী বা দামোদৰীয়া। পাছলৈ আন এজন ব্ৰাহ্মণ হৰিদেৱে দামোদৰদেৱৰ লগত যোগদান কৰি তেওঁক সহযোগিতা কৰি নতুনকৈ গঠিত 'দামোদৰীয়' গোটটিক আগতকৈ বেছি সৱল কৰি তোলে। এই দুয়োটি পন্থা এটি হৈ পিছৰ যুগত 'ব্ৰহ্মা সংহতি' নাম পায়।

মাধৱদেৱৰ মহাপ্ৰয়াণৰ পিছত শঙ্কৰদেৱৰ দুই নাতি পুৰুষোত্তম আৰু চুতুৰ্ভূজৰ নেতৃত্বত সেই সময়ত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সুঁতিটো ব্যাপক ৰূপত প্ৰবাহিত হ'বলৈ ধৰিলে। মাধৱদেৱৰ পাছতে বেছিভাগ লোকে ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত পুৰুষোত্তম আৰু চতুৰ্ভূজ ঠাকুৰ দুজনাৰ নেতৃত্ব মানি লৈছিল। পিতামহৰ দিনৰে পৰা থকা প্ৰাচীন সা-সম্পদ, ধৰ্মীয় সকলো কথা, আচাৰ-অনুষ্ঠান, ৰীতি-নীতি, সাহিত্য-সংস্কৃতি আদিৰ পৰম্পৰাগতভাৱে ঠাকুৰ দুজনাই তাৰ সাধন, প্ৰতিপালন আৰু সম্প্ৰসাৰণ কৰি আহিছিল বুলি কোৱা হয়। শঙ্কৰদেৱৰ জীয়ৰী নাতিৰ ফালৰ পৰাও কেইবাখনো সত্ৰ আহিছিল। এই সত্ৰসমূহ শঙ্কৰদেৱৰ বংশৰ পুৰুষানুক্ৰমে অহা বুলি ধৰি এই থুলটিৰ নাম 'পুৰুষ সংহতি' হৈছে। আন এচাম লোকৰ মতে পৰম ব্যক্তিত্বসম্পন্ন

লোক পুৰুষোত্তম ঠাকুৰৰ নাম অনুসৰিয়ে এই সংহতিৰ নাম ‘পুৰুষ সংহতি’। যিহেতু শঙ্কৰদেৱৰ বংশৰ পৰাই এই সংহতিৰ প্ৰতিষ্ঠা হয় সেইবাবে শঙ্কৰদেৱৰ লগত এই সংহতিৰ প্ৰত্যক্ষ সম্পৰ্ক নুই কৰিব নোৱাৰি।

মথুৰা দাস বুঢ়া আতা আৰু গোপাল মিশ্ৰৰ লগত চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰৰ মনোমালিন্য হৈছিল আৰু তেতিয়াৰ পৰা মথুৰাদাস বুঢ়াআতাৰ সহযোগীসকল ফালৰি কাটি যায়। ইয়াৰ ফলতে সৃষ্টি হয় ‘নিকা বা নিষ্ঠা সংহতি’ৰ। প্ৰথম অৱস্থাত মথুৰাদাস বুঢ়াআতা আৰু তেওঁৰ সহযোগীসকল পুৰুষসংহতিৰ ভিতৰুৱা আছিল। এওঁলোক নিকা সংহতিত অহাৰ পাছত কমলাবাৰীৰ বদলা পদ্মআতা আৰু ৰামচৰণ ঠাকুৰৰ বংশৰ দুই এখনি সত্ৰও যোগ হয়। নিকা সংহতিৰ সত্ৰসমূহে মাধৱদেৱক গুৰু আৰু শঙ্কৰদেৱক গুৰুৰো গুৰু পৰমগুৰু বুলি মানে। এই মনোভাৱৰ পৰাই এই সংহতিৰ সৃষ্টি হোৱা বুলি ক’ব পাৰি। বাহ্যিক আচাৰ-অনুষ্ঠান আৰু ধুতি-নীতিৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰা আৰু কেৱলীয়া প্ৰথা গ্ৰহণ কৰাটো নিকা সংহতিৰ বিশেষত্ব স্বৰূপ।

গোপাল আতাৰ লগত গুৰুনাতি দুজনাৰ কিবা কথাত মনোমালিন্য ঘটিছিল। গোপাল আতাৰ সংগৰ ভকতে গোপাল আতাক এবাৰ ‘মহাপুৰুষ’ বুলিছিল। এই কথাত গুৰু নাতি দুজনা বাৰুকৈ অসন্তুষ্টি বোধ কৰে। মাধৱদেৱেও কিবা কথাত গোপাল আতাক আগতেই এৰা বুলি কয়। ফলত গোপাল আতা ফালৰি কাটিবলগীয়া হয়। পিছলৈ গোপাল আতাৰ লগত হেঙুলীয়া যদুমনি লগ লাগে। আনহাতে গুৰুজনাৰ দিনতে ভাগৱত মতান্তৰে ধাতু তাম্ৰক্ষৰী পুথিৰ সন্দৰ্ভত অনিৰুদ্ধদেৱৰ সংগ গুৰুজনাই ত্যাগ কৰিছিল বাবে অনিৰুদ্ধদেৱৰ পৰা বঢ়া সত্ৰসমূহো গোপাল আতাৰ লগত লগ হয়। গোপাল আতাৰ লগত হেঙুলীয়া যদুমনি আৰু অনিৰুদ্ধদেৱ এক হৈ এটা বেলেগ পন্থৰ দৰে হয় আৰু ইয়াৰ পৰাই এই সংহতিৰ নাম কাল সংহতি হয়।

এনেদৰেই মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰয়াণৰ পাছত সম্প্ৰদায় আৰু আচাৰভেদে অসমৰ সত্ৰসমূহ বিভিন্ন সংহতিত বিভক্ত হয়। গুৰু, দেৱ, নাম, ভকত এই চাৰি বস্তুৰ ভিত্তিৰ আধাৰত সত্ৰভেদে মূল সংহতিসমূহে দিয়া প্ৰাধান্য ক্ৰমে—

ব্ৰহ্ম সংহতি ঃ এই সংহতি ব্ৰাহ্মণ্য নিয়ম-নীতিৰ ওপৰত প্ৰাধান্য দিয়ে। এই সংহতিৰ প্ৰৱৰ্তক দামোদৰদেৱ আৰু তেওঁৰ সহযোগী হৰিদেৱ। ব্ৰহ্ম সংহতিৰ কেইখনমান সত্ৰ হ'ল— আউনী আটী, দক্ষিণপাট, গড়মূৰ আৰু কুৰুৱাবাগী।

পুৰুষ সংহতি ঃ পুৰুষ সংহতি ব্ৰহ্ম আৰু নামৰ প্ৰাধান্যৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত সংহতি। এই সংহতিৰ প্ৰৱৰ্ত্তক শঙ্কৰদেৱৰ নাতি-ল'ৰা পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ বুলি জনা যায়। পুৰুষ সংহতিৰ কেইখনমান সত্ৰ হ'ল— নৰোৱা, এলেঙী সত্ৰ, কোৱামৰা, চামগুৰি সত্ৰ।

নিকা সংহতি ঃ নিকা সংহতিত বিশেষভাৱে প্ৰাধান্য দিয়া হয় নাম আৰু ভকতৰ ওপৰত। এই সংহতিৰ প্ৰৱৰ্ত্তক হ'ল বাদুলা পদ্ম আতা আৰু মথুৰাদাস বুঢ়া আতা। নিকা সংহতিৰ কেইখনমান সত্ৰ হ'ল— বৰপেটা, মধুপুৰ, কমলাবাৰী সত্ৰ।

কাল সংহতি ঃ কাল সংহতিৰ সৃষ্টি হৈছিল গুৰুৰ প্ৰাধান্য ওপৰত। এই সংহতিৰ প্ৰৱৰ্ত্তক হ'ল — ভৱানীপুৰীয়া গোপাল আতা। কাল সংহতিৰ কেইখনমান সত্ৰ হ'ল— কালজাৰ, দিহিং, মায়ামৰা, বাঁহবাৰী।

জীৱন ধাৰণৰ প্ৰণালী ভেদে সত্ৰত থকা ভাগ

অসমৰ সত্ৰসমূহৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য একে হ'লেও জীৱন ধাৰণৰ প্ৰণালী অনুসৰি সত্ৰত মূল তিনিটা ভাগ থাকে। সেই তিনিটা ভাগ ক্ৰমে—

উদাস সত্ৰ ঃ উদাস সত্ৰত সত্ৰাধিকাৰ, ডেকাকে ধৰি বৈষ্ণৱ-ভকতসকলে তেওঁলোকৰ সুখ ত্যাগ কৰি আধ্যাত্মিক জীৱনধাৰা পালন কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে — আউনীআটী সত্ৰ, দক্ষিণপাট সত্ৰ, নতুন কমলাবাৰী।

অৰ্থ উদাস সত্ৰ ঃ এনে সত্ৰৰ দুটা ভাগ থাকে। উদাসীন আৰু গৃহস্থী। এই দুটা ভাগ লগ লাগিয়ে হৈছে অৰ্থ উদাস সত্ৰ। সত্ৰৰ মূল সীমাৰ ভিতৰত উদাসীনসকলৰ বাসস্থান থাকে। উদাসীনসকলে উদাস ৰীতি-নীতিৰে আৰু গৃহস্থীসকলে গাৰ্হস্থ্য নিয়মেৰে জীৱন-যাপন কৰে। উদাহৰণ— বৰপেটা সত্ৰ।

গৃহস্থী সত্ৰ ঃ এই সত্ৰৰ ভকত বান্ধৱসকলে সত্ৰত বসবাস কৰিও সম্পূৰ্ণ সাংসাৰিক জীৱন অতিবাহিত কৰিব পাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে গড়মূৰ সত্ৰ।

৫.০৫ সত্ৰৰ পদসমূহ আৰু মূল অংশসমূহ ঃ

সত্ৰৰ পদসমূহ ঃ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে অসমত দি থৈ যোৱা সত্ৰ অনুষ্ঠানটি নিয়াৰিকৈ পৰিচালনা কৰিবৰ বাবে বহুজন কৰ্মকৰ্তা থাকে। সত্ৰ এখনৰ কামকাজ পৰিষ্কাৰকৈ পৰিচালনা কৰিবলৈ মুখ্যতে থাকে এজন সত্ৰাধিকাৰ। সত্ৰাধিকাৰৰ পাছতে বহুজন সদস্য সহযোগী হিচাপে সত্ৰ এখনত ৰখা হয়। এই সদস্যসকলৰ পদসমূহ এনেধৰণৰ—

অধিকাৰ ঃ সত্ৰৰ ধাৰ্মিক আৰু আধ্যাত্মিক দিশৰ মুৰব্বীজনেই হৈছে অধিকাৰ। অধিকাৰৰ প্ৰত্যক্ষ তত্ত্বাৱধানতে দীক্ষা গ্ৰহণ অনুস্থান 'শৰণ' আৰু 'ভজন' অনুষ্ঠিত হয়। সত্ৰৰ অধিকাৰ জনক 'সত্ৰীয়া' বা 'মহন্ত' বুলিও কোৱা হয়।

ডেকা অধিকাৰ ঃ সত্ৰৰ অধিকাৰজনৰ পাছতে ডেকা অধিকাৰৰ স্থান। অৰ্থাৎ ডেকা অধিকাৰজন সহ মুৰব্বী। ক্ষমতা আৰু সন্মানৰ ক্ষেত্ৰতো অধিকাৰৰ পিছতে তেওঁৰ স্থান। অধিকাৰৰ মৃত্যু হ'লে অথবা কোনো কাৰণবশত অধিকাৰজন অনুপস্থিত থাকিলে ডেকা অধিকাৰেই সত্ৰৰ দায়িত্বভাৰ গ্ৰহণ কৰে।

ভকত ঃ ভগৱানক ভক্তি কৰাজনেই ভকত বুলি ক'ব পাৰি, যদিও সত্ৰৰ পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত সহযোগ কৰা ভক্ত সকল সত্ৰৰ চৌহদৰ ভিতৰতে থকা হ'ব লাগে আৰু অবিবাহিত হ'ব লাগে। তেতিয়াহে তেওঁলোকক 'ভকত' বুলি কোৱা হয়। আনহাতে এই ভকতসকল অবিবাহিত হোৱা বাবে এওঁলোকক 'কেৱলীয়া ভকত' বুলিও কোৱা হয়।

শিষ্য ঃ সত্ৰৰ আন আন ভকতসকলক শিষ্য বুলি কোৱা হয়। উক্ত চাৰিপদৰ বিষয়াসকলৰ উপৰিও ডাঙৰ সত্ৰ এখনৰ ব্যৱস্থাপনা আৰু ধৰ্মীয় কাৰ্য সুকলমে চলাবলৈ আৰু বিভিন্ন পদ থাকে। সেই পদসমূহ হ'ল—

বৰ-ভাগতী

বৰ-শ্ৰাৱণী

বৰ-পাঠক

বৰ-নাম লগোৱা

বৰ-গায়ন

বৰ-বায়ন

বৰ-ভাণ্ডাৰী

চাউল-ভঁৰালী

গুৱা-ভাণ্ডাৰী

বৰ-আলধৰা

বৰ-কাকতী

বৰ-মেধী

বৰ-খাটনিয়াৰ

সত্ৰৰ মূল অংশসমূহ ঃ

সত্ৰ ব্যৱস্থা অসমলৈ অনাৰ কালচোৱাত শঙ্কৰদেৱ গুৰুৱে বিশাল ভিত্তিত এই সত্ৰসমূহ স্থাপন কৰা নাছিল যদিও তেওঁৰ পাছত তেৰাৰ শিষ্য, ভকত-বান্ধৱসকলে এই সত্ৰ ব্যৱস্থা এটি বিশাল ৰূপত সজাই তোলে। সত্ৰৰ পৰিসৰ লাহে লাহে বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিলে। সত্ৰৰ পৰিসৰৰ ভিতৰত থকা মূল অংশসমূহ- নামঘৰ আৰু মণিকুট, গুৰুগৃহ, ভঁৰাল, বৈষ্ণৱ-গৃহ, চাৰিহাটা, কৰাপাট, অতিথিশালা, নাট্যশালা, ভোগঘৰ, থানঘৰ আৰু পদশিলা ঘৰ।

নামঘৰ আৰু মণিকুট ঃ সত্ৰ এখনৰ প্ৰায় মাজভাগত পুৱা-পশ্চিমাকৈ থকা নামঘৰ আৰু মণিকুট সত্ৰৰ কেন্দ্ৰবিন্দু। ভক্তসকলৰ প্ৰদক্ষিণৰ বাবে নামঘৰৰ চাৰিওকাষে চালি থাকে। কোনো কোনো সত্ৰত এই চালি মুকলিকৈ থাকে আৰু কোনো কোনো সত্ৰত বেৰি ৰখা হয়। চৈধ্য প্ৰসংগৰ বাবে, ভাগৱত

পাঠৰ বাবে, ভাগৱত ৰখাৰ আসনৰ বাবে, পদ পাঠ কৰাৰ কাৰণে পদৰ আসন আদি সকলোবোৰ নামঘৰৰ মূল খুটাৰ কাষত থাকে। ভাগৱত বা মূৰ্তি ৰাখিবলৈ নামঘৰৰ লগত সংলগ্ন কৰি সুকীয়াকৈ এক পৃথক ঘৰ নিৰ্মাণ কৰা হয়। নামঘৰত প্ৰথমে সিংহাসন প্ৰতিষ্ঠা কৰি তাতে ভগৱত স্থাপন কৰা হয়। প্ৰথমে সিংহাসন প্ৰতিষ্ঠা কৰি তাতে ভাগৱত স্থাপন কৰা হয় আৰু ঈশ্বৰক তাতে উপাসনা কৰা হয়। ভাঁজ দি পৃথককৈ সঁজুৱা হয় বাবে মণিকূটক বৰপেটা, কমলাবাৰী আদি সত্ৰত ভাঁজঘৰ বুলি কোৱা হয়। অষ্ট প্ৰকাৰৰ মূৰ্ত্তিৰ ভিতৰত যিকোনো এবিধ মূৰ্ত্তি সত্ৰৰ মণিকূটত স্থাপন কৰা নিয়ম আছে। এই অষ্ট প্ৰকাৰৰ মূৰ্ত্তি হৈছে— শিলৰ, কাঠৰ, অষ্ট ধাতুৰ, লেপন, লেখন (আখৰ), বালি মাটি, মনৰ কল্পিত আৰু মণিৰে তৈয়াৰী। সাধাৰণতে সত্ৰৰ মণিকূটত শিল, সোণ বা পিতলৰ মূৰ্ত্তি থাকে। নামঘৰৰ সন্মুখত ৰঙালী চ'ৰা থাকে। ৰঙালী চ'ৰা মুকলিকৈ সঁজা থাকে আৰু চিত্ৰ-বিচিত্ৰ ৰূপত সজোৱা এই ৰঙালী চ'ৰাত ধৰ্মীয় বিচাৰ কৰা হয়।

গুৰুগৃহ ঃ সত্ৰৰ সকলো কাম পৰিচালনা আৰু সত্ৰ সংৰক্ষণৰ গধুৰ দায়িত্ব পালন কৰা ব্যক্তিজনেই হ'ল সত্ৰীয়া জীৱনৰ পথ প্ৰদৰ্শক 'গুৰু'। সেইবাবে এইজনা গুৰুক সত্ৰ অনুষ্ঠানত সত্ৰাধিকাৰ নামেৰে আখ্যা দিয়া হয়। সত্ৰৰ সোঁমাজতে থকা নামঘৰৰ মণিকূটৰ কাষতে সত্ৰাধিকাৰক স্থান দিয়া হয়। অৱশ্যে বহু সত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত অন্যান্য বৈষ্ণৱ ভকত বান্ধৱসকলে থকা হাটীৰ লগতে সত্ৰাধিকাৰৰ গৃহ থাকে।

ভঁৰাল ঃ ঈশ্বৰ উপাসনাৰ উপাচাৰসমূহৰ পৰা সত্ৰৰ যাৱতীয় সম্পদ, ভৰণ-পোষণ আদিৰ সামগ্ৰীকে ধৰি সকলোবোৰে সত্ৰৰ ভঁৰালতে ৰখা হয়। ভঁৰালগৃহ সাধাৰণতে সত্ৰৰ মাজত থকা নামঘৰৰ আশে পাশে সজা হয়। সকলো সত্ৰত নাথাকিলেও কোনো কোনো সত্ৰত ভঁৰালগৃহ দুটাকৈ থাকে। এই ভঁৰাল দুটাৰ নাম ক্ৰমে ধন ভঁৰাল আৰু চাউল ভঁৰাল। সত্ৰৰ টকা-পইচা, অলংকাৰ, সোণ-ৰূপ, কাঁহ পিতলৰ বাচন-বৰ্তন, কাপোৰ, গামোচা আদি দান বৰঙণিত পোৱা সকলো সম্পদ ধন-ভঁৰালত জমা থাকে। তেনেদৰে সত্ৰৰ কৰ-বৰঙনি বাবদ ৰাইজৰ পৰা পোৱা আৰু সত্ৰৰ খাট-পাম আদিৰ পৰা অহা ধান-চাউল আদি চাউল ভঁৰালত জমা কৰা হয়।

বৈষ্ণৱ গৃহ চাৰিহাটী ঃ নামঘৰ-মণিকূট স্থানক সন্মুখত লৈ সত্ৰৰ চাৰিওফালে বৈষ্ণৱ ভকত বান্ধৱসকলে শাৰী পাতি থকা নামঘৰৰ সমষ্টিত বাস কৰে। এনেদৰে শাৰীপাতি থকা এই ঘৰৰ সমষ্টি সমূহক একেলগে 'হাটী' বুলি কোৱা হয়। সত্ৰৰ চাৰিওফালে চাৰিটা হাটী থাকে বাবে চাৰিহাটী নামেৰে জনা যায়। এই চাৰিহাটীক পূৱহাটী, পশ্চিমহাটী, উত্তৰহাটী আৰু দক্ষিণহাটী নামেৰে নামকৰণ কৰা হয়। পূৰ্বৰ তুলনাত এই হাটীগৃহবোৰ কিছু সলনি হোৱা দেখা যায়। এখন চালিৰ তলত দীঘল ঘৰ হিচাপে নিৰ্মাণ কৰা পুৰণি এই হাটীগৃহসমূহৰ তুলনাত বৰ্তমান হাটীগৃহসমূহৰ গঠন কিছু পৰিৱৰ্তন কৰি সজা হয়। প্ৰতিটো হাটীৰ অন্তৰ্গত প্ৰতিটো ঘৰক একোটা বহা বুলি কোৱা হয়।

কৰাপাট ঃ সত্ৰলৈ সোমোৱাৰ পথৰ আৰম্ভণিতে থকা তোৰণখনক কৰাপাট বুলি কোৱা হয়। কৰাপাট দুখন থাকে। এখন সত্ৰত সোমোৱা পথৰ আৰম্ভণিতে বহিঃকৰাপাট আৰু সত্ৰৰ ভিতৰলৈ সোমোৱা ঠাইত থকা কৰাপাটখনক অন্তঃকৰাপাট বুলি কোৱা হয়। হাতী, সিংহ, ম'ৰা চৰাই আদিৰ প্ৰতীক চিহ্নৰে কৰাপাট সমূহ সজাই তোলা হয়। অন্তঃকৰাপাটৰে সত্ৰৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰাৰ আগতেই যান-বাহন, পাদুকা আদি বাহিৰতে থৈহে প্ৰৱেশ কৰাৰ নিয়ম আছে।

অতিথিশালা ঃ সত্ৰলৈ অহা অতিথি, ভকত-বৈষ্ণৱসকল থাকিবৰ বাবে অতিথিশালাৰ ব্যৱস্থা সত্ৰসমূহত ৰখা হয়। আনহাতে যিবোৰ সত্ৰত অতিথিশালাৰ ব্যৱস্থা নাথাকে সেইবোৰ সত্ৰত বৈষ্ণৱ বহাবিলাকতে অতিথি থকাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়ে।

নাট্যশালা ঃ সত্ৰসমূহত তিথি, ভাওনা, উৎসৱ-পৰবত কৰিবলগীয়া অনুষ্ঠানসমূহৰ আখৰা কৰিবলৈ নামঘৰৰ লগতে সংলগ্ন এটি গৃহ থাকে। এই গৃহটোকে নাট্যশালা বুলি কোৱা হয়।

ভোগঘৰ ঃ ঈশ্বৰৰ সিদ্ধ ভোগ, নৈবেদ্য আদি প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে সত্ৰসমূহত সুকীয়াকৈ থকা ঠাই বা ঘৰটোকে ভোগঘৰ বোলে।

থানঘৰ ঃ থানঘৰ সত্ৰাধিকাৰসকলৰ স্মৃতিত নিৰ্মাণ কৰা হয়। এই থানঘৰ বহিঃকৰাপাট আৰু অন্তঃকৰাপাটৰ ভিতৰত পথৰ কাষত নিৰ্মাণ কৰা হয়।

পদশিলাঘৰ ঃ মহাপুৰুষ সকলৰ পদ-চিহ্ন আৰু প্ৰয়াত সত্ৰাধিকাৰৰ ব্যৱহৃত বিশেষ সামগ্ৰী ৰখা ঘৰকে পদশিলাঘৰ বোলা হয়। সত্ৰাধিকাৰৰ সন্মানাৰ্থে পদশিলা ঘৰত দৈনিক ধূপ-ধূনা-দ্বীপ প্ৰজ্বলন কৰাৰ নিয়ম আছে।

৫.০৬ অসমৰ আন আন কেইখনমান প্ৰধান সত্ৰ ঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ আৰু বিস্তাৰৰ বাবে সৃষ্টি কৰা সত্ৰসমূহ তেওঁ অসমৰ যিবোৰ ঠাইত গৈছিল সেই ঠাইবোৰত কিছুদিন ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে ৰৈছিল আৰু সেই ঠাইবোৰতে একোখনকৈ সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি গৈছিল। গুৰুজনাৰ তিৰোভাৱ হোৱাৰ পাছত তেৰাৰ পৰম শিষ্য মাধৱদেৱ আৰু আন আন শিষ্যসকলে বিভিন্ন ঠাইত বিভিন্ন সত্ৰ স্থাপন কৰি গুৰুজনাই দি থৈ যোৱা এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰে। অসমত স্থাপন হোৱা এই সত্ৰবোৰৰ ভিতৰত কেইখনমান সত্ৰৰ বিষয়ে তলত আলোচনা কৰা হ'ল—

পাটবাউসী সত্ৰ ঃ (পুৰুষ সংহতি)

বৰপেটা সত্ৰৰ পৰা প্ৰায় ২ কিঃ মিঃ দূৰত্বত এই পাটবাউসী বৈষ্ণৱ সত্ৰখন অৱস্থিত। প্ৰায় ১৯ বছৰ কাল এইখন সত্ৰতে থাকি গুৰু শঙ্কৰদেৱে বিভিন্ন শাস্ত্ৰ ৰচনা কৰিছিল। আহোম-কছাৰীৰ অত্যাচাৰ সহিব নোৱাৰি বিভিন্ন ঠাই ত্যাগ কৰি উজনিৰ পৰা নামনিলৈ ভটিয়াই আহি থাকোতে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে ধৰ্ম প্ৰচাৰো কৰি কৰি আহি আছিল আৰু এনেদৰে আহি আহি নামনিৰ বৰপেটা অঞ্চলৰ কমাৰকুছি পায় তাত এবছৰকাল থাকিছিল। এই এবছৰত গুৰুজনাই নানা অসুবিধাৰ সন্মুখীন হয় লগতে এইটো বছৰতে তেৰাৰ জীয়ৰী বিষ্ণুপ্ৰিয়াৰ মৃত্যু হয়। বিষ্ণুপ্ৰিয়াৰ মৃত্যুত মনৰ দুখত গুৰুজনাই সেই ঠাই ত্যাগ কৰি আন এটা ঠাইলৈ যোৱাৰ কথা ভাবি মাটিৰ সন্ধান কৰাত দুজন ভকতে গুৰুজনাক মাটি দিবলৈ সন্মত হয়। ধনখুন্দা জানৰ পশ্চিমৰ ফালে বৰলজাৰ নামে ঠাইত আহি গুৰু শঙ্কৰদেৱ আৰু ভক্ত সকলে ঠাইডোখৰ পৰিষ্কাৰ কৰি বহাঘৰ, নামঘৰ, মণিকূট, ভকতবাহা আদি সজাই সত্ৰ নিৰ্মাণ কৰে। এই সত্ৰখনেই হ'ল পাটবাউসী সত্ৰ। পাটবাউসী সত্ৰতে গুৰুজনাই বহু শাস্ত্ৰ ৰচনা কৰি ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল।

পাটবাউসী সত্ৰত পালন কৰা তিথিসমূহ ঃ

- শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিৰোধান তিথি
- শ্ৰী শ্ৰী দামোদৰদেৱৰ মৃত্যু তিথি
- ফাকুৱা উৎসৱ

এই তিথিসমূহৰ উপৰিও বিভিন্ন তিথি পাটবাউসী সত্ৰই পালন কৰে।

বৰপেটা সত্ৰ ঃ (নিকা সংহতি)

অসমৰ বৰপেটা চহৰত অৱস্থিত এই বৰপেটা সত্ৰখনৰ প্ৰতিষ্ঠাপক আছিল মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰিয় শিষ্য শ্ৰী শ্ৰী মাধৱদেৱ। ১৫৮৩ খ্ৰীষ্টাব্দত মাধৱদেৱে বৰপেটা সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি মথুৰাদাস বুঢ়াআতাক প্ৰথম সত্ৰাধিকাৰ হিচাপে নিযুক্তি দিয়ে। মাধৱদেৱ নিজেও ৮ বছৰকাল বৰপেটা সত্ৰত আছিল। প্ৰথম অৱস্থাত বৰপেটা সত্ৰখন থান বোলা হৈছিল আৰু কেচাঁ ঘৰৰ আছিল। বৰপেটা সত্ৰৰ তিনিখন বাটচ'ৰা আছে আৰু বাটচৰা কেইখন হ'ল—নহাটি বাটচ'ৰা (পশ্চিম দিশৰ প্ৰৱেশ) উত্তৰ হাটি বাটচ'ৰা (উত্তৰ দিশৰ প্ৰৱেশ) আৰু দক্ষিণহাটী বাটচ'ৰা (দক্ষিণ দিশৰ প্ৰৱেশ)। বাটচ'ৰাৰ দৰে বৰপেটা সত্ৰৰ চৌহদত প্ৰৱেশ কৰিবলৈও তিনিটা প্ৰৱেশ দ্বাৰ আছে। সেই কেইখন হ'ল উত্তৰ দ্বাৰ, দক্ষিণ দ্বাৰ আৰু পশ্চিম দালান। পশ্চিমফালে থকা প্ৰৱেশ দ্বাৰখন মুখ্য বাবে এই দ্বাৰক দালান বোলা হয়। সত্ৰখনৰ চৌহদৰ মাজ-মজিয়াতে অৱস্থিত বৰপেটা কীৰ্ত্তন ঘৰ। শঙ্কৰদেৱ, মাধৱদেৱ আৰু পদ্ম আতাৰ নামৰ সৈতে জড়িত তিনিখনকৈ গুৰুৰ আসন বৰপেটা কীৰ্ত্তনঘৰত দেখা যায়। কীৰ্ত্তন ঘৰৰ ভিতৰত কোনো ধৰণৰ মূৰ্ত্তি নাথাকে।

সত্ৰৰ ভাঁজঘৰ বা মণিকূটত মূল্যৱান বস্তু, মূল্যৱান অলংকাৰ আদি ৰখা হয়। কীৰ্ত্তনঘৰৰ পূৱ দিশত, উত্তৰ-দক্ষিণ অৱস্থানত মণিকূট বা ভাঁজঘৰটি অৱস্থিত। ইয়াৰ উপৰিও বৰপেটা সত্ৰত থকা অংশসমূহ হ'ল—পাটচাং নামে এটি গৃহ য'ত সত্ৰৰ ধৰ্মমূলক আলোচনা কৰা হয়। মঠ গৃহ য'ত শঙ্কৰ -মাধৱৰ

স্মৃতিসমূহ ৰখা হয়, ভাগৱত গৃহ য'ত প্ৰাৰ্থনা কৰা হয় আৰু সন্ধিয়া ভাগৱত পাঠ হয়। সভাঘৰ য'ত সাধাৰণ সভা আদি অনুষ্ঠিত হয়। জগমোহন গৃহ য'ত ভকতসকলৰ সমস্যা আদি আলোচনা কৰা হয়, সত্ৰৰ ভিতৰত থকা ৰংগমঞ্চ য'ত বিভিন্ন ক'লা প্ৰদৰ্শন হয়, সত্ৰৰ উত্তৰ-পশ্চিম কোণত থকা দৌল মণ্ডপ য'ত দৌল উৎসৱ পালন কৰা হয় আৰু কলীয়া ঠাকুৰক ৰখা হয়। এই সমূহৰ উপৰিও মথুৰাদাস বুঢ়া আতাৰ স্মৃতিত এটি ধুনীয়া ঘৰ নিৰ্মাণ কৰা হয় যিটো ঘৰক বুঢ়া আতা ভিতি বোলা হয়।

বৰপেটা সত্ৰত পালন কৰা তিথিসমূহ ঃ

- শঙ্কৰদেৱৰ জন্ম তিথি
- মাধৱদেৱৰ জন্ম তিথি
- শঙ্কৰদেৱৰ তিৰোধান তিথি
- মাধৱদেৱৰ তিৰোধান তিথি
- মথুৰাদাস বুঢ়া আতাৰ তিথি
- দৌল বা দেউল উৎসৱ

এই তিথিসমূহৰ উপৰিও বৰপেটা সত্ৰই পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা অন্য উৎসৱসমূহো পালন কৰি আহিছে।

মধুপুৰ সত্ৰ ঃ (নিকা সংহতি)

পশ্চিমবঙ্গৰ কোচবিহাৰ জিলাত মধুপুৰ সত্ৰ অৱস্থিত। বৰ্তমান কোচবিহাৰ নগৰৰ পৰা প্ৰায় ১০ কিঃমিঃ দূৰত্বত উত্তৰ-পশ্চিম কোণত অৱস্থিত এই মধুপুৰ সত্ৰখন অসমীয়া বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ এখন গুৰুত্বপূৰ্ণ সত্ৰ হিচাপে পৰিগণিত হৈ আহিছে। এই সত্ৰখন বঙলা সংস্কৃতিৰ মাজতে অৱস্থিত হৈয়ো অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ লগতে শঙ্কৰদেৱৰ সৃষ্টি সংস্কৃতি সমূহৰ বৈশিষ্ট্য ৰক্ষা কৰি আহিছে।

১৫৪৭ খ্রীঃত মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে সেই সময়ৰ আহেম ৰজা চুহুংমুং স্বৰ্গদেৱৰ অত্যাচাৰত উজনি ত্যাগ কৰি অসমৰ নামনি অঞ্চলৰ বৰপেটা জিলাৰ অন্তৰ্গত পাটবাউসী নামে ঠাইত বসবাস কৰিব লয়। সেই সময়তে কোচবিহাৰ ৰজা আছিল মহাৰাজ নৰনাৰায়ণ আৰু তেওঁৰ সেনাপতি আছিল তেওঁৰে ভাতৃ বীৰ চিলাৰায়। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ ভাতৃ জগতানন্দৰ জীয়াৰী ভূবনেশ্বৰীৰ ৰূপত মুগ্ধ হৈ মহাৰাজ নৰনাৰায়ণৰ ভাতৃ চিলাৰায়ে বিবাহ কৰালে আৰু বিবাহৰ পিছতে ভুৱনেশ্বৰীৰ কণ্ঠত শঙ্কৰদেৱৰ ৰচিত বৰগীত শুনি চিলাৰায়ে গুৰুজনাক কোচবিহাৰলৈ মাতি আনিলে। গুৰুজনা কোচবিহাৰ অহাৰ পাছতে চিলাৰায়ে গুৰুজনাৰ ওচৰত শৰণ লয়। কোচবিহাৰৰ সময়ছোৱাতে বৃন্দাৱনী বস্ত্ৰ বনাই ৰাজসভাত প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু তাৰ পাছতে চিলাৰায়ে গুৰু শঙ্কৰদেৱৰ বাবে ফুলবাৰীত এখন সত্ৰ পাতি দিয়ে। পূৰ্ব্বতে এই সত্ৰৰ নাম ফুলবাৰী সত্ৰ আছিল কিন্তু পিছলৈ এই নাম সলনি হৈ মধুপুৰ সত্ৰ হ'ল। বহুতো ঘাত-প্ৰতিঘাতৰ মাজেৰে মধুপুৰ সত্ৰ পাৰ হোৱাৰ পথত অৱনতি ঘটিছিল যদিও পুনঃনিৰ্মাণ কৰি এই সত্ৰখন সজীৱ কৰি তোলা হয়।

মধুপুৰ সত্ৰৰ দহ মুকুট ঃ

মধুপুৰ সত্ৰৰ আন এটি নাম হ'ল 'দহ মুকুটৰ থান'। ইয়াৰ আঁৰত থকা কাৰণটো হ'ল—কথিত আছে যে মধুপুৰ সত্ৰত দহজন মুক্ত পুৰুষে বাস কৰিছিল। এই দহ পুৰুষৰ পৰায়ে ক্ৰম অনুসৰি এজন এজনকৈ মধুপুৰ সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ হৈছিল। গোপীনাথ আতৈ পুনৰ নিৰ্মাণ কৰা মধুপুৰ সত্ৰৰ যেতিয়া সত্ৰাধিকাৰ হিচাপে আছিল তেতিয়া তেওঁ ভকত সকলৰ লগত আলোচনা কৰি পুৰণি চিহ্নমতে সেই একে ক্ৰমে মুক্ত দহ পুৰুষৰ বাসস্থানবোৰ সাজি তাত বন্তি জ্বলাই স্মৃতি ৰক্ষা কৰে।

দহ মুকুটৰ তালিকা—

ক) পূৱহাটীত— চিত্ত মুকুটৰ ভিটি ঃ

১) চেৰেঙ্গীয়া শ্ৰী ৰাম আতৈ, ২) ন-শিকাৰ পো ৰাম আতৈ

খ) উত্তৰ পূৱহাটীত— জীৱন মুকুটৰ ভিটি ঃ

৩) শ্ৰী ৰাম আতা, ৪) হৰিহৰ আতা

গ) উত্তৰ হাটীত— পৰম মুকুতৰ ভিটি ঃ

৫) জনাৰ্দন আতৈ, ৫) গোপাল আতৈ

ঘ) দক্ষিণ হাটীত— হিয়াৰ মুকুটৰ ভিটি ঃ

৭) বুঢ়ীৰ পো গোবিন্দ আতৈ, ৮) বুঢ়া জয়ানন্দ আতৈ

ঙ) পশ্চিম হাটীত— বন্ধন মুকুটৰ ভিটি ঃ

৯) বৰ বৈকুণ্ঠ আতৈ, ১০) বৰ তুলসীৰাম আতৈ

মধুপুৰ সত্ৰৰ গঠনত পাঁচটা প্ৰধান অংশ আছে। সেইকেইটা হ'ল—

- কীৰ্ত্তন ঘৰ
- মণিকূট বা ভাঁজঘৰ
- গুৰুগৃহ বা পূৰ্ব্বদ্বাৰী ঘৰ
- চাৰিহাটী
- বাটঘৰ বা বাটচ'ৰা

মধুপুৰ সত্ৰত পালন কৰা বিভিন্ন তিথি-উৎসৱ সমূহ ঃ

- মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ জন্মজয়ন্তী
- বুঢ়ীৰ পো গোবিন্দ আতৈৰ তিথি (মুখ্য তিথি)
- শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিৰোধান তিথি
- শ্ৰীশ্ৰী মাধৱদেৱৰ তিৰোধান তিথি
- ৰাস মহোৎসৱ
- দৌল উৎসৱ
- আন আন আতাসকলৰ তিথিও অনুষ্ঠুপীয়াকৈ পতা হয়।

কমলাবাৰী সত্ৰ ঃ (নিকা সংহতি)

কমলাবাৰী সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাপক হ'ল মহাপুৰুষ শ্ৰী শ্ৰী মাধৱদেৱৰ প্ৰিয় শিষ্য বদুলা আতা। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱেৰ আজ্ঞাত বাদুলা আতাক মাধৱদেৱৰ গাৰ বদ্বল দি ধৰ্মপ্ৰচাৰ কৰিবলৈ দিছিল আৰু সেই মৰ্মে বদুলা পদ্ম আতা নামেৰে পৰিচিত আছিল। বদুলা পদ্ম আতাৰ প্ৰকৃত নাম আছিল কমলাকান্ত আতা। কমলাবাৰী সত্ৰখন মুখ্যতে চাৰিভাগত বিভক্ত— মূল কমলাবাৰী, উত্তৰ কমলাবাৰী, মধ্য কমলাবাৰী আৰু নতুন কমলাবাৰী সত্ৰ। ভাৰতৰ ভিতৰত বৃহত্তম নদীদ্বীপ অসমৰ মাজুলীত অৱস্থিত এই কমলাবাৰী সত্ৰ। বৃহৎ অঞ্চলৰ কমলাবাৰী সত্ৰৰ চৌহদৰ ভিতৰত বছৰ বছৰ ধৰি সংস্কৃতি, শিল্প, সাহিত্য, ধ্ৰুপদী নৃত্য আদিৰ অধ্যয়ন চলি আহিছে। সত্ৰীয়া নৃত্যৰ প্ৰাৰম্ভণি শিক্ষা মাটি-আখৰাৰ বাবে কমলাবাৰী সত্ৰ বিশেষভাৱে বিখ্যাত। কমলাবাৰী সত্ৰৰ পৰিৱেশ গছ-গছনি, জলজ উদ্ভিদ আৰু ঘাঁহেৰে আবৃত। সত্ৰখনৰ পৰিৱেশে মাজুলী অঞ্চলৰ বৈচিত্ৰ্য মনোমোহা কৰি ৰাখিছে।

নামঘৰ, মণিকূট, বহা ঘৰ, সংগ্ৰহালয়, কোষাগাৰ, অতিথিশালা আদি বিভিন্ন অংশ কমলাবাৰী সত্ৰত দেখিবলৈ পোৱা যায়। সত্ৰৰ কাৰ্যালয় আৰু সত্ৰাধিকাৰৰ বাসগৃহ সত্ৰৰ পূৱ দিশত অৱস্থিত আৰু সত্ৰাধিকাৰৰ বাসগৃহৰ কাষতে সত্ৰৰ বস্তু সংৰক্ষণ কৰি ৰখা কোঠাটো অৱস্থিত। সকলো দিশৰে পৰা পৰিপূৰ্ণ কমলাবাৰী সত্ৰত সত্ৰীয়া প্ৰশিক্ষণ লোৱা শিল্পী আৰু শিষ্যসকলে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত অনুষ্ঠান পৰিৱেশন কৰি আহিছে।

কমলাবাৰী সত্ৰৰ তিথি পৰৱ—

- শঙ্কৰদেৱৰ জন্ম তিথি
- মাধৱদেৱেৰ জন্ম তিথি
- শঙ্কৰদেৱেৰ তিৰোধান তিথি
- সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠা দিৱস

- দৌল উৎসৱ
- দোমাহী

এই তিথি-পৰ্বসমূহৰ বাহিৰেই কমলাবাৰী সত্ৰই সত্ৰীয়া নৃত্য, গীত-বাদ্য, ভাওঁনা, নাম-প্ৰসঙ্গ আদি বিভিন্ন অনুষ্ঠান কৰি আহিছে।

বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ ঃ (পুৰুষ সংহতি)

বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ গোৱালপাৰা জিলাত অৱস্থিত। গোৱালপাৰাৰ অভয়পুৰী চহৰৰ পৰা পশ্চিম দিশেৰে ১২ কিঃমিঃ দূৰত্বত এইখন সত্ৰৰ স্থান। অন্য এক পথ হ'ল গোৱালপাৰাৰ পৰা উত্তৰে ১৪ কিঃ মিঃ দূৰত্বত নয়াগাঁওৰ তামৰঙা আৰু কমৰা বিলৰ কাষত বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ অৱস্থিত। পোন প্ৰথমে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে তেৰাৰ নাতি ল'ৰা চতুৰ্ভুজক লগত লৈ বিষ্ণুপুৰত অৱস্থিত ঘৰসিয়া নামৰ ঠাইডোখৰত কিছুদিন থাকি ধৰ্ম বিষয়ক আলোচনা কৰিছিল। কিছুদিন ঘৰসিয়াত থকাৰ পাছত শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে সেই ঠাইৰ পৰা অন্য ঠাইলৈ যাবলৈ ওলোৱাৰ সময়ত তেৰাৰ লগত অহা নাতি ল'ৰা চতুৰ্ভুজক ঘৰসিয়াতে কিছুদিন থাকি তাতে সুন্দৰ ঠাই এডোখৰ চাই স্থায়ীভাৱে সত্ৰ এখন নিৰ্মাণ কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে আৰু গুৰুজনাৰ আদেশমৰ্মে চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰে ঘৰসিয়াৰ ওচৰৰে ঠাই বিষ্ণুপুৰত সত্ৰ স্থাপন কৰিলে। সেই সময়ত বিষ্ণুপুৰ ঠাইডোখৰ অটব্য হাবি আছিল বাবে চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰে তেওঁলোকৰ লগত অহা কেইজনমান উদাসীন আৰু গৃহী ভকতক লগত লৈ ঠাইডোখৰ পৰিষ্কাৰ কৰি সত্ৰ স্থাপন কৰে আৰু উদাসীন, গৃহী ভকতসকলে হাটীপাতি বাস কৰিবলৈ ধৰে। গুৰুজনাৰ আদেশত চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰে বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ স্থাপন কৰিছিল ষোড়শ শতাব্দীৰ শেষৰ ফালে নাইবা সোতৰশ শতাব্দীৰ প্ৰথম ভাগত।

১৬৩৫ খ্ৰীঃত আবদুৰ চালামে অসমত আক্ৰমণ কৰি মণিকূট, কীৰ্ত্তন ঘৰ, হাটীবাহীৰে পৰিপূৰ্ণ বিষ্ণুপুৰ সত্ৰত জুই লগাই দি লুটপাত কৰে লগতে চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰকো বঙ্গৰ নৱাবে ধৰি নি টকা-পইচা লুটপাত কৰি অত্যাচাৰ কৰে যাৰ ফলত বিষ্ণুপুৰ সত্ৰত দুৰ্যোগ নামি আহে। ইয়াৰ উপৰিও বিভিন্ন প্ৰাকৃতিক দূৰ্যোগৰ ফলতো সত্ৰখন ধ্বংসমুখী হয় যদিও চৰকাৰৰ কিছু সহায়-সহযোগত বিষ্ণুপুৰ সত্ৰ

এতিয়ালৈ বৰ্তি আছে। বিষ্ণুপুৰ সত্ৰৰ ভঁাজঘৰত অকল পূজ্য দেৱতাৰ সামগ্ৰীসমূহ ৰখা হয়। মণিকূটটো কীৰ্ত্তনঘৰ আৰু ভঁাজঘৰৰ পৰা দূৰত ৰাখি তাত অন্য পুৰণি সামগ্ৰীসমূহ ৰখা হয়। দলৈ মণ্ডপ আৰু গজেন্দ্ৰ নাৰায়ণ পুথিভঁৰালটো বিষ্ণুপুৰ সত্ৰৰ চৌহদৰ বাহিৰত অৱস্থিত। বিষ্ণুপুৰ সত্ৰৰ আৰ্থিক অৱস্থা অতি শোচনীয় হ'লেও অতি গাম্ভীৰ্যতাৰে বিভিন্ন তিথি-উৎসৱসমূহ পালন কৰি আহিছে।

বিষ্ণুপুৰ সত্ৰত পালন কৰা তিথি-উৎসৱসমূহ—

- শঙ্কৰদেৱৰ তিৰোভাৱ তিথি
- শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ জন্ম জয়ন্তী তিথি
- কালিন্দী আইৰ তিৰোভাৱ তিথি
- পুৰুযোত্তম ঠাকুৰৰ তিৰোভাৱ তিথি
- চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰৰ তিৰোভাৱ তিথি
- শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মাষ্টমী
- দৌল যাত্ৰা

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰচাৰৰ অৰ্থে গুৰুজনাৰে সৃষ্টি থান-সত্ৰসমূহ পিছৰ বৈষ্ণৱ-ভকত শিষ্যসকলে চাৰি সংহতিত বিভাজিত কৰি অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে বিভিন্ন সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে। ওপৰত উল্লেখ কৰা পাঁচখন প্ৰধান সত্ৰৰ বাহিৰেও অসমত থকা চাৰি সংহতিৰ সত্ৰসমূহৰ সংখ্যা তলত দিয়া ধৰণৰ—

ক) পুৰুষ সংহতি = ২৫১ খন

খ) নিকা সংহতি =১০৩ খন

গ) ব্ৰহ্ম সংহতি =১৭০ খন

ঘ) কাল সংহতি =১১৬ খন

৫.০৭ অসমৰ আন আন থান-সত্ৰসমূহৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব ঃ

নগাঁও জিলাৰ অন্তৰ্গত বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা ঠাইখনতে জন্ম হৈছিল ঈশ্বৰৰূপী মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ। পঞ্চাদশ শতিকাৰ আশে পাশে জন্ম লোৱা এইজনা মহাপুৰুষে বৰদোৱাখন দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠৰ ৰূপত সজাই তুলিছিল। গুৰুজনাই তেৰাৰ জন্মস্থানতে নিৰ্মাণ কৰিছিল প্ৰথমখন থান, যিখন থান বৰদোৱা থান নামেৰে পৰিচিত। মহাপুৰুষ জনাৰ জন্মস্থান আৰু তেওঁৰ প্ৰথম নিৰ্মিত থান হিচাপে অসমৰ জনসাধৰণে বৰদোৱা থানক পবিত্ৰ তীৰ্থস্থান হিচাপে মানি আহিছে অসমৰ আন আন থান-সত্ৰসমূহৰ কিছুমান তেৰাৰ শিষ্য মাধৱদেৱৰ লগতে অন্য শিষ্যসকলে নিৰ্মাণ কৰিছিল। শিষ্যসকলে স্থাপন কৰা থান-সত্ৰসমূহৰ নিয়ম-নীতিসমূহৰ কিছু সাল-সলনি দেখা যায়। বৰদোৱা থানত পূৰ্বতে গুৰুজনাই যিদৰে ৰীতি-নীতিৰে থান চলাইছিল সেই ৰীতি-নীতিসমূহ সময়ৰ লগে লগে কিছু-সলনি হ'লেও প্ৰায়বোৰ নিয়ম থানখনে ধৰি ৰখা দেখা যায়।

গুৰুজনাই কছাৰী-আহোম ৰজাৰ অত্যাচাৰত বৰদোৱা এৰি বিভিন্ন ঠাই ঘূৰি ঘূৰি ধৰ্মপ্ৰচাৰ কৰোতে ঠায়ে ঠায়ে থান-সত্ৰ পাতিছিল। সেই সত্ৰসমূহৰ ভিতৰত কিছুমান সত্ৰ ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হ'ল আৰু আন আন বহুতো সত্ৰ আৰ্থিকভাৱে সবল নহয়। এই ক্ষেত্ৰত বৰদোৱা থানৰ স্থান উন্নত। গুৰুজনাৰ তিৰোধানৰ পিছত বৰদোৱা থানৰো অৱস্থা ধ্বংসমুখী দিশত আছিল যদিও বিষ্ণুপুৰ সত্ৰৰ পৰা তেৰাৰ নাতি ল'ৰা চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰৰ ভাৰ্য্যা আই কনকলতা আৰু দামোদৰদেৱ আতা বৰদোৱালৈ আহি থানখন পুনৰ উদ্ধাৰ কৰে। প্ৰথম অৱস্থাত বৰদোৱা থানৰ বিভাজন নাছিল যদিও পিছলৈ কিছু বাক্ বিতণ্ডাৰ ফলত বৰদোৱা থানখন দুটা ভাগত বিভাজন হৈ পৰে। আই কনকলতা পৰিয়ালৰ ফালৰ পৰা শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি সত্ৰ নাম দিয়া হয় আৰু ৰামৰামৰ শিষ্য দামোদৰদেৱৰ ফালৰ পৰা শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰৰ সৃষ্টি হয়। সেই সময়ত দুয়োখন সত্ৰই নিজা নিজা নিয়মত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰে সত্ৰ পৰিচালনা কৰি আছিল যদিও বহু বছৰৰ পাছত হলধৰ ভূএগাঁ, মতিৰাম বৰা প্ৰমুখ্যে কেইজনমান বিশিষ্ট্য ব্যক্তিয়ে দুয়োখন সত্ৰকে একেলগ কৰে। তেতিয়াৰ পৰা আজিলৈ দুয়োখন সত্ৰৰ সহযোগত বৰদোৱা থান পৰিচালিত হৈ আহিছে। উল্লেখযোগ্য যে বৰদোৱা থানৰ কীৰ্ত্তনঘৰত নিতৌ হোৱা চৈধ্য প্ৰসংগভাগ এদিন যদি শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি

সত্ৰই কৰে দ্বিতীয় দিনত শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰই কৰে। বৰদোৱা সত্ৰত পালন কৰা তিথি-পৰ্বৰ সমূহো এনেদৰে ভগাই লৈ দুয়োখন সত্ৰই মিলিজুলি পালন কৰি আহিছে।

বৰদোৱা থানখন চলাবৰ বাবে শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি সত্ৰ আৰু শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ দুয়োজনে কেইটামান পদ বাচনি কৰি তাত কেইজনমান উপযুক্ত ভকতক নিযুক্ত কৰি দিয়ে। এই পদসমূহ হ'ল— ১) নাম লগোৱা, ২) গায়ন, ৩) বায়ন, ৪) দেউৰী আৰু ৫) পালি-দেউৰী। আনহাতে বৰদোৱা থানত আন এটা পদ আছে। এই পদটো হ'ল 'হাঁটীমতা'। হাঁটীমতাই সেই অঞ্চলৰ যিকোনো দোষীক দোষৰ পৰা মুক্তি দিবলৈ জৰিমনা দিবলৈ আদেশ দিয়ে। এই অৰ্থত বৰদোৱা থানে আদালতৰ কামো কৰা দেখা যায়। (সাক্ষাৎকাৰ দিলীপ চন্দ্ৰ গোস্বামী)

অসমৰ আন আন সত্ৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰদোৱা থানৰ গুৰুত্ব অধিক বুলি ধাৰণা কৰা হয়। কাৰণ বৰদোৱা থানতে গুৰুজনাৰ ৫৫ বছৰ পাৰ হৈ যায় আৰু ইয়াতেই গুৰুজনাই নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পাতনি মেলিছিল। তেৰাৰ এই ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে সৃষ্টি কৰা নাট-ভাওঁনা, গীত আদিৰ স্মৃতি বৰদোৱা থানতে সংৰক্ষিত। গুৰুজনাই সেই সময়ত ভাওঁনাত ব্যৱহাৰ কৰা মুকুট আৰু মুখা এতিয়া নাই যদিও সেইবোৰৰ আলম লৈ তৈয়াৰ কৰা মুকুট আৰু মুখা বৰদোৱা থানত দেখিবলৈ পোৱা যায়। নৃত্যৰ আৰম্ভণি গুৰুজনাই ভাওঁনাৰ মাজেৰেই আৰম্ভ কৰিছিল বৰদোৱা থানত। গীতৰ আৰম্ভণিও বৰদোৱা থানতেই কৰিছিল। ভাওঁনাত গুৰু শঙ্কৰে ব্যৱহাৰ কৰা নৃত্য-গীতৰ আভাষ লৈহে তেৰাৰ প্ৰিয় শিষ্য মাধৱদেৱে পিছলৈ গুৰুৰ আদেশত নৃত্য-গীত সমূহ ৰচনা কৰিছিল। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে দি থৈ যোৱা সংস্কৃতি, সাহিত্য, শিল্প আদি সকলোৰে আৰম্ভণি বৰদোৱা থানতে কৰিছিল। সাঁচিপাতৰ কাগজ, শিলিখাৰ চিয়াহী (মুহি), ব্ৰজাৱলী ভাষাৰ সৃষ্টিৰে গুৰুজনাই বৰদোৱা থানক উচ্চ স্থান দি থৈ গ'ল। মহাপুৰুষজনাৰ সৃষ্টি আৰু স্মৃতিসমূহ বৰদোৱা থানৰ কৰ্তৃপক্ষই সংৰক্ষিত কৰি ৰাখিছে। (সাক্ষাৎকাৰ-ৰঞ্জিত মহন্ত, অৱসৰপ্ৰাপ্ত অভিযন্তা)

বৰ্তমান বৰদোৱা থানৰ দুয়োখন সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ দুজনাৰ নাম হ’ল—

১) শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি সত্ৰ— যোগেন্দ্ৰ নাথ দেৱ মহন্ত

২) শ্ৰীশ্ৰী নৰোৱা সত্ৰ — অম্লান জ্যোতি দেৱ গোস্বামী

পাদটিকা ঃ

১) দ্বিজেন্দ্ৰ নাথ ভকত ঃ সত্ৰৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্তি, পৃষ্ঠা-১

২) দ্বিজেন্দ্ৰ নাথ ভকত ঃ সত্ৰৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্তি, পৃষ্ঠা-২

ফলাফল

ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাৰ আলোনাৰে বিষয় হিচাপে লোৱা '**বৰদোৱা থানৰ ঐতিহ্য আৰু বৰ্তমান ঃ এক ঐতিহাসিক অৱলোকন**'ৰ দ্বাৰাই বৰদোৱা থানৰ বিষয়ে বহলভাৱে জানিব পৰা গৈছে। বিশেষকৈ পূৰ্বতে থকা গৱেষণাৰ পৰা বৰদোৱা থানৰ চৈধ্য প্ৰসংগৰ কথা জনা হৈছিল যদিও থানখনৰ ভাদ মাহত হোৱা ওঠৰ প্ৰসংগৰ কথা জনা হোৱা নাছিল। বৰদোৱা থানৰ ঐতিহাসিক সম্পদ টেম্বুৱানী জানৰ সৈতে সতী ৰাধিকাৰ যি সম্পৰ্ক সেই কথাও এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাৰ জৰিয়তে জানিব পৰা গ'ল। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ কালচোৱাত বৰদোৱা অঞ্চলত চলিত তিনি প্ৰকাৰৰ লিপি সম্পৰ্কে বৰদোৱা থানৰ বহুজন অভিজ্ঞ ব্যক্তিৰ সাক্ষাৎকাৰৰ মাধ্যমেৰে অৱগত হোৱা হ'ল। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ আদৰ্শেৰে সমগ্ৰ অসমতে প্ৰচাৰ আৰু বিস্তাৰ হোৱা নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম বা একশৰণ হৰিনাম ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত তেৰাৰ দ্বাৰাই নিৰ্মিত বৰদোৱা থানে গুৰুত্বপূৰ্ণ অৱদান আগবঢ়াই আহিছে। গুৰুজনাৰ স্মৃতিৰ সম্পদসমূহ সুকলমে সংৰক্ষণ কৰি ৰখাৰে পৰা তিনি বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি ভকতসকলে চৈধ্য প্ৰসংগ, ওঠৰ প্ৰসংগ, গায়ন-বায়নলৈকে যিবোৰ প্ৰকৃত নিয়মেৰে গুৰু শঙ্কৰে বৰদোৱা থানক বান্ধি থৈ গৈছিল সেই নিয়মসমূহৰ কিছু সাল-সলনি হ'লেও প্ৰায়খিনি নিয়ম-নীতি দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠ শ্ৰীশ্ৰী বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা থানে ধৰি ৰাখিবলৈ সক্ষম হৈছে বুলি জানিব পাৰি এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰাত উপকৃত হ'ব পৰা গ'ল লগতে নতুন প্ৰজন্মই বৰদোৱা থানৰ বিষয়ে এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণাৰ জৰিয়তে জানিব পাৰিব বুলি আশা কৰা হ'ল।

সামৰণি

পৃথিৱীত ধৰ্মতকৈ যেতিয়া অধৰ্মৰ স্থান বৃদ্ধি পায় সেই সময়তে যুগে যুগে একো একোজন ভগৱানৰ অৱতাৰ পৃথিৱীলৈ আহে। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ ক্ষেত্ৰতো এই কথা নুই কৰিব নোৱাৰি। গুৰুজনাৰ আবিৰ্ভাৱৰ সময়ছোৱাত অসমত হোৱা ব্যভিচাৰ, অধৰ্ম আদি নাশ কৰিবলৈহে যেন গুৰু শংকৰৰ জন্ম হৈছিল সেই কথা তেৰাৰ সৃষ্টি নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মাজেৰ পৰিচিত। ভাৰতবৰ্ষ তথা অসমত পূৰ্বতে চলি অহা বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰে আভাস লৈ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পাতনি মেলা গুৰুজনাৰ জন্মস্থান বৰদোৱাতে প্ৰথমখন থান প্ৰতিষ্ঠা কৰি জাতি-ধৰ্ম, উচ্চ-নীচ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকক একগোট কৰি সমগ্ৰ অসমত আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল। শংকৰ গুৰুজনাৰ এই আলোড়নৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা অসমৰ নামঘৰ, থান-সত্ৰসমূহেও তেৰাৰ এই সৃষ্টিৰাজিক সংৰক্ষিত কৰি ৰাখিছে। বৰদোৱা থানতে গুৰুজনাই নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পাতনি মেলি সৃষ্টি কৰা নাট সমূহৰ পৰাই পাতনি মেলিছে সত্ৰীয়া বা শংকৰী নৃত্যৰ। তেৰাৰ সৃষ্টি নাটসমূহত থকা নৃত্যৰে আভাষ লৈ গুৰুজনাৰ শিষ্য মাধৱদেৱেও পিছৰছোৱা আগবঢ়াই নিছিল। শংকৰদেৱৰ সময়ছোৱাত এই নাট, গীত, নৃত্যসমূহ ঈশ্বৰ ভক্তি অৰ্থত পৰিৱেশন হৈছিল যদিও পিছলৈ এই সমূহ সংস্কৃতি মঞ্চলৈ আহিল আৰু এতিয়াৰ সময়ত পৰিৱেশ্য ক'লাৰ এটি বিশাল অংশ হৈ পৰিল। থান-সত্ৰসমূহেও এই ক্ষেত্ৰত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। শংকৰদেৱৰ বিশাল সৃষ্টিৰাজিক থান-সত্ৰসমূহে ইচ্ছুকসকলক প্ৰশিক্ষণ দিয়াই জীয়াই ৰাখিছে। সময়ৰ লগে লগে গুৰুজনাৰ সৃষ্টি সমূহত যি নিয়ম-নীতি আছিল সেয়া কম-বেছি পৰিমাণে ফালৰি কাটিলেও থান-সত্ৰসমূহে পৰম্পৰাগত বজাই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰি আহিছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী

১) দেৱ মহন্ত, যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ঃ কীৰ্ত্তন ঘৰ, প্ৰকাশকৰ নাম আৰু সময় উল্লেখ নাই।

২) দেৱ মহন্ত, যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ঃ শ্ৰীশ্ৰী বটদ্ৰৱা থানৰ কীৰ্ত্তন ঘৰত পৰিৱেশন কৰা চৈধ্য প্ৰসঙ্গ প্ৰণালী, প্ৰকাশক ঃ যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ মহন্ত, প্ৰথম প্ৰকাশ, আগষ্ট, ২০২৩।

৩) দেৱ গোস্বামী, ড০ কেশাৱানন্দ ঃ সত্ৰ সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা, প্ৰকাশক ঃ অনন্ত হাজৰিকা, বনলতা, পাণবজাৰ, প্ৰথম সংস্কৰণ ঃফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৭৩।

৪) দেৱ মহন্ত, যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ঃ দ্বিতীয় বৈকুণ্ঠ বটদ্ৰৱাৰ ইতিবৃত্তি, প্ৰকাশৰ নাম উল্লেখ নাই, ফেব্ৰুৱাৰী, ২০২১।

৫) দেৱ বৰদলৈ, ৰাহুল ঃ ৰাধিকা, প্ৰকাশ কৈৱৰ্ত সাহিত্য আৰু সাংস্কৃতিক সভা, নগাঁও জিলা সমিতি, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৬ মে’ ২০২২।

৬) নাথ ভকত, ড০ দ্বিজেন্দ্ৰ ঃ সত্ৰৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্তি, প্ৰকাশক সনৎ কুমাৰ ভৌমিক, ধুবুৰী, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৯৬।

৭) বৰা, লক্ষ্মীনন্দন ঃ যাকেৰি নাহিকে উপাম, প্ৰকাশক ঃ নগেন শৰ্মা, জ্যোতি প্ৰকাশন, পাণবজাৰ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৯৩।

৮) বৰুৱা, গিৰিশ ঃ আলিপুখুৰী বৰদোৱা বা বটদ্ৰৱা নাম সম্পৰ্কে বটদ্ৰৱা থানৰ কিছু কথা, প্ৰকাশকৰ নাম উল্লেখ নাই, প্ৰথম প্ৰকাশ, মাৰ্চ ২০২০।

৯) মহন্ত, বাপচন্দ্ৰ ঃ শঙ্কৰদেৱৰ ব্যক্তিত্ব আৰু সত্ৰ-ব্যৱস্থা, প্ৰকাশক ঃ ৰাজেন্দ্ৰ প্ৰসাদ মজুমদাৰ, সচিব, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, প্ৰথম প্ৰকাশ মাৰ্চ, ২০০৫।

১০) হাজৰিকা, ৰেবত কুমাৰ ঃ দৌল স্মৃতিগ্ৰন্থ, সম্পাদনা- ৰেবত কুমাৰ হাজৰিকা, ২০০৫।

সাক্ষাৎকাৰৰ বিশিষ্ট ব্যক্তিসকলৰ তালিকা

১) শ্ৰদ্ধাৰ ইন্দ্ৰমোহন বৰুৱা, প্ৰাক্তন সাধাৰণ সম্পাদক, শ্ৰীশ্ৰী বটদ্ৰৱা পৰিচালনা সমিতি, তাং- ১৮/০৪/২০২৫, সময় ঃ দিনৰ ১২ বজাত।

২) শ্ৰদ্ধাৰ গিৰিশ বৰুৱা, শিক্ষক জাতীয় বিদ্যালয় বটদ্ৰৱা। তাং- ১৮/০৪/২০২৫, সময় ঃ দিনৰ ১ বজাত।

৩) শ্ৰদ্ধাৰ মণ্টু বৰা, গ্ৰন্থাকাৰ, শ্ৰী শ্ৰী বটদ্ৰৱা থান গৱেষণা কেন্দ্ৰ, তাং- ১৮/০৪/২০২৫, সময় ঃ দিনৰ ২ বজাত।

৪) শ্ৰদ্ধাৰ যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ মহন্ত, সত্ৰাধিকাৰ, শ্ৰীশ্ৰী শলগুৰি সত্ৰ, তাং- ০৮/০৬/২০২৫, সময় দিনৰ ৩ বজাত।

৫) শ্ৰদ্ধাৰ ৰঞ্জিত মহন্ত, অৱসৰপ্ৰাপ্ত অভিযন্তা, লেখক, গায়ন-বায়ন, শিল্পকাৰ, তাং- ০৮/০৬/২০২৫, সময় ঃ সন্ধিয়া ৭ বজাৰ পৰা ৰাতি ১০ বজালৈ।

৬) শ্ৰদ্ধাৰ দিলীপ চন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী, অৱসৰপ্ৰাপ্ত শিক্ষক, তাং- ০৮/০৬/২০২৫, সময় ঃ দিনৰ ১১ বজাৰ পৰা ২ বজালৈ।

পৰিশিষ্ট

আলোকচিত্ৰ

কীৰ্ত্তন ঘৰ

মণিকূট

অক্ষয় বন্তি

উত্তৰ পদশিলা

দক্ষিণ পদশিলা

পাটনাদ

নৈমিষা ক্ষেত্ৰ

ৰভাঘৰ

নাটঘৰ

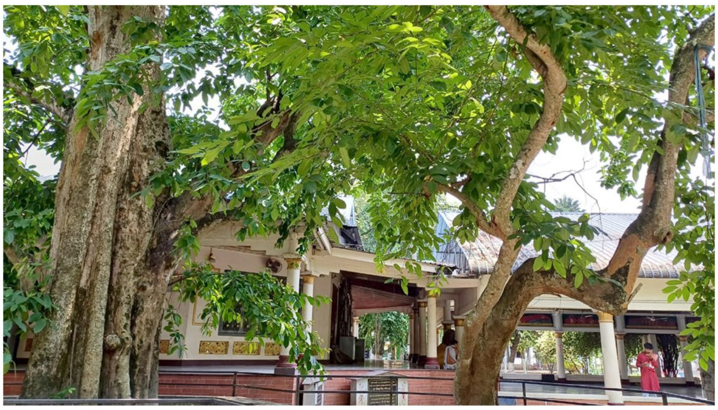

শিলিখা বৃক্ষ

আকাশীগঙ্গা

হাটীবহা

সংগ্ৰহালয়

হাটী পুখুৰী

নৈবেদ্য গৃহ

শান্তিজান

টেম্বুৰানী জান

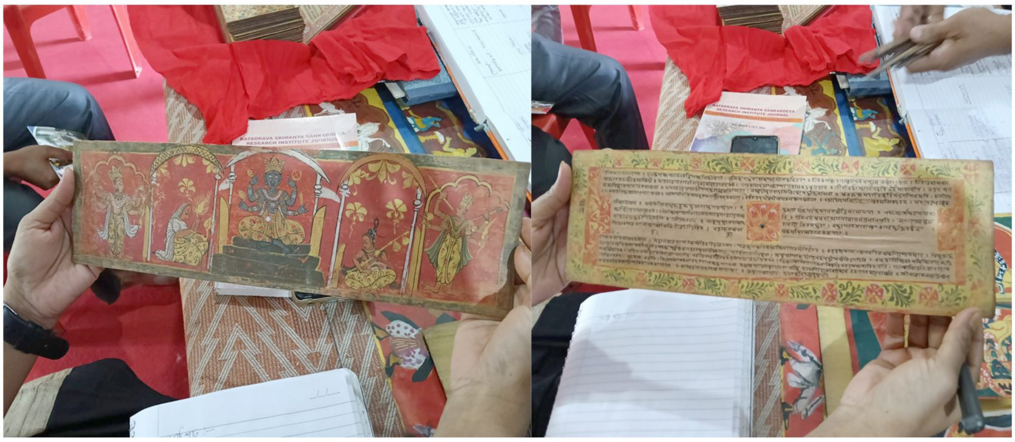

সাচিপাত

মহেন্দ্ৰ কন্দলি সংস্কৃত টোল

দৌল মন্দিৰ

দামোদৰদেৱ ভৱন

সতী ৰাধিকা স্মৃতি ক্ষেত্ৰ

আই কনকলতা যাত্ৰীনিবাস

খেৰসূতী আই মঞ্চ

সাক্ষাৎকাৰ লোৱা ব্যক্তিসকল

শ্ৰীশ্ৰীশলগুৰি সত্ৰৰ, বটদ্ৰৱা থানৰ সত্ৰাধিকাৰ
যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ মহন্তৰ সৈতে

ইন্দ্ৰমোহন বৰুৱা, মণ্টু বৰা আৰু
গিৰিশ বৰুৱাৰ সৈতে

দিলীপ চন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী আৰু মণ্টু বৰাৰ সৈতে

লেখক, গায়ন-বায়ন, শিল্পকাৰ
ৰঞ্জিত মহন্তৰ সৈতে

সাক্ষাৎকাৰৰ সময়ত